

Notulen van de Buitengewone Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, gehouden op 11 januari 1969 in het Congresgebouw te 's-Gravenhage.

Met een woord van welkom tot de aanwezigen opent de voorzitter, de heer Ir.K.van der Pols, deze Buitengewone Algemene Vergadering van de V.V.D., welke bijeengeroepen is om het rapport Herziening van het Ondernemingsrecht, opgesteld door de Sociaal-Economische Commissie der partij, te behandelen.

Het Hoofdbestuur heeft aan de Sociaal-Economische Commissie gevraagd een rapport uit te brengen betreffende de herziening van het ondernemingsrecht, een onderwerp dat in de algemene belangstelling staat, een onderwerp waarover in alle kringen wordt gesproken en gedacht, een onderwerp waarover reeds door de Teldersstichting geruime tijd geleden een rapport is uitgebracht. De Staatscommissie, de commissie Verdán, heeft enige jaren geleden over dit onderwerp gerapporteerd. Bepaalde aspecten zijn reeds in het wetsontwerp opgenomen; daarom is het van bijzonder groot belang dat de partij zich over dit onderwerp beraadt teneinde aan de behandeling in het parlement een basis te geven. De komende behandeling in het parlement is voor de commissie een aansporing temeer geweest om het onderwerp "Herziening van het Ondernemingsrecht" grondig voor te bereiden.

De commissie heeft bijzonder hard gewerkt; ze heeft een werkgroep samengesteld die uit de volgende leden bestond:

Voorzitter: de heer Drs.G.M.V.van Aardenne

Leden: de heren G.W.Keja, Drs.J.G.Th.Linssen, Mr.H.P.Talsma, Jhr.Mr.G.O.J.van Tets en W.Verwey.

De voorzitter dankt de werkgroep voor het enorme werk dat door haar verzet is en voor de overzichtelijke wijze waarop de stof is gepresenteerd. De brochure is ruim op tijd klaar gekomen, zodat de afdelingen en de centrales voldoende gelegenheid gehad hebben het onderwerp te bestuderen. Met grote ijver en deskundigheid heeft de partij zich over de inhoud gebogen; het effect ervan is duidelijk geworden door het grote aantal opmerkingen die zijn binnengekomen en die tijdig gepubliceerd zijn, zodat iedereen daar voldoende kennis van heeft kunnen nemen. Deze vergadering is zo ten volle geprepareerd om zich over deze materie uit te spreken. De voorzitter spreekt de hoop uit dat de voorbereiding een dusdenige geweest is dat de bespreking vandaag kan klaar komen. Er liggen vijftien resoluties ter tafel waarvoor deze dag ter beschikking staat. Dit betekent dat er niet meer dan één kwartier per resolutie besteed zal kunnen worden. In de discussie zal men zich dan ook een grote beperking moeten opleggen. Ieder die langer dan 1 1/2 minuut aan het woord is, zal door een klein signaal daarop attent worden gemaakt. De voorzitter deelt verder mede dat de stemmingen zullen plaats vinden op de wijze zoals die in de vorige Algemene Vergaderingen plaats vonden nl. door het deponeren van briefjes in manden die voor, tegen of blanco gemerkt zijn, een methodiek die in een komende reglementswijziging als regulier verklaard zal worden. Als discussieleiders zullen de volgende personen optreden:

voor hoofdstuk I: de voorzitter,

voor hoofdstuk II: de heer Dr.A.J.Vis,

voor hoofdstuk III: de heer H.J.L.Vonhoff,

voor hoofdstuk IV: de heer Dr.A.J.Vis,

voor hoofdstuk V: de heer Mr.F.Korthals Altes.

Getracht zal worden om voor de lunchpauze de hoofdstukken I en II en zo mogelijk een gedeelte van hoofdstuk III gereed te krijgen.

De voorzitter eindigt met nogmaals zijn bijzondere erkentelijkheid tegenover de S.E.C. te betuigen en geeft vervolgens het woord aan de voorzitter van de Sociaal-Economische Commissie, tevens de voorzitter van de werkgroep, de heer Drs.G.M.V.van Aardenne.

De heer Van Aardenne dankt het Hoofdbestuur voor het feit dat het deze vergadering in dit toch zo politiek druk seizoen - spreker denkt aan de behandeling van het rapport Kiezer en Gekoze - heeft bijeengeroepen en tevens dankt de heer Van Aardenne die afdelingen, die zoveel tijd hebben besteed aan het bestuderen van het rapport, wat tot uitdrukking is gekomen in de talrijke amendementen die nu ter tafel liggen. De bedoeling van de Sociaal-Economische Commissie de discussie in de partij over deze specialistische maar uiterst belangrijke, politiek uiterst belangrijke materie op gang te brengen is hiermede verwezenlijkt. Spreker spreekt de hoop uit dat de partij deze dag tot een afgeronde besluitvorming zal komen. Deze zaak is daarom zo van belang omdat in het algemeen de toenemende mondigheid van de burger en ook die van de werknemer roept om bepaalde wijzigingen in het maatschappelijk patroon. Er is een algemene roep om democratisering en dit is één van de redenen geweest de commissie Verdam de opdracht te geven. Op dit ogenblik is er in zekere zin een stormloop begonnen tegen het principe van de particuliere onderneming zelf. Een loop die zowel gevoerd wordt door de vertegenwoordigers van de vakorganisaties, maar ook door, wat de heer Van Aardenne zou willen noemen, de zogenaamde progressieve linkse intellectualistische vleugel in Nederland. De particuliere onderneming schijnt het in alle opzichten gedaan te hebben. De liberalen menen - en de commissie heeft dat nog eens duidelijk onderlijnd - dat de particuliere onderneming nog altijd de beste organisatievorm is waarin de produktie kan worden bedreven. Op deze wijze komt de individuele ontplooiing het best tot haar recht, zowel de ontplooiing van de ondernemer alsook de ontplooiing van al diegenen die in de onderneming werken. Bovendien is democratie alleen maar te handhaven bij een spreiding van macht en is een te grote machtsconcentratie een gevaar. Dit is dan ook één der redenen dat de liberalen dienen te pleiten voor het bestaan van zelfstandige eenheden, waarin de produktie plaats vindt. De commissie heeft gemeend in dit rapport een antwoord te moeten geven op alle kritiek op de particuliere onderneming zelve en is daarbij van het standpunt uitgegaan dat een toetsing van de voorstellen Verdam, maar in het algemeen van het gehele ondernemingsrecht, aan de liberale beginselen van het grootste belang is. De commissie heeft getracht een afgerond beeld te ontwerpen, dat thans aan de partij wordt voorgesteld. In het afgeronde beeld heeft de commissie gemeend de onderneming centraal te moeten stellen. Een onderneming als zelfstandig lichaam in de maatschappij, open, zodat men inderdaad kan zien wat er gebeurt, maar aan de andere kant zonder directe inmenging van algemeen staatkundige en maatschappelijke organen. Een onderneming moet het zelf klaren maar de wet zal het kader moeten geven waardoor de onderneming dat kan doen. Het gaat niet aan om de voorheen bestaande, als het ware automatische prioriteit van het kapitaal te willen vervangen door een automatische prioriteit van de medewerkers. Dit is een mutatie die uitgaat van het naar de mening van de S.E.C. onjuiste dualistische idee kapitaal is arbeid. De commissie heeft gemeend dat het antwoord moet zijn de onderneming zelve als centraal punt te stellen, de onderneming zelve aan de ene kant krachtig te maken en aan de andere kant open te maken en doorzichtig. De heer Van Aardenne eindigt met het uitspreken van de hoop dat deze vergadering uit de veelheid van resoluties, amendementen en tegen-resoluties zal komen tot een afgerond beeld, welk beeld het oordeel geeft van de liberalen over de organisatievorm op economisch gebied.

De voorzitter gaat over tot behandeling van hoofdstuk I, Grondslagen. Discussieleider bij dit hoofdstuk is de voorzitter. Ter sprake is resolutie 1, considerans a, welke luidt:

1.a. van mening dat:
de beste wijze van produktie-organisatie die is, waarbij de per onderneming gegroepeerde produktiemiddelen in particuliere eigendom zijn.

Op considerans a is een amendement van de afdeling Den Haag binnengekomen, dat een iets andere formulering heeft dan dat wat in de resolutie staat. De commissie neemt dit amendement over. Een amendement van de afdeling Heemstede ontraadt de commissie, omdat dit overbodig is wanneer de resolutie van het L.D.C. wordt overgenomen. De S.F.C. pleit voor overneming van de resolutie van het L.D.C.

De heer Van Aardenne geeft een korte toelichting. De commissie meent dat het amendement van Den Haag de zaak verduidelijkt en zij was tevens van mening dat dit amendement korter is dan de aanvulling die door de afdeling Naarden gegeven is en die van dezelfde strekking is. De commissie raadt derhalve aan het amendement van Den Haag over te nemen. Zoals reeds door de voorzitter is gezegd spreekt de commissie zich uit voor overname van het amendement van het L.D.C., dat een nieuwe resolutie 1 a dient te worden, en ontraadt daarom het amendement Heemstede.

De heer J.F. Meijeraan uit Naarden wenst een algemene beschouwing te geven. Het algemene bezwaar van de afdeling Naarden is dat de resoluties veel te uitvoerig zijn. Er zijn te veel resoluties, te veel overwegingen, te veel details; in de amendementen zijn deze details nog uitgebreid. Er zijn voorstellen van afdelingen om sommige resoluties niet te aanvaarden. Spreker veronderstelt dat de afdelingen niet tegen aanvaarding zijn omdat ze tegen de overwegingen zijn, maar omdat men ze overbodig acht. De afdeling Naarden vraagt zich af of het voor een politieke partij zin heeft over een aantal aspecten die in het wetsontwerp opgenomen zijn, op een dergelijke mate in details te gaan, details die voor de Kamerleden praktisch kunnen zijn omdat zij dan zien hoe de partij op alle punten denkt, maar die als resolutievorm naar buiten, als standpunt van een politieke partij, aan de duidelijkheid en met name aan de beknoptheid ten ene male voorbijgaan. Hoe denkt men na de behandeling van al deze onderdelen tot een dragelijk overzichtelijk geheel te komen om als zodanig het standpunt van de partij naar buiten uit te dragen? Resolutie 1 is mooi als je haar als bijna enige zou hebben maar eigenlijk is resolutie 1 overbodig naast de resoluties 2 tot en met 15, die op al die punten die in resolutie 1 principieel zijn gesteld, ingaan. Spreker dringt erop aan resolutie 1 te bekorten of in te trekken en eveneens de resoluties 4, 6, 7 en 10 te bekorten of in te trekken, mits daar niet uit naar voren komt dat men tegen de gedachten is die er aan ten grondslag liggen.

De voorzitter wijst erop dat de gedachtenwisseling binnen de partij de bedoeling heeft na te gaan wat de partij ziet als de juiste uitwerking van bepaalde onderwerpen, gebaseerd op de principes zoals die in de partij leven. Wij zijn er ons allemaal van bewust dat er in het parlement een praktische wetgevende arbeid verricht moet worden en wij zijn er ten volle op geprepareerd dat dat gene wat wij als het meest wenselijke hier in deze vergadering stellen door onze vertegenwoordigers in het parlement dikwijls moet worden afgezwakt, wil het door de Kamer worden aangenomen. De Kamerleden hebben in compromis-toestanden de mogelijkheid van de besluiten, genomen in de algemene vergadering af te wijken.

De heer Fr. H. Toxopeus, voorzitter der V.V.D.-fractie in de Tweede Kamer, maakt bezwaar tegen de stelling dat Kamerleden in compromis-toestanden de mogelijkheid hebben af te wijken van het in de algemene vergadering beslotene.

De Kamerleden hebben hun eigen verantwoordelijkheid en zullen zelf de wetgeving moeten bekijken. Zij handelen zonder last of ruggespraak. Een heel andere zaak is dat wanneer de liberale Kamerleden op een andere wijze hebben gehandeld dan in deze vergadering is beslist, de partij hen natuurlijk kan vragen waarom dit gebeurd is. De Kamerleden zullen dan gaarne een uitleg geven en zich verantwoorden. Vindt de partij dat onjuist? Dan zullen de Kamerleden daar bij de volgende kandidaatstelling de kwade gevolgen van ondervinden. De Kamerleden kunnen zich onmogelijk een dictaat van de partij laten aanleunen zoals ook zij de partij geen enkel dictaat kunnen geven. De heer Toxopeus spreekt de hoop uit dat de vergadering het met hem eens is.

De voorzitter meent dat dit ook de strekking van zijn betoog was. Overigens is de voorzitter van mening dat er in de fracties waardering bestaat voor het feit dat de partij deze materie op deze wijze heeft bestudeerd. Er is een duidelijk contact geweest tussen de specialisten van de fractie en de Sociaal-Economische Commissie.

Alvorens verder te gaan met de bespreking der resoluties stelt de voorzitter voor in de notulencommissie te benoemen Mej. Joh. H. Springer uit Haarlem, de heer Mr. K. Staab uit Rotterdam en de heer P. Ch. Vogely uit Diepenheim. De vergadering gaat hiermee akkoord. Mej. J. H. Springer en de heren Staab en Vogely verklaren zich bereid van de notulencommissie deel uit te maken.

Geen der afdelingen sluit zich bij de woorden van de heer Meijeraan aan. De vergadering besluit conform tot het voorstel van de S.E.C. en neemt het amendement van de afdeling Den Haag op resolutie 1, considerans a, over. Het amendement Waarden is hiermee verworpen. De voorzitter gaat vervolgens over op resolutie 1, considerans b, welke luidt:

- 1.b. de onderneming gezien moet worden als een economische doelorganisatie, waarin kapitaal en arbeid samenwerken, bestuurd door de leiding, aan welke hoge eisen worden gesteld en welke over een grote mate van slagvaardigheid en daardoor ook vrijheid moet beschikken, en

Op b zijn amendementen binnengekomen van de afdelingen Leiden, Zeist en Bloemendaal, welke amendementen door de commissie als redactioneel worden beschouwd. De commissie voelt voor een combinatie van Zeist en Leiden zodat lid b zou gaan luiden: "de onderneming gezien moet worden als een organisatie gericht op een economisch doel, waarin kapitaal en arbeid worden geïntegreerd, bestuurd door een leiding aan welke hoge eisen worden gesteld en welke over een grote mate van slagvaardigheid en daardoor ook vrijheid moet beschikken."

Aldus wordt besloten. Ter sprake komt resolutie 1.c:

- 1.c. deze noodzakelijke grote vrijheid van de ondernemer ook een grote verantwoordelijkheid in verschillende vormen jegens kapitaalverschaffers, personeel en publiek meebrengt,

Op dit onderdeel zijn amendementen ingediend door de afdelingen Den Haag, Sassenheim en Bloemendaal. Het amendement van de afdeling Den Haag om het woord "ondernemer" te vervangen door "de leiding" lijkt de commissie een verbetering. De rest van het amendement wordt ontraden. Ook de amendementen van Bloemendaal en Sassenheim worden door de commissie ontraden.

De voorzitter geeft de heer Van Aardenne het woord teneinde de mening van de commissie toe te lichten.

De afdeling Sassenheim acht het onjuist om considerans c te verbinden met conclusie 1 omdat, volgens de afdeling, conclusie 1 een zelfstandige conclusie is en niet direct voortvloeit uit considerans c. De heer Van Aardenne betoogt dat het wel degelijk een duidelijke conclusie is die de vergadering zal moeten trekken. Wat het amendement Den Haag betreft is de S.E.C. inderdaad van mening dat het vervangen van het woord "ondernemer" door "leiding" een verbetering is. Daarentegen oordeelt de commissie dat de oorspronkelijke woordkeus "kapitaalverschaffers, personeel en publiek" de voorkeur verdient boven het hier introduceren van het woord "werknemers". Dat zou een zekere tegenstelling geven. Het amendement Bloemendaal spreekt over gemeenschap. De S.E.C. vindt het woord "gemeenschap" wat vaag en ziet liever het woord "publiek" gebruikt. In feite zijn dit echter allemaal redactionele opmerkingen.

De vergadering gaat met de formulering van de commissie akkoord. De voorzitter brengt conclusie 1 aan de orde.

Spreekt als haar oordeel uit dat:

- 1.1. al deze vormen van verantwoordelijkheid een grote mate van openheid vereisen, en

Op deze conclusie 1 is een amendement van de afdeling Leiden binnengekomen dat, naar de mening van de commissie, een principiële wijziging inhoudt. Het amendement Leiden stelt dat iedere onderneming door organen van de maatschappij ter verantwoording geroepen zou moeten worden. De voorzitter acht dit een zodanige verzwaring dat hij zich afvraagt wie dan nog ondernemer zou willen zijn. De formulering van Leiden zou hierop neerkomen dat alles verboden is wat niet uitdrukkelijk is toegestaan; dit is niet de rechtsgrond waar wij erg verlangend naar zijn, zo denkt de voorzitter.

Vervolgens geeft de voorzitter het woord aan de heer Drs. P.J. Offerhaus te Leiden die dit amendement zal verdedigen. De afdeling Leiden wil de situatie benadrukken zoals zij die ziet n.l. dat een onderneming niet geheel onafhankelijk is van de maatschappij waarin zij staat en omgekeerd dat de maatschappij een zekere greep moet hebben op iedere onderneming die niet goed functioneert. Het is beslist niet zo dat alles verboden zou zijn wat niet expliciet is toegestaan, maar integendeel. De bedoeling is dat ieder van de onderneming zich bewust is van het feit dat hij in een bepaald milieu werkt, daarvan mede afhankelijk is en daarom ten opzichte van het milieu zekere verantwoordelijkheden in acht dient te nemen. Dit heeft de afdeling met haar amendement bedoeld. De afdeling is van mening dat het verstandig is als algemeen punt expliciet te zeggen dat een onderneming die in een bepaalde samenleving functioneert ten opzichte van die samenleving niet een soort van geïsoleerd geheel is, maar wel degelijk daarin een twee-eenheid moet erkennen waarbij een afhankelijkheid en een wederzijdse verantwoordelijkheid eenvoudigweg bestaat. Dit nu geeft de toevoeging van de afdeling weer.

De voorzitter geeft het woord aan de heer Van Aardenne.

De heer Van Aardenne meent dat dit in feite hetzelfde is wat de commissie wil zeggen. Spreker betoogt dat de tekst van de commissie de voorkeur verdient omdat deze tekst spreekt over een mate van openheid voor deze vormen van verantwoordelijkheid, terwijl Leiden spreekt over het ter verantwoording roepen; dit nu is een geheel andere zaak. Functioneert men als onderneming in de maatschappelijke structuur dan dient dit functioneren voorzichtig te zijn. Gaat men ter verantwoording roepen dan betekent dit een ingrijpen van buitenaf op de onderneming.

Dit nu zou kunnen leiden tot een afglijden naar een collectivistisch stelsel. Dit zal zeker niet de bedoeling van Leiden zijn.

De heer Offerhaus krijgt voor de tweede maal het woord. De heer Offerhaus wijst erop dat het de afdeling Leiden gaat om de bedoeling, niet om de formulering. Spreker dringt er bij de vergadering op aan de S.E.C. te verzoeken dit punt nog eens met zorg te bekijken. Immers, een verantwoordelijkheid die niet ook ter verantwoording geroepen kan worden is juridisch een farce. De heer Offerhaus bedoelt hierbij niet iets onwelwillends tegenover de goede ondernemers te zeggen, maar wel tegenover de iets minder goede.

De heer Van Aardenne gaat op deze woorden nader in. Nu al moet de onderneming werken in het wettelijk kader en er zijn alle mogelijke voorschriften gegeven. Spreker denkt hierbij aan de Hinderwet. Voor luchtverontreiniging en waterverontreiniging staat een wetsontwerp op stapel. Verder wijst de heer Van Aardenne erop dat in de verdere uitwerking van het rapport de commissie wel degelijk met voorstellen komt over onderwerpen waarover nu reeds een wetsontwerp is ingediend. Spreker noemt als voorbeeld het enquêterecht waar een ingrijpen in bepaalde noodgevallen inderdaad mogelijk wordt gemaakt. Het gaat de commissie echter te ver om in het algemeen te stellen, zoals het amendement van de afdeling Leiden doet, dat iedere onderneming door organen van de maatschappij ter verantwoording moet kunnen worden geroepen. Immers, hier kan heel gemakkelijk misbruik van gemaakt worden door personen die niet de liberale overtuiging hebben.

De voorzitter gaat tot een opiniepeiling over en concludeert dat de meerderheid akkoord gaat met de door de commissie gegeven formulering van besluit 1, zodat deze formulering is aanvaard. Spreker gaat over op conclusie 2 van resolutie 1, luidende:

1.2. deze eis van openheid in principe onafhankelijk is van de rechtsvorm, waarin de onderneming wordt gedreven.

Op dit onderdeel van de resolutie 1 zijn amendementen van de afdelingen Alphen en Wassenaar binnengekomen, waarin de eis van openheid, de onafhankelijkheid van de rechtsvorm enigermate wordt geclausuleerd. De voorzitter vraagt wie van de afdelingen hierover het woord willen voeren.

Door ziekte is Alphen niet vertegenwoordigd; van de afdeling Wassenaar krijgt de heer van der Spil het woord.

De afdeling Wassenaar, zo stelt de heer Drs.Th.A.van der Spil, acht in conclusie 1 de woorden "een grote mate van openheid" te absoluut gesteld. De afdeling had liever gezien dat hier zou staan "een zekere mate van openheid". De afdeling heeft echter dit punt niet willen amenderen. Echter, ten aanzien van conclusie 2 van resolutie 1 is de afdeling van oordeel dat de constructie te eng wordt gekozen als gesteld wordt dat de eis van openheid in principe onafhankelijk is van de rechtsvorm. Deze eis van openheid dient gerealiseerd te worden met afweging van alle relevante factoren; de openheid moet aan de specifieke situatie worden aangepast. Immers, men moet nog aan heel andere dingen denken dan alleen maar aan de rechtsvorm; de nationale belangen, belangen van de branche, en heel andere belangen kunnen hierbij een rol spelen. Het amendement Wassenaar wil daaraan meer recht doen weidervaren.

De heer Van Aardenne antwoordt de heer van der Spil. De heer van Aardenne begrijpt van de afdeling Wassenaar dat haar amendement meer een aanvulling is op het door de commissie gestelde dan een amendement. Want de afdeling Wassenaar zegt dat er nog andere zaken zijn dan de rechtsvorm. De S.E.C. heeft zich duidelijk bepaald bij de rechtsvorm alleen omdat op het ogenblik de wetgeving voor de N.V. anders ligt dan voor andere vormen van ondernemingen. Hoewel de commissie beseft dat het overgrote deel

van de grote ondernemingen in N.V.-vorm wordt gedreven, heeft de commissie hier toch tot uitdrukking willen brengen dat de beginselen die haar geleid hebben die beginselen zijn die de onderneming als produktie-eenheid betreffen en dat de rechtsvorm hier niet toe doet. Dit heeft de commissie tot uitdrukking willen brengen in de woorden "in principe". Uiteraard houdt het woord principe in dat er een afweging zal moeten plaats vinden; ook een afweging op internationale gebieden e.d. zoals door de afgevaardigde van Wassenaar gesteld is. Spreker benadrukt dat de S.E.C. meent dat het goed is om duidelijk te praten over het principe van de open onderneming en niet het principe van de open naamloze vennootschap. Heel bewust spreekt de S.E.C. van de open onderneming. De voorzitter voegt hieraan toe dat het heel goed mogelijk is om die openheid te betrachten die voor het beoordelen van de continuïteit van de onderneming voldoende is zonder inzicht te geven in wat de eigenaar-ondernemer verdiend heeft. Wanneer nu in deze resolutie gesteld wordt "in principe onafhankelijke" dan wil dit helemaal niet zeggen dat de uitwerking van de vorm waarin die openheid moet worden gepleegd, geen rekening zou houden met de verschillende omstandigheden.

De voorzitter vraagt de mening van de vergadering over besluit 2 van resolutie 2 en concludeert een duidelijke meerderheid voor de formulering van de commissie zodat resolutie 1.2 is aangenomen.

De voorzitter brengt het amendement van de afdeling Groningen ter sprake die een lid 3 wil toevoegen, luidende:

- 1.3. de verantwoordelijkheid jegens de onderscheiden groepen van belanghebbenden tevens inhoudt, dat voorwetenschap, waar ook aanwezig, nimmer aangewend mag worden ten eigen bate of ten bate van anderen.

De commissie is van mening dat dit zeer moeilijke onderwerp buiten het gebied van het rapport ligt. De voorzitter merkt op dat dit een onderwerp is dat beter door de Vereniging van Effectenhandel geregeld kan worden.

De heer H.B.Hendriks te Delfzijl betoogt dat de gedachten die aan deze ontwerp-resolutie ten grondslag liggen, verwant zijn aan de bezwaren door de afdeling Wassenaar geformuleerd bij het net besproken amendement. In verband met de ingediende wetsontwerpen heeft de commissie met grote spoed dit rapport moeten opstellen. Er is in het rapport een minderheidsmening opgenomen waarin staat dat er nog allerlei onderwerpen zijn die nadere bestudering vergen. Spreker is het niet eens met de opmerking van de voorzitter dat de Vereniging van Effectenhandel datgene wat door de afdeling Groningen wordt aangesneden, zou moeten behandelen. Integendeel, de commissie zal over deze materie ook een uitspraak moeten doen.

De heer Drs.M.A.Kooyman te Groningen ziet niet in waarom het voorstel van de afdeling Groningen alleen met de effectenhandel te maken zou hebben. Voorwetenschap treedt niet alleen op de beurs op maar kan overal plaatsvinden. Lid 3 van de afdeling Groningen is juist een uitwerking van de openheid die in de conclusies 1 en 2 genoemd worden. Want men kan wel over openheid spreken maar men dient dan te zeggen dat die openheid bestaan moet ten opzichte van iedereen. Dit nu heeft de afdeling Groningen in de leden 1 en 2 gemist en daarom heeft ze lid 3 toegevoegd.

De heer Van Aardenne merkt op dat de beste naleving van de openheid geen voorwetenschap uitsluit, want diegene die openheid van zaken geeft weet het altijd eerder. Verder is spreker van mening dat er nu teveel in details wordt geregeld. Het betreft hier een zeer moeilijke materie. Met de gedachtengang is iedereen het ongetwijfeld eens; van voorwetenschap mag geen misbruik worden gemaakt. De vraag is echter of wij dit nu nog verder in wetteksten moeten vastleggen.

Het amendement van de afdeling Groningen blijkt geen weerklank in de vergadering te hebben en wordt derhalve verworpen.

Het Liberaal Democratisch Centrum heeft een nieuwe resolutie voorgesteld waarin als oordeel wordt gegeven dat de onderneming primair op continuïteit en groei gericht dient te zijn teneinde haar functie in de samenleving goed te kunnen vervullen; zij dient daarmede tevens het voortbestaan van de werkgelegenheid van haar werknemers en hun aandeel in de groei.

Het Hoofdbestuur heeft deze nieuwe resolutie overgenomen. De S.E.C. oordeelt het een bijzonder juiste formulering en raadt aan deze resolutie van het L.D.C. over te nemen.

De heer D.R.F. van Bremen te Reeuwijk, voorzitter van het L.D.C., licht de voorgestelde resolutie toe. Het L.D.C. is van oordeel dat de resoluties vooraf moeten gaan door een algemene resolutie waarin het belang van de onderneming voor de maatschappij als geheel wordt gesteld. Derhalve stelt spreker voor om deze resolutie wanneer hij door de vergadering wordt aangenomen, als eerste resolutie op te nemen.

De vergadering gaat met de door het L.D.C. voorgestelde resolutie akkoord. De plaatsing van de resolutie zal aan de eindredakteur worden overgelaten.

De afdeling Delfzijl heeft een nieuwe resolutie 1 voorgesteld. De afdeling komt met vijf overwegingen en drie conclusies nl.

1. een herziening van het ondernemingsrecht behoort te zijn afgestemd op het eigen en onderling onvergelijkbaar karakter van de factoren kapitaal en arbeid,
2. een herziening van het ondernemingsrecht moet zijn afgestemd op de onderlinge verscheidenheid van de ondernemingen en aanpassing aan specifieke situaties mogelijk maken,
3. organen, welke zijn ingesteld ten behoeve van een der componenten, behoren niet te worden belast met taken ten behoeve van de andere componenten; gezamenlijke organen behoren zich te beperken tot gezamenlijke taken.

Over conclusie 3 is de mening van de voorzitter dat dit een bijzonder moeilijk verwezenlijkbare zaak is. Wij streven de ontwikkeling na dat een ondernemingsraad inzicht krijgt in economische en financiële structuren en dat een raad van commissarissen zich zeer duidelijk met sociale problemen zal bezig houden.

De heer H.B. Hendriks te Delfzijl stelt dat in het wetsontwerp aan werknemersorganisaties of werknemersverbanden rechten gegeven worden wat betreft het vragen van een enquête bij een N.V. en bij andere ondernemingen. Het enquêterecht bij de naamloze vennootschap is geregeld in het Wetboek van Koophandel. De naamloze vennootschap ziet de afdeling Delfzijl als een typische organisatie van de factor kapitaal. De afdeling is tegen het toestaan van enquêterecht aan werknemers maar is tevens van mening dat het enquêterecht der werknemers - wanneer het gerealiseerd wordt - in het verband met de onderneming geregeld moet worden; de onderneming moet geabstraheerd worden van de factor kapitaal. Dit is de essentie van het voorstel Delfzijl.

De heer Van Aardenne merkt op dat veel van datgene wat de resolutie van de afdeling Delfzijl zegt, ook in resolutie 1 van de commissie gezegd wordt. Een aantal andere in de resolutie Delfzijl te berde gebrachte onderwerpen komen elders in behandeling. De commissie meent derhalve dat aan deze resolutie geen behoefte is; in feite zegt zij hetzelfde duidelijker en korter. Derhalve meent de commissie deze resolutie te moeten ontraden.

De voorzitter vraagt de vergadering of zij het voorstel van Delfzijl ondersteunt. Dit blijkt niet het geval zodat de nieuwe resolutie voorgesteld door Delfzijl, verworpen is.

Hoofdstuk I is hiermede behandeld.

De voorzitter draagt thans de leiding der discussie over aan het lid van het Dagelijks Bestuur, de heer Dr. A. J. Vis.

De heer Vis stelt aan de orde resolutie 2, considerans a, luidende

van mening dat:

- 2.a. medezeggenschap van de werknemer - te definiëren als de mogelijkheid voor hem om invloed uit te kunnen oefenen op de zaken van het ondernemingsbeleid waarbij hij betrokken is - een zaak van groot belang is,

Op considerans a is een amendement binnengekomen van de afdeling Bloemendaal.

De heer Van Aardenne wijst erop dat achter "de zaken" geen komma staat en ontrijdt de vergadering het amendement Bloemendaal.

De heer Vis vraagt de vergadering of zij het amendement ondersteunt. Dit blijkt niet het geval zodat dit amendement is verworpen. De voorzitter gaat over op considerans b van resolutie 2, luidende

- 2.b. de meest directe medezeggenschap kan worden bereikt door systematische werkstructurering met zover mogelijke delegatie van taken, gekoppeld aan een goede communicatie binnen de onderneming, en

Op dit onderdeel zijn amendementen ingediend door de afdelingen Bloemendaal en Sassenheim. De heer Vis geeft de heer Van Aardenne het woord.

De heer Van Aardenne stelt dat de afdeling Sassenheim het woord "taken" wil vervangen door "verantwoordelijkheden en bevoegdheden". De commissie is van mening dat dit geen verbetering is omdat een taakstelling altijd het geven van verantwoordelijkheid en bevoegdheid inhoudt.

De commissie ontrijdt ten eerste het amendement van Bloemendaal dat lid b wil schrappen. De commissie hecht grote waarde aan het geven van zelfstandige taken aan de werknemer, wat met een mooi woord werkstructurering heet. Lid b mag niet gemist worden omdat zij een van de belangrijkste facetten om de medezeggenschap op de arbeidsplaats tot uitdrukking te brengen, belicht.

De afdeling Sassenheim wenst niet het woord.

De heer Vis brengt het amendement in stemming; het amendement wordt verworpen. Eveneens wordt het amendement Bloemendaal op considerans b verworpen.

De heer Vis gaat over op 2.c. luidende:

- 2.c. naast deze directe, doch tot de arbeidsplaats beperkte medezeggenschap, een uitbouw van de ondernemingsraad het beste middel is om de verantwoordelijkheid van de leiding jegens het personeel en de grootst mogelijke inspraak van het personeel in ondernemingszaken tot uitdrukking te brengen,

De afdelingen Groningen en Bloemendaal hebben hierop een amendement ingediend.

De commissie acht het amendement Groningen volkomen overbodig omdat het hier een vanzelfsprekende zaak betreft, zo stelt de heer Van Aardenne. Wij moeten resoluties niet langer maken dan nodig is.

De vergadering verwierpt het amendement Bloemendaal, dat reeds bij considerans a ter sprake is geweest, en het amendement Groningen.

De heer Vis stelt thans aan de orde de conclusies van resolutie 2.

spreekt zich uit:

2.1. voor een verplichtstelling van de ondernemingsraad voor alle ondernemingen met meer dan 100 personeelsleden met de mogelijkheid tot ontheffing voor enkele bedrijfstakken, waar praktische bezwaren bestaan,

Op conclusie 1 zijn amendementen binnengekomen van de afdelingen Breda, Alphen, Papendrecht en Leiden.

De heer Van Aardenne meldt dat de commissie deze amendementen ontraadt. Het amendement van de afdeling Alphen past niet meer op de huidige tijd, het gaat nog uit van de gedachte dat de ondernemer doet wat hem goeddunkt, ook binnen zijn onderneming, ook ten opzichte van zijn personeel. De commissie acht dit amendement een ontkrachten van de stellingen van de commissie waar zij juist aan de ondernemingsraad veel belang hecht.

De afdeling Papendrecht pleit ervoor om -- wanneer er bij het personeel geen behoefte bestaat -- niet de verplichting op te leggen een ondernemingsraad in te stellen. De S.B.C. meent dat wanneer deze behoefte niet bestaat, de ondernemingsraad moeilijk zal functioneren. Aan de andere kant gelooft zij dat ook het personeel moet worden opgevoed in de richting van het functioneren van de ondernemingsraad, even goed als er wellicht nog ondernemers zijn die in deze richting opgevoed moeten worden. Derhalve meent de commissie dat een dergelijke toevoeging onjuist is.

De afdeling Leiden stelt voor bepaalde andere criteria dan het personeelsaantal te geven voor de eis een ondernemingsraad in te stellen. Spreker kan zich echter een handelsonderneming voorstellen met meer dan 3 miljoen balanstotaal en een totaal van 5 personeelsleden. Volgens het amendement van de afdeling Leiden zou dan hier een ondernemingsraad moeten worden ingesteld. De S.B.C. meent echter dat een ondernemingsraad alleen daar moet komen waar geen directe communicatie tussen het aantal personeelsleden meer mogelijk is. Dit getal -- zo is proefondervindelijk bewezen -- ligt bij ongeveer 100 man. Op dit ogenblik staat in de wet een vereiste van 25 man. Het unanieme advies strekt echter tot wetswijziging in de richting van 100 man, omdat gebleken is dat er beneden de 100 personeelsleden geen behoefte bestaat aan ondernemingsraden; immers dan is nog directe communicatie mogelijk. Er zijn natuurlijk altijd uitzonderingen. De vrijheid blijft voor de onderneming om, ook als hij 80 personeelsleden heeft, een ondernemingsraad in te stellen. Alleen de verplichting tot instellen moet niet aan andere zaken gekoppeld worden en ook niet, dat is dan het antwoord op het amendement Breda, aan een ander getal dan 100.

De heer Drs. P.L. Offerhaus te Leiden licht het amendement van de afdeling Leiden toe. Er bestaat een aantal betrekkelijk kapitaal-intensieve bedrijven waarin personeelssamenstellingen bestaan -- spreker denkt aan een bedrijf met computers -- waarin vrij veel hoog personeel aanwezig is, maar waarin de statusverschillen van dien aard zijn dat, ondanks het kleine aantal personeelsleden en de goede onderlinge bekendheid, de verhoudingen toch vrij moeilijk liggen. Daarom pleit Leiden voor wat lagere aantallen en pleit zij voor het invoeren van andere criteria dan alleen het personeelsaantal.

De heer Jhr. R.G.R. Sandberg tot Essenburg te Breda stelt dat de mening van de afdeling Breda is dat, wanneer de norm van 100 personeelsleden aanvaard wordt, een groot aantal ondernemingen buiten deze regeling zal vallen.

Derhalve zal een groot aantal werknemers in Nederland niet vertegenwoordigd zijn door een wettelijk verplichte ondernemingsraad. De afdeling Breda meent dat wij ons hierover nogmaals zouden moeten beraden.

De heer J. Gosschalk te Voorburg vraagt wat de bedoeling van de commissie geweest is om de ene keer het woord "personeelsleden" en de andere keer het woord "werknemers" te gebruiken. Bestaat er verschil tussen deze twee categorieën?

De heer Ir. R. J. Elderenbosch te Rotterdam vraagt de aandacht voor één woord uit de resolutie van de afdeling Leiden, n.l. het woord "zwaarwegende" in plaats van "practische". Spreker denkt in het bijzonder aan de bedrijfstak "de bouw", een van onze grootste bedrijfstakken, die tot heden geen ondernemingsraad heeft, juist op grond van praktische bezwaren. Maar gezien het feit dat het minimumaantal 100 men gaat worden en gezien de evolutie in de onderneming in de bouw, dringt spreker erop aan het woord "practische" te vervangen door "zwaarwegende" teneinde een dergelijke bedrijfstak niet uit te sluiten.

De heer Ir. A. Voute te 's-Gravenhage vraagt de Sociaal-Economische Commissie of het haar bedoeling is de wet op de Ondernemingsraden dusdanig te laten wijzigen dat het getal 25, een getal waar dus een ondernemingsraad verplicht is, wordt verhoogd tot 100.

De heer Vis geeft thans het woord aan de voorzitter van de S.E.C., de heer Van Aardenne.

De heer Van Aardenne constateert dat de discussie zich toespitst op het aantal personeelsleden. Het argument van de commissie om de grens bij 100 te stellen is zuiver een argument van de praktijk geweest. Ook thans is de verplichtstelling tot instelling van een ondernemingsraad in de wet opgenomen, echter zonder sanctie. Zowel de voorstellen Verdam als het advies van de S.E.R. aan de Regering gaan ervan uit dat er een sanctie komt. De commissie meent nu dat een werkelijke verplichtstelling met sanctie alleen ingevoerd moet worden bij een grens van 100; het betekent toch altijd nog een vrij zware ingreep in de onderneming. De vrijheid blijft volkomen bestaan om ook een ondernemingsraad in te stellen wanneer het aantal personeelsleden klein is. Maar dit kan dan via druk door het personeel geëffectueerd worden. Het zou een zeer onverstandige ondernemer zijn geen ondernemingsraad in te stellen wanneer de behoefte daartoe wel bestaat. Tevens blijkt in de praktijk dat het overgrote aandeel der ondernemingen een ondernemingsraad kent. Maar geen ondernemingsraad bestaat kan men zeggen dat, tenzij er zwaarwegende bezwaren bestaan, dit te wijten is aan een zekere mate van laksheid van de kant van de ondernemer.

Wat het voorstel betreft om de woorden "practische bezwaren" te vervangen door "zwaarwegende bezwaren" merkt de heer Van Aardenne op dat de commissie de voorkeur geeft aan haar redactie "practische bezwaren". Het is duidelijk dat het voor bepaalde bedrijfstakken - spreker denkt aan het internationale baggerbedrijf, het aannemersbedrijf, voor zover dat nog werkt met wisselend personeelsbestand en de scheepvaart - moeilijk kan zijn een ondernemingsraad in te stellen en dat derhalve voor dergelijke bedrijven een dispensatieregeling noodzakelijk is.

De heer Dr. J. G. Th. Linssen, lid der commissie, noemt het argument van de heer Van Aardenne, n.l. het wisselend personeelsbestand, niet direct juist. Na de oorlog hebben veel internationaal werkende ondernemingen vrij vast personeel gekregen. Wel stelt spreker dat het voor internationaal werkende aannemersbedrijven waarvan de units verspreid zijn over de gehele aarde, vrijwel onmogelijk is een ondernemingsraad in te stellen. Hier dient gezocht te worden naar geheel andere regelingen. Daar geldt een bepaalde afspraak tussen vertegenwoordigers van personeel en van directie; dit echter kan niet gevangen worden in een

ondernemingsraad vanwege de praktische onuitvoerbaarheid.

De heer C.W. Visser te Amstelveen is het er niet mee eens dat de begrippen "zwaarwegend" en "practisch" elkaar zouden dekken. In Amstelveen is gebleken dat in een drietal bedrijven, die meer dan 100 werknemers tellen, de werknemers weigerden een ondernemingsraad te vormen. Dit is een zwaarwegend bezwaar, geen praktisch bezwaar. Spreker stelt derhalve voor het begrip "practisch" te wijzigen in "zwaarwegend". Immers, wanneer het personeel geen ondernemingsraad wenst, is het uitgesloten er een te vormen.

De heer Van Aardenne beantwoordt eerst de vraag van de heer Gosschalk. In principe bestaat er zeer zeker verschil tussen werknemers en personeelsleden. Immers, de directieleden zijn wel werknemers maar zijn niet te vangen onder het begrip personeelsleden; essentieel is dit op een aantal van 100 natuurlijk niet. Hier is het gewoon een kwestie van woordkeus geweest; personeel klinkt ruimer, klinkt beter dan het juridische begrip werknemer maar een essentieel verschil is hier niet mee bedoeld.

Wat het amendement Leiden betreft, waarin gepleit wordt het woord "practisch" te vervangen door "zwaarwegend", merkt de heer Van Aardenne het volgende op. Wanneer er in een bedrijf geen medewerking van het personeel bestaat voor het instellen van een ondernemingsraad, dan kan dit niet onder deze resolutie vallen. In de resolutie der commissie wordt gesproken over de mogelijkheid van ontheffing voor bedrijfstakken. Wanneer in een bedrijfstak alle ondernemingsraden goed functioneren en wanneer dan in één onderneming het personeel geen ondernemingsraad, om wat voor reden dan ook, wenst, dan zou toch in dat geval geen ontheffing moeten worden verleend. Een bepaalde opvoeding van het personeel in de richting van een ondernemingsraad is toch ook zeer gewenst.

De discussie over resolutie 2, conclusie 1, is hiermede beëindigd. De heer Vis stelt de amendementen aan de orde. De amendementen van de afdelingen Papendrecht, Alphen a.d. Rijn en Leiden worden verworpen. Over het onderdeel van het amendement Leiden om "practisch" te vervangen door "zeer zwaarwegende" ontstaat nog een kleine discussie.

De heer Van Aardenne stelt dat de commissie geen bezwaar heeft tegen het woord "zwaarwegend". Spreker vraagt zich af of er geen mogelijkheid bestaat beide begrippen in de resolutie te brengen.

De heer O.S. Hovinga te 's-Gravenhage stelt voor "zwaarwegende praktische bezwaren".

De heer Jhr. Mr. G.O.J. van Tets te Rotterdam, lid van de S.E.C. merkt op dat zwaarwegende bezwaren dikwijls van praktische aard zullen zijn. Derhalve meent spreker dat datgene wat de indieners van het amendement "zwaarwegend" beogen, weergegeven wordt in het voorstel van de heer Hovinga om te spreken over "zwaarwegende praktische bezwaren".

De heer Vis deelt mede dat het voorstel van de commissie is om in resolutie 2, 1, de woorden "practische bezwaren" te vervangen door "practische en/of zwaarwegende bezwaren". Alleen de heer Van Tets, lid van de commissie, blijft bij het voorstel van de heer Hovinga om te spreken van "zwaarwegende praktische bezwaren".

De vergadering gaat akkoord met de formulering zoals door de S.E.C. gewijzigd is, n.l. "practische en/of zwaarwegende bezwaren".

De heer Vis stelt thans aan de orde conclusie 2 van de resolutie 2, luidende:

2.2. voor uitbreiding van de bevoegdheden van de ondernemingsraad, in het algemeen volgens de voorstellen van de commissie Verdam,

Het amendement Alphen a.d. Rijn, dat op de eerste en tweede conclusie betrekking heeft, is door de Algemene Vergadering reeds verworpen. Ter tafel ligt een amendement van de afdeling Rotterdam op deze conclusie. De heer Vis geeft het woord hierover aan de heer Van Aardenne.

De S.E.C. heeft zich over dit amendement nauwkeurig beraden, zo zegt de heer Van Aardenne. De commissie heeft echter de noodzaak van dit amendement zoals dit voor ons ligt, niet kunnen inzien en in ieder geval is de S.E.C. van mening dat het woord "tenminste" hier niet op zijn plaats is wanneer er over gelijkwaardigheid wordt gesproken. Heeft de afdeling Rotterdam met "gelijkwaardigheid" "gelijkheid" bedoeld - welke twee begrippen elkaar volgens de commissie niet dekken - dan is hier sprake van een algemene stelling die de S.E.C. volledig onderschrijft, maar die zij zo vanzelfsprekend acht, gezien de hele tenenur van het rapport en de verwijzing naar het rapport Verdam, dat het hier niet expliciet nog eens zou moeten worden opgenomen. De commissie heeft geen bezwaar tegen het amendement Rotterdam wanneer het woord "tenminste" geschrapt wordt en tussen de woorden "zaken" en "gelijkwaardig" zou worden ingevoegd de woorden "door de leiding". (Dus: waarbij het geven van opening van zaken door de leiding gelijkwaardig zou dienen te zijn...enz.).

De heer Ir. J. H. van Rossem deelt mede dat de afdeling Rotterdam akkoord gaat om het woord "tenminste" te vervangen door "door de leiding". Het amendement wil zij graag handhaven.

De heer J. T. Meijeraan uit Haarden wijst erop dat de S.E.C. weliswaar geen overwegende bezwaren tegen dit amendement heeft, maar het toch eigenlijk overbodig acht. Spreker vraagt daarom de aandacht voor de door hem gemaakte algemene opmerking aan het begin van de vergadering om ernstig in overweging te nemen om alles wat overbodig is uit de lange reeks resoluties weg te laten.

De heer Vis brengt thans het amendement Rotterdam in stemming. Het amendement wordt verworpen.

Vanuit de vergadering wordt naar aanleiding van de zinsnede "uitbreiding van de bevoegdheden van de Ondernemingsraad in het algemeen volgens de voorstellen van de commissie Verdam" de vraag gesteld of de commissie veel heil ziet in de jaarlijkse vergadering van commissarissen met ondernemingsraden.

De heer Van Aardenne geeft als antwoord dat de commissie van mening is dat het geen kwaad kan als de ondernemingsraad af en toe geconfronteerd wordt met het feit dat er een raad van commissarissen bestaat. Men moet niet verwachten dat daar nu de grote besluiten uit komen, maar wel kan een dergelijke raad misschien invloed uitoefenen op het uitgroeien van de ondernemingsraad. De raad van commissarissen dient niet gezien te worden als een personeelsvertegenwoordiging; het betreft hier trouwens ook een voorstel Verdam dat door de minderheid, de zeven van de commissie Verdam, is ondersteund. Het dient meer gezien te worden als een verbetering van communicatie.

De heer O. S. Hovinga te 's-Gravenhage vraagt aandacht voor de woorden van de heer Van Aardenne, n.l. dat het goed is dat de ondernemingsraad weet dat er een raad van commissarissen bestaat. Spreker zou dit echter liever willen omkeren en zeggen dat het goed zou zijn dat de raad van commissarissen weet dat er een ondernemingsraad bestaat. Spreker pleit voor meer communicatie tussen de commissarissen en de ondernemingsraad. Men commissaris zou zoveel mogelijk de vergaderingen van de ondernemingsraad moeten bijwonen.

De heer Vis wijst erop dat ^{op} dit punt geen amendement is ingediend zodat deze discussie niet behoeft te worden voortgezet.

De vergadering besluit de conclusie 2.2. als volgt te wijzigen:

2.2. voor uitbreiding van de bevoegdheden van de ondernemingsraad, in het algemeen volgens de voorstellen van de Commissie Verdam, waarbij het geven van opening van zaken door de leiding gelijkwaardig zal dienen te zijn aan die tegenover de algemene vergadering van aandeelhouders, terwijl aan het bestuur zou moeten worden voorgeschreven uitspraken van de ondernemingsraad ter zake ter kennis te brengen van de algemene vergadering van aandeelhouders.

De discussieleider gaat thans over op conclusie 3 van de tweede resolutie, luidende

2.3. tegen een omvorming van de ondernemingsraad tot een personeelsraad, waarbij het karakter van deze raad wordt gedenatureerd tot tegenspeler van de ondernemer;

Hierop is een amendement door de afdeling Sassenheim ingediend. De heer Vis geeft de heer Van Aardenne het woord.

In het algemeen, zo stelt de heer Van Aardenne, onderschrijft de commissie de stelling dat wij geen negatieve uitspraken dienen te doen maar alleen positieve. Echter in bepaalde gevallen waar andere politieke partijen uitspraken gedaan hebben in een bepaalde richting, is het voor de duidelijkheid gewenst dat ook door de V.V.D. een uitspraak wordt gedaan. In dit kader dient conclusie 3 gezien te worden.

De heer Ir. H.J. van Raalte te Bilthoven zegt daarop dat in resolutie 1 het woord "ondernemer" vervangen is door "leiding". Ook hier is volgens spreker "leiding" bedoeld en hij stelt derhalve voor ook hier het woord "ondernemer" door "leiding" te vervangen.

De commissie heeft geen enkel bezwaar hiertegen; de vergadering gaat akkoord met deze wijziging.

De heer J. Brander te Bilthoven ondersteunt het amendement van de afdeling Sassenheim, niet alleen op grond van het door de afdeling gegeven argument, maar ook op grond van het volgende argument. De afdeling Sassenheim heeft ernstig bezwaar tegen de laatste zinsnede van conclusie 3 waarbij het karakter van deze raad gedenatureerd wordt tot tegenspeler van de ondernemer. De afdeling Sassenheim is van mening dat in een goede ondernemingsraad die serieus geleid wordt en uitgebouwd wordt, ook de voorzitter het zeer op prijs zal stellen wanneer hij een behoorlijk tegenspel krijgt. De afdeling vreest dat de in de conclusie gebezigde zinsnede, ofschoon deze passage naar de letter juist is, aanleiding zal geven tot misverstand ten gevolge van het onsympathiek aandoende woord "gedenatureerd". Hoewel de afdeling geen amendement heeft ingediend stelt de afdeling voor om conclusie 3 als volgt te wijzigen:

"tegen een omvorming van de ondernemingsraad tot een personeelsraad."

De zinsnede "waarbij het karakter van deze raad wordt gedenatureerd tot tegenspeler van de ondernemer" zal dienen te vervallen.

De heer Van Aardenne acht dit voorstel een ingrijpende wijziging. Het is in strijd met de uitgangspunten van de commissie wanneer de ondernemingsraad zou worden tot tegenspeler van de ondernemer. De commissie heeft dit er uitdrukkelijk in willen zetten omdat bekend is dat één politieke partij in ons land het wel voorstaat. Dit betekent uiteraard niet dat de ondernemer-voorzitter geen prijs zal stellen op tegenspel in de ondernemingsraad. Maar de ondernemingsraad heeft een heel andere functie dan een personeelsraad, die de functie heeft als onderhandelingsorgaan te functioneren, zelfstandig te vergaderen en zelf met eisen te komen, ook looneisen, een zaak die op het ogenblik aan het overleg vakverenigingen - ondernemingsleiding

is voorbehouden. Wij dienen de ondernemingsraad te zien als een orgaan van de onderneming in haar geheel en als zodanig heeft de ondernemer, de leiding dus, het voorzitterschap van de ondernemingsraad en is het zijn taak met de raad tot een open discussie te komen.

De heer Vis constateert dat het amendement van de afdeling Sassenheim het verst gaat en brengt derhalve eerst het amendement Sassenheim in stemming. Dit amendement wordt verworpen. Vervolgens komt het voorstel van de heer Brander ter sprake. De vergadering spreekt zich uit voor de door de commissie voorgestelde tekst met dien verstande dat het woord "ondernemer" door "leiding" wordt vervangen.

De heer Vis gaat over op conclusie 4 van resolutie 2, luidende:

- 2.4. voor een goed contact tussen ondernemingsraadsleden en vakverenigingen, doch wijst een ontwikkeling in de richting van een shop-steward af, en

Op deze conclusie zijn door de afdelingen Leiden en Rotterdam amendementen ingediend.

De heer Van Aardenne noemt het amendement Leiden zuiver redactioneel. Misschien is het amendement taalkundig beter, maar de S.E.C. geeft de voorkeur aan de oorspronkelijke en reeds gepubliceerde tekst in die gevallen, waar het een zuiver redactionele wijziging betreft.

Het amendement van de afdeling Rotterdam vindt de Commissie wat vaag. Weliswaar is de bedoeling duidelijk, maar de bedoeling is niet anders te zeggen dan dat de vakvereniging geen directe invloed binnen de onderneming moet hebben, welke bedoeling ook reeds tot uitdrukking wordt gebracht in het begrip "shop-steward". Daarom heeft de Commissie geen behoefte aan het amendement Rotterdam.

De afdelingen Rotterdam en Leiden trekken de amendementen in. Conclusie 4 van resolutie 2 is hiermede ongewijzigd aanvaard.

Aan de orde komt conclusie 5 van resolutie 2:

- 2.5. voor toelating van deskundigen in de ondernemingsraadsvergadering onder voorwaarde dat deze deskundigen onafhankelijk zijn.

De afdelingen Leiden, Groningen en Papendrecht hebben amendementen ingediend.

De afdeling Leiden stelt voor in plaats van te spreken over: "dat deze deskundigen onafhankelijk zijn" over: "dat deze deskundigen alsdan een onafhankelijke positie innemen". De commissie, zo betoogt de heer Van Aardenne, vindt dit geen verbetering. Immers, dit kan betekenen dat de deskundigen in de ondernemingsraad wel onafhankelijk zijn maar daarbuiten niet. De commissie meent echter dat de deskundigen altijd onafhankelijk moeten zijn. De amendementen Groningen en Papendrecht willen deze conclusie verwerpen omdat zij het moeilijk te bepalen achten of iemand wel dan niet onafhankelijk is. De heer Van Aardenne gelooft dat dit wel meevalt. De bedoeling is hier duidelijk om de vakverenigingsdeskundigen respectievelijk de vakbondsbestuurders buiten de discussie in de ondernemingsraad te houden.

Uiteraard zijn alle adviseurs, accountants, belastingadviseurs, pensioenadviseurs en dergelijke als onafhankelijk te beschouwen. Daarnaast bestaat natuurlijk de mogelijkheid om, wanneer men het hierover eens is, ook anderen toe te laten.

De heer Drs. P.L. Offerhaus te Leiden verdedigt het amendement van de afdeling Leiden. De afdeling Leiden wil de mogelijkheid openhouden om ook vanuit de onderneming deskundigen te laten spreken op grond van hun deskundigheid. Als voorbeeld noemt spreker de externe accountant die onafhankelijk is en de interne accountant die dat per definitie niet is, tenzij gesteld wordt dat binnen de ondernemingsraadsvergadering de interne accountant ook een onafhankelijke positie kan innemen. Daarom pleit de afdeling voor de door haar voorgestelde wijziging. Diegene die in de vergadering komt als deskundige neemt door zijn aanwezigheid in deze vergadering een onafhankelijke positie in.

De heer Vis suggereert te spreken over de verplichte toelating van deskundigen; hieruit blijkt dat ieder ander onverplicht kan worden toegelaten.

De heer Van Aardenne lijkt dit een verduidelijking.

De heer Drs. A. F. Bakhoven te Voorburg, vraagt of het de bedoeling is dat de ondernemingsraad nooit de gelegenheid krijgt zelf een vakbondsleider of een vakbondsdeskundige als deskundige toe te laten.

De heer Vis antwoordt dat volgens de tekst van de resolutie geen verplichting hiertoe voor de ondernemers bestaat.

De heer Bakhoven spreekt zich hiertegen uit. Spreker meent dat op deze wijze een veel te eng kader voor de onderneming wordt opgezet. Maar we maken nu geen kader dat alleen voor dit ogenblik geldt, maar wij maken een kader ook voor de toekomst. Het kader wordt veel te eng wanneer de verplichting voor de ondernemingsraad wordt uitgesloten om een deskundige uit de vakbond die toch het vertrouwen van de werknemers in de onderneming geniet, toe te laten.

De voorzitter noemt dit een heel groot misverstand. Verstandige ondernemers zullen alle gelegenheid bieden om de leden van de ondernemingsraad door hun vakbondsbesturen te laten adviseren. Maar om in de vergadering van de ondernemingsraad vakbondsbestuurders toe te laten is een zaak die wel overwogen dient te worden. Discussie tussen de leiding van de onderneming en de vakbondsbestuurders in de vergadering van de ondernemingsraad dient ten enen male vermeden te worden. De leiding van de onderneming zal de discussie met de vakbondsbestuurders nimmer uit de weg gaan, maar deze discussie dient niet voor het forum van de ondernemingsraad te geschieden.

De heer Bakhoven is het met de voorzitter eens. Maar wanneer het alleen hierom gaat dan moeten we dat alleen in deze resolutie zetten en niet alle mogelijkheden die in de toekomst zeker gewent kunnen zijn, uitsluiten.

De heer Van Aardenne voegt weinig toe aan de woorden van de voorzitter. De conclusie spitst zich inderdaad toe tot de toelating van deskundigen, de verplichte toelating, zoals de heer Vis terecht geamendeerd heeft. Gesteld wordt dat de ondernemingsleiding een onafhankelijke deskundige nooit mag weigeren. Argumenten voor een andere toelating kunnen van geval tot geval verschillen; de S.E.C. vindt echter niet dat toelating van vakbondsbestuurders in de wet verplicht zou moeten worden gesteld. Met het voorstel van de heer Vis om te spreken over verplichte toelating is de S.E.C. het eens.

De heer Vis stelt aan de orde om in conclusie 5 van resolutie 2 het woord "verplichte" in te voegen. De algemene vergadering gaat hiermee akkoord.

Vervolgens brengt de heer Vis het amendement van de afdeling Leiden in stemming; dit wordt verworpen.

De heer Vis geeft het woord aan de heer Drs. M. A. Kooyman te Groningen. De afdeling Groningen wil conclusie 5 schrappen omdat zij niet ziet hoe de grote hoeveelheid onafhankelijke deskundigen te verkrijgen. Tevens vreest de afdeling dat deze eis in de ondernemingsraad zal leiden tot eindeloze discussies over de vraag wie onafhankelijk is en wie niet.

De heer J. F. Meyeraan t Naarden, wijst erop dat wanneer het amendement Groningen niet wordt aangenomen, dit betekent dat de V.V.D. zich uitspreekt vóór verplichte toelating van deskundigen.

De heer Van Aardenne benadrukt dat de commissie er veel prijs op stelt conclusie 5 te handhaven. Zij tilt niet erg zwaar aan het feit dat het misschien moeilijk te bepalen zal zijn of iemand onafhankelijk is of niet.

De heer Vis gaat thans tot stemming over. Conclusie 5, zoals door de commissie voorgesteld is, en met de toevoeging van het woord "verplichte" wordt aanvaard.

De afdeling Rotterdam heeft een nieuwe conclusie 6 voorgesteld, luidende:

6. voor het vastleggen eventueel ten overvloede in de Wet op de Ondernemingsraden van een geheimhoudingsplicht voor die onderwerpen, waarvoor de voorzitter van de raad dit noodzakelijk acht.

De heer Van Aardenne noemt dit een overbodige zaak. Immers de wet stelt reeds dat het reglement van de ondernemingsraad regelen moet stellen ten aanzien van de geheimhouding.

De afdeling Rotterdam trekt haar amendement in.

De afdeling Breda heeft eveneens een nieuwe conclusie 6 voorgesteld n.l.

6. vóór wettelijke maatregelen ter versterking van de rechtspositie van de ondernemingsraadsleden in die zin, dat het de ondernemer verboden wordt een lid van de ondernemingsraad te ontslaan binnen twee jaren, nadat hij uit de ondernemingsraad is getreden.

De S.E.C., zo betoogt de heer Van Aardenne, vindt dit een argument dat uitgaat van een wantrouwen jegens de ondernemer in Nederland. De S.E.C. meent dat de Nederlandse ondernemer dit niet verdient. Misschien bestaan er hier en daar ondernemers die te kwader trouw zijn, maar de meeste ondernemers zijn dit beslist niet. Derhalve is de S.E.C. van oordeel dat dit amendement overbodig is.

De heer Jhr. R.G.P. Sandberg tot Essenburg uit Breda betoogt dat inderdaad het wantrouwen voor de afdeling Breda het motief geweest is om deze conclusie toe te voegen. Voor ons ligt een uitvoerig rapport over de ondernemingsraad maar er wordt nergens gesproken over de rechtsbescherming van het ondernemingsraadslid. In de praktijk is het spreker echter duidelijk gebleken dat er een schroom bestaat om toe te treden als lid van een ondernemingsraad, omdat men meent dat dit aan zijn persoonlijke carrière afbreuk doet. Daarom stelt de afdeling Breda voor om deze conclusie, welk advies min of meer afkomstig is van de Sociaal-Economische Raad, toe te voegen.

De heer Mr. J.G. Rietkerk, lid van de V.V.D. Tweede Kamerfractie, merkt op dat inderdaad op dit punt een advies is gegeven van de strekking zoals voorgesteld door de afdeling Breda, maar veel genuanceerder. Het advies komt in het kort hierop neer dat een lid van de ondernemingsraad in de periode dat hij zitting heeft in de ondernemingsraad niet kan worden ontslagen dan met toestemming van de rechter. Het amendement van de afdeling Breda is veel te ongenueerd.

De heer Van Aardenne is van mening dat de V.V.D. het advies van de S.E.R. niet nog eens extra moet gaan onderschrijven. Overigens is het ontslagrecht al met vele waarborgen omkleed; een schade in de carrière blijft voor de kwaadwillende ondernemer natuurlijk altijd mogelijk. Maar deze mogelijke schade wordt ook op de manier van de afdeling Breda niet uitgesloten. De S.E.C. heeft het gevoel dat hier een wantrouwen wordt geventileerd en dat er in feite niets mee wordt bereikt. Zou er op basis van het S.E.R.-rapport een wetsvoorstel komen, dan kunnen wij de behandeling hiervan rustig aan de leden van onze Tweede Kamerfractie overlaten.

De Voorzitter merkt op dat er ook over een ander soort wantrouwen gesproken kan worden n.l. de afgunst die collega's werknemers dikwijls hebben op de leden van de ondernemingsraad die een zeker aantal uren in het jaar niet hard hoeven te werken maar dan gezellig kunnen praten met de directie. Wordt hier nog een zekere veiligheidsstelling tegen ontslag aan toegevoegd dan zegt men dat het ondernemingsraadslid mag doen wat hij wil omdat hij er toch niet uitgegooid wordt. Dit is dan niet iets waardoor de positie van het ondernemingsraadslid versterkt wordt. Dat het lidmaatschap schade zou brengen aan de carrière wordt niet door spreker geloofd. Juist door het lidmaatschap zullen vele

ondernemers attent worden gemaakt op kwaliteiten van hun werknemers; het lidmaatschap van de ondernemingsraad brengt derhalve geen verslechtering maar verbetering van de carrière met zich mee.

Aangezien niemand meer het woord verlangt brengt de heer Vis het amendement van de afdeling Breda in stemming. Het amendement wordt verworpen. Resolutie 2 is hiermee afgehandeld en de heer Vis gaat over op resolutie 3, conclusie, aangezien op de considerans geen amendementen zijn ingediend. Spreekt zich uit:

3. voor een democratisering in de wetgeving met betrekking tot de kandidaatstelling in de zin dat ook niet-erkende categorale bonden en ook iedere groepering van ten minste 25 kiesgerechtigde werknemers kandidaten voor de ondernemingsraad kunnen stellen.

Er zijn amendementen binnengekomen van de afdelingen Breda, Bloemendaal, Amsterdam, Enschede, Zeist, Leiden, Den Haag en Naarden.

De heer Van Aardenne oordeelt de amendementen Breda, Bloemendaal, Amsterdam en Enschede van dezelfde strekking. De commissie heeft met deze wens, die uit vele afdelingen naar voren komt, rekening gehouden; zij vindt dit een juiste aanvulling op haar voorstel. Het betreft hier speciaal die ondernemingen die minder dan 250 personeelsleden hebben. De commissie stelt voor het amendement Enschede over te nemen echter met een kleine wijziging. Als nieuwe tekst stelt zij voor na de woorden "ten minste 25 kiesgerechtigde werknemers" toe te voegen "of indien zulks minder is ten minste 10% van het aantal". De commissie meent dat hiermee de strekking van de amendementen Breda, Bloemendaal, Amsterdam en Enschede is ondervangen.

Het amendement Zeist gaat verder, zo stelt de heer Van Aardenne. 5% van alle kiesgerechtigde werknemers vindt de commissie te laag; ook bij de andere afdelingen lag de duidelijke voorkeur bij 10%. Het amendement Leiden is niet redactioneel; het is een duidelijke beperking aangezien haar voorstel inhoudt, dat iemand die georganiseerd is, en aangesloten is bij de vakbond zijn handtekening niet zal kunnen zetten onder een lijst die niet door de vakbond is ingediend. Dit acht de commissie principieel ondemocratisch en onjuist en de commissie ontraadt het amendement Leiden dan ook ten zeerste. Het amendement Naarden dient te worden overgenomen. Alleen zou de commissie willen voorstellen om te spreken over "al dan niet erkende categorale bonden".

Het voorstel van Den Haag om "ten minste 25" te schrappen ontraadt de commissie omdat dit zou betekenen dat een groepering van 2 kiesgerechtigde werknemers kandidaten zou kunnen gaan stellen. Dit nu gaat de commissie te ver.

De heer Vis constateert dat de afdelingen Breda, Bloemendaal, Amsterdam en Enschede akkoord gaan met de door de commissie voorgestelde wijziging. Spreker brengt het voorstel van de commissie - om in te voegen "of indien zulks minder is ten minste 10% van het aantal"- in stemming. De vergadering gaat ermee akkoord.

De afdeling Zeist trekt haar amendement in, evenals de afdeling Leiden.

De heer O.S.Hovinga te Den Haag noemt het moeilijk criteria te geven voor het stellen van kandidaten. Spreker kan zich indenken dat vijf topfunctionarissen de wens hebben in de ondernemingsraad vertegenwoordigd te zijn. Maar het stellen van een kandidaat wordt hen onmogelijk gemaakt wanneer er teveel handtekeningen onder de lijst geplaatst moeten worden.

De voorzitter antwoordt dat men dan een ondernemingsraadsreglement dient te maken waarin per categorie vertegenwoordigers worden aangewezen.

De heer Vis concludeert dat de afdeling Den Haag haar amendement intrekt. De afdeling Naarden heeft geen bezwaar tegen het overnemen van haar voorstel in andere bewoordingen. De vergadering sluit zich hierbij aan zodat er komt te staan "dat ook al dan niet erkende categorale bonden".

De heer Vis gaat over op resolutie 4.

Op resolutie 4 is een amendement van de afdeling Utrecht binnengekomen dat voorstelt de resolutie te schrappen met aanvulling van resolutie 11. De heer Vis geeft hierover het woord aan de heer Van Aardenne.

De commissie, zo zegt de heer Van Aardenne, is van mening dat het vraagstuk van de werknemerscommissarissen in hoofdstuk 2 aan de orde moet komen en niet in hoofdstuk 11, waar het over de structuur van de N.V. gaat. Derhalve oordeelt de commissie dat resolutie 4 niet moet vervallen ten gunste van resolutie 11.

De heer Drs. H. van de Ruit te Utrecht licht het amendement Utrecht toe. De afdeling Utrecht noemt het afsluiten van hoofdstuk 2 met deze resolutie bijzonder negatief. De afdeling Utrecht zou het betreuren dat in de couranten koppen zouden verschijnen dat de V.V.D. tegen werknemerscommissarissen is; daarmee zou dan de verslaggeving van dit congres voor veel couranten zijn afgedaan. Daarom wil Utrecht de negatieve afsluiting van dit hoofdstuk amenderen zodanig dat het dan bij resolutie 11 kan worden opgenomen. Spreker acht het niet uitgesloten dat de werknemerscommissarissen een zeker modeverschijnsel is in de eisen van de vakbeweging. Daarom wil Utrecht er op deze plaats niet te veel en te expliciet aandacht aan besteden maar wil zij het verleggen naar resolutie 11.

De heer Mr. W. J. Geertsema, lid van de V.V.D. Tweede Kamerfractie, krijgt thans het woord. De heer Geertsema stelt dat hij uitsluitend voor zichzelf spreekt. Spreker betreurt het in hoge mate dat deze resolutie zich zo negatief of misschien beter gezegd antagonistisch opstelt tegenover de werknemerscommissarissen. Het is zijn overtuiging dat de toekomstige welvaart voor een belangrijk gedeelte afhankelijk zal zijn van een zo goed mogelijke vertrouwensbasis, vertrouwings sfeer tussen werkgevers en werknemers. Wanneer nu dat vertrouwen van de werknemers bevorderd kan worden doordat er in de raad van commissarissen iemand aanwezig is op wiens benoeming zij enige invloed hebben gehad, van wie zij de overtuiging hebben dat hij oog heeft voor de werknemersbelangen en van wie zij de overtuiging hebben dat hij hun gedachtenwereld kent, dan is het zeer te betreuren wanneer wij ons daartegen zouden keren. Spreker gelooft ook niet, hierbij haalt hij de inleidende woorden van de heer Van Aardenne aan, dat er op deze manier een automatische prioriteit zou komen van de factor arbeid. Spreker denkt hierbij aan Duitsland waar men toch niet kan zeggen dat de onderneming duidelijk wordt verzwakt. De heer Geertsema gelooft helemaal niet dat de werknemerscommissaris een panacee is voor alle kwalen - spreker is het ook wel eens met de formulering van de resolutie dat het niet de oplossing biedt voor het medezeggenschapsprobleem - maar wel gelooft spreker dat het jammer is wanneer de V.V.D. zich volstrekt tegen de werknemerscommissaris keert.

De heer J. K. Roodzant te Sassenheim betoogt dat het voorstel van de afdeling Sassenheim gebaseerd is op de situatie dat er geen negatieve uitspraken gedaan dienen te worden maar positieve. Daarom stelt de afdeling Sassenheim voor om niet de constructie van de commissie over te nemen maar om te zetten dat één van de commissarissen belast moet worden met zaken betreffende de arbeid.

De heer Mr. J. Goppel te Bentveld (afdeling Amsterdam) stelt dat de resolutie de werknemerscommissaris in de zin van het rapport Verdam en het N.V.V.-N.K.V.-plan afwijst. Het N.V.V.-N.K.V.-plan geeft bevoegdheden aan deze werknemerscommissarissen die thans aan de algemene vergadering behoren. Daarom is dit plan zo in strijd met de hele constructie van het rapport "Herziening van het Ondernemingsrecht" dat er juist op gericht is de algemene vergadering weer tot het levend organisme te maken door onderdrukking van prioriteitsregelingen. Daar is de afdeling Amsterdam het volledig mee eens. Daarentegen is spreker het wel met de heer Geertsema eens, dat iemand die namens de werknemers kan

spreken in de raad van commissarissen een figuur zal zijn die in de toekomst onvermijdelijk is. De voor ons liggende resolutie kan inderdaad de indruk wekken dat wij hier volledig negatief tegenover staan. Daarom is spreker geporteerd voor de gedachte van Leiden om zowel de positieve als de negatieve kant van de werknemerscommissaris te combineren.

Aangezien de discussie zich nu toespitst op het belangrijke punt van de werknemerscommissaris in hoofdstuk 2, brengt de heer Vis allereerst het amendement van Utrecht om de resolutie te schrappen, in stemming. De vergadering wijst het amendement Utrecht af.

De heer Van Aardenne gaat in op het probleem der werknemerscommissarissen, de essentie van deze resolutie. Volgens de visie van de S.E.C. is de raad van commissarissen een orgaan van de vennootschap. Weliswaar beseft de S.E.C. dat dit niet voor iedere onderneming geldt maar alleen voor de naamloze vennootschappen; echter de grote meerderheid van de grotere ondernemingen wordt in de vorm van een N.V. gedreven. De S.E.C. oordeelt dat de raad van commissarissen zich nog sterker zal moeten evolueren in de richting van een zelfstandig toezichthoudend orgaan, een orgaan dat alle belangen der onderneming ter harte neemt. Onder deze belangen bevindt zich uiteraard ook het zeer belangrijke werknemersbelang. Het is onjuist dat voor dit werknemersbelang een speciale commissaris zou worden aangewezen, zoals het amendement Sassenheim voorstelt. Het bestuderen van de vraagstukken betreffende de arbeid is een zaak van alle commissarissen.

De S.E.C. acht het onjuist om één commissaris op een andere manier te laten aanwijzen dan de andere commissarissen. Dit zou een eenheid doorbreken, terwijl de S.E.C. juist de homogeniteit in de raad van commissarissen uiterst belangrijk acht. Op deze gronden wijst de S.E.C. de werknemerscommissaris in de zin van het rapport Verdam, die op een bepaalde manier gekozen wordt, af, alsmede de S.E.R. registercommissaris in de zin van het N.V.V.-N.K.V.-rapport, omdat op deze wijze de visie van de S.E.C. op de onderneming - een visie waarin de onderneming zelf centraal gesteld wordt - zou worden ontkracht. Met opzet heeft de S.E.C. deze resolutie zo kort en scherp geformuleerd om dit nog eens heel duidelijk tot uitdrukking te brengen. Spreker verklaart met nadruk, dat het belang van het personeel, de medewerkers, alle commissarissen altijd ter harte moet gaan. De S.E.C. is het er over eens dat de kring van commissarissen uitbreiding behoeft.

De heer Drs. Th. A. van der Spil te Wassenaar deelt mede dat de afdeling Wassenaar de considerans b te algemeen geformuleerd acht. Het is een schermen met een algemene kreet als liberale beginselen. Tevens oordeelt de afdeling het woord "vermaatschappelijking" niet juist gekozen; de afdeling betwijfelt of daarmee inderdaad een begin zou worden gemaakt met de afbraak. Veel meer dient de nadruk gelegd te worden op een economisch doelmatig functioneren van de onderneming.

Vervolgens krijgt de heer H. B. Hendriks te Delfzijl het woord. De afdeling Delfzijl heeft een amendement ingediend dat volgens spreker ook bij resolutie 4 past. De S.E.C. spreekt uit dat de commissarissen zich de belangen van het personeel moeten aantrekken. Het amendement Delfzijl probeert te voorzien in het door de heer Geertsema geuite bezwaar, nl. dat men geen inbreng heeft in de samenstelling van het college dat de belangen moet behartigen.

De heer C. W. Visser te Amstelveen vraagt naar de mogelijkheid om de visie die de heer Van Aardenne zojuist heeft gegeven - nl. het geïntegreerd zijn van de commissarissen ieder voor zich in de belangenbehartiging der werknemers - op enigerlei wijze in de resolutie in te voegen, opdat de scherpe kant der resolutie wordt weggenomen.

Thans krijgt de heer Van Aardenne het woord teneinde commentaar te geven op de amendementen. De commissie zou het zeer

betreuren wanneer de gehele considerans uit resolutie 4 zou verdwijnen, zoals de afdeling Bloemendaal voorstelt. Een conclusie zonder considerans lijkt de commissie ongewenst. De amendementen Leiden en Wassenaar willen considerans b vervangen door een naar voren halen van het economisch doelmatige. De commissie blijft bij haar overtuiging dat het principieel liberale in deze voorop loopt en belangrijker is dan het economisch doelmatige.

Misschien is vermaatschappelijking inderdaad geen fraai woord, maar het geeft toch duidelijk aan wat bedoeld wordt, nl. de directe invloed van de overheid respectievelijk andere machtsorganen, b.v. de vakcentrales, op het ondernemingsbeleid. De S.E.C. wenst duidelijk uit te spreken dat zij dit afwijst.

Het amendement Delfzijl cordeelt de commissie te vaag. In feite geeft dit amendement geen uitspraak, maar duidt zij alleen een soort wenselijke richting aan waardoor het amendement eerder verwarrend zal werken dan verduidelijkend.

Het voorstel van de heer Visser neemt de S.E.C. gaarne over. Spreker stelt voor de commissie de gelegenheid te geven zich hierover te beraden, opdat zij na de lunchpauze met een formulering kan komen ter toevoeging van resolutie 4.

De heer Drs. A.F. Bakhoven te Voorburg vraagt de commissie wat het niet liberale is wanneer er een werknemerscommissaris komt, zoals de heer Geertsema zojuist geschetst heeft.

Volgens de heer Mr. J.G. Rietkerk, lid van de V.V.D. Tweede Kamerfractie, is er weinig verschil tussen de visies van de heer Geertsema en de heer Van Aardenne. De heer Geertsema verdedigt de stelling dat in het college van commissarissen iemand zitting moet hebben die rechtstreeks als afgevaardigde van de werknemers kan worden beschouwd. De heer Geertsema verdedigt deze stelling met het motief dat de werknemers in het commissariscollege vertrouwen moeten kunnen hebben, opdat het college ook door hen als zodanig wordt aanvaardt. De visie van de heer Van Aardenne houdt zeer bepaald in dat in de samenstelling van het college van commissarissen zodanig dient te worden gewerkt dat het vertrouwen der werknemers in het college zoveel mogelijk wordt verwezenlijkt. Dit behoeft volgens spreker beslist niet te gebeuren door een rechtstreekse verkiezing van een commissaris namens de werknemers. Wel is spreker er voor, dat er naar een zodanige samenstelling gestreefd wordt, dat het vertrouwen ook recel kan worden opgebracht. Spreker heeft de indruk dat de tegenstellingen niet zo groot zijn als wellicht kan worden aangenomen en dat de gehele vergadering het met hem eens is dat in het college van commissarissen behoren te zitten die het vertrouwen der werknemers hebben.

De heer Geertsema werpt hiertegen in dat hij niet gesproken heeft van een afgevaardigde der werknemers, een gedachte die de heer Rietkerk hem heeft toegeschreven. Spreker noemt het verkeerd wanneer één der commissarissen zich als een soort lasthebber van de werknemers zou voelen. Ook wil spreker het misverstand wegnemen dat hij het niet met de heer Van Aardenne eens zou zijn dat alle commissarissen een open oog dienen te hebben voor de belangen van de werknemers. In de ideale situatie, zoals de heer Rietkerk deze min of meer schetst nl. dat de werknemers ervan overtuigd zijn dat de gehele raad van commissarissen speciaal ook hun belangen behartigt, leven wij nog niet. Daarom meent spreker dat het goed zou zijn wanneer in de raad van commissarissen een commissaris zitting heeft in wie de werknemers zelf vertrouwen hebben uitgesproken. Spreker benadrukt dat hij geen aanbeveling wil doen voor werknemerscommissarissen, maar dat het wel onder de huidige verhoudingen verkeerd zou zijn te stellen dat werknemerscommissarissen persé ongewenst zijn.

De heer Vis geeft vervolgens de heer Drs. Th. A. van der Spil te Wassenaar het woord. De afdeling Wassenaar blijft het in hoge mate betreuren wanneer considerans b zou blijven, zoals

de S.E.C. hem heeft voorgesteld. Inmiddels is spreker gebleken dat de afdeling Den Haag bereid is het amendement Wassenaar te steunen. Spreker wijst er vervolgens op dat in vorige resoluties gesteld is, dat het doelmatig functioneren van de onderneming essentieel is. De afdeling nu meent dat het bij de keuze van de commissarissen evenzeer gaat om het doelmatig functioneren van de onderneming.

Thans krijgt de heer Van Aardenne het woord. De heer Van Aardenne stelt dat de heer Geertsma zich in tweede instantie ontpopt heeft als een voorstander van de vrijwillige werknemerscommissaris. Wanneer de S.E.C. zich tegen de werknemerscommissaris in de zin van het rapport Verdam uitspreekt, dan is dat geen vrijwillige werknemerscommissaris maar een wettelijk verplichte voor bepaalde ondernemingen. Het rapport Verdam wil de wettelijk verplichte commissaris voor de ter beurze genoteerde ondernemingen. Het is duidelijk dat er ook reeds gedachten leven om deze verplichting over andere ondernemingen uit te breiden. Ook de registercommissaris, zoals voorgesteld in de vakbond, zou een verplichte aangelegenheid zijn.

In het rapport kan men zien dat de commissie wel voorstander is de op het ogenblik bestaande mogelijkheid een derde deel der commissarissen op een andere wijze dan de rest te laten verkiezen, te handhaven. Het is spreker niet bekend of daar ooit gebruik van is gemaakt. Hij kan zich echter voorstellen dat het voor bepaalde ondernemingen een mogelijkheid zou zijn. De S.E.C. meent echter dat het onjuist is dit tot regel te verheffen teneinde niet de eenheid binnen de raad van commissarissen te ondergraven.

De heer Mr. H. P. Talsma, lid van de Sociaal-Economische Commissie, tracht duidelijk te maken wat de commissie bedoeld heeft met de stelling dat het instellen van de werknemerscommissaris een aantasting zou betekenen van liberale beginselen. Spreker verwijst naar wat het rapport Verdam over de werknemerscommissaris zegt en naar de opinie hierover van de meerderheid de "negen" en de minderheid de "zeven". Tevens zijn enkele leden van de commissie Verdam van oordeel dat de maatschappelijke ontwikkeling zal kunnen leiden tot de gewijzigde distributie van het vermogensbezit en tot een situatie, waarin het beheer van het vermogen overwegend bij maatschappelijke organen komt te berusten. Wanneer een dergelijke ontwikkeling haar beslag krijgt zal de positie van de aandeelhouders in de structuur der onderneming hernieuwde overweging behoeven.

Het is een kwestie van opvatting waar men de grens trekt tussen het liberalisme en het socialisme. De S.E.C. heeft in het algemeen zeer liberaal en zeer ruim getracht het ondernemingsrecht te benaderen. Enkele malen heeft zij uitdrukkelijk gesteld, dat zij op het liberale standpunt wil blijven staan. Vergelijk in resolutie 1 en de toegevoegde resolutie 1A de vrije ondernemingsgewijze productie. Op blz. 11 stelt de commissie dat zij het eens is met de minderheid van de commissie Verdam, "de zeven", dat de constructie van de werknemerscommissaris een schijnoplossing is, die geen werkelijke medezeggenschap van het personeel niet of nauwelijks dient en welke ook niet bij de werknemers leeft. De Sociaal-Economische Commissie ziet hier een eerste begin van aantasting van het liberale uitgangspunt dat de productie door de particuliere onderneming het meest bijdraagt tot de welvaart en de verantwoordelijkheid van allen. Aangezien de commissie van mening is dat hier inderdaad liberale beginselen in het geding zijn, neemt zij een duidelijk afwijzend standpunt in. In het algemeen, zo gaat de heer Talsma verder, heeft de commissie niet gewild dat het liberale standpunt zou zijn, geen veranderingen behalve wanneer deze worden afgedwongen. De commissie is tot bepaalde conclusies gekomen, die soms verder gaan dan het rapport Verdam. De commissie heeft een eigen liberaal geluid wensen te brengen. Maar dit houdt in dat men op een bepaald moment zegt: hier is een grens, verder gaan wij niet. De S.E.C.

spreekt in dit principiële rapport niet over een spel van geven en nemen, maar zij probeert tot een principiële standpuntbepaling te komen. De oplossing der S.E.C. van een moderne ontwikkeling van de onderneming wordt gegeven in het beginsel van een zeer ver gaande openheid, wat ook door deze vergadering aanvaard is. De openheid gaat belangrijk verder dan zij in het verleden bestond, maar anderzijds is zij een afwijzing van socialisering, vermaatschappelijking of welke andere vorm dan ook van een geven van de leiding aan gemeenschapsorganen of aan andere buiten de onderneming staande organen.

De S.E.C. wil graag alle commissarissen zien als vertrouwensmannen, dus ook vertrouwensmannen van het personeel, maar het is een onjuist standpunt het personeel een soort eigen afvaardiging te laten benoemen, omdat dan erkend wordt dat het beheer eigenlijk elders ligt dan bij de onderneming zelf. Bovendien is het onjuist omdat dan de indruk versterkt wordt als zouden de andere commissarissen niet aan de belangen van het personeel denken. De belangen van het personeel worden door het gehele college van commissarissen behartigd. Waar dit niet het geval is dient verandering te komen, niet door een splitsing aan te brengen in de samenstelling van het college, maar door een wijziging aan te brengen. Blz. 48 stelt dan ook dat de S.E.C. de wenselijkheid gewoonlijk worden benoemd. Hierover is bij de commissie geen enkel verschil van inzicht naar de werknemerscommissaris, met name ook met zijn sterke politieke inhoud, wijst de commissie af.

Vanuit de zaal wordt voorgesteld resolutie 4 als volgt te wijzigen:

van mening dat de verplichte werknemerscommissaris geen oplossing biedt voor de medezeggenschap, staat afwijzend tegenover deze verplichte werknemerscommissaris.

De heer Drs.P.A.Delvaux te Zeist (afdeling Utrecht), onderstreept de motieven die de heer Geertsema ontvouwd heeft. Spreker ziet niet in hoe een commissaris, bij wiens verkiezing in de raad van commissarissen de werknemers invloed hebben gehad, qualitate qua een aanloop zou zijn tot vermaatschappelijking.

De heer Drs.P.A.Offerhaus te Leiden betoogt dat een bepaalde ontwikkeling in het maatschappijbeeld nog geen beginsel hoeft aan te tasten. De afdeling Leiden meent daarom dat de formulering omgekeerd moet worden. Gesteld dient te worden dat deze ontwikkeling niet verenigbaar is met onze liberale beginselen en dat wij er daarom tegen zijn.

De heer Vis geeft het woord aan de heer Ir.H.J.van Raalte te Bilthoven. Spreker heeft op grond van de gevoerde discussie het gevoel gekregen dat de werknemerscommissaris niet thuis hoort in het hoofdstuk "De positie van de arbeid" maar in het hoofdstuk "De structuur van de N.V.". Veel van de scherpte die thans gevoeld wordt door de negatieve stellingname zou dan verdwijnen.

De heer Vis geeft een andere oplossing. De heer Van Aardenne zal tezamen met de werkgroep gedurende de lunchtijd een formulering trachten te vinden die duidelijk het standpunt weergeeft dat voor stemming in aanmerking komt zodat, wanneer deze formulering verworpen wordt, er duidelijk een ander standpunt tegenover staat.

De heer Mr.F.Korthals Altes, algemeen secretaris, kondigt de lunchpauze aan.

De voorzitter hervat om 14.00 uur de vergadering.

De heer Van Aardenne deelt mede dat de werkgroep in de lunchpauze getracht heeft de verschillende uitgangspunten, zoals die in de discussie naar voren zijn gekomen, in de nieuwe tekst der resolutie te verwerken. De werkgroep heeft meer nuance in de resolutie willen aanbrengen door verschillende gronden van afwijzing te geven en aan de andere kant een zeer duidelijk positief

geluid te laten horen. Onder intrekking van de oorspronkelijke resolutie 4 stelt spreker de volgende tekst voor:

De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, gezien hoofdstuk 2 van het rapport "Herziening van het Ondernemingsrecht" inzake de positie van de arbeid, van mening dat

- a. de gehele raad van commissarissen het belang van de onderneming en van alle daarbij betrokkenen in het oog dient te houden,
- b. met de S.E.R.-registercommissaris een begin zou worden gemaakt met aantasting van liberale beginselen door vermaatschappelijking van het beheer over de productiemiddelen, en
- c. de als zodanig in functie gekozen werknemerscommissaris geen oplossing biedt voor het medezeggenschapsprobleem,

staat op bovengenoemde, verschillende gronden afwijzend:

- tegenover de werknemerscommissaris in de zin van het rapport Verdam en de S.E.R.-registercommissaris in de zin van het N.V.V.-N.K.V.-plan alsmede tegenover andere overeenkomstige voorstellen,

en spreekt zich uit:

- voor verbreding van het vlak, waaruit de commissarissen worden benoemd, zodat alle bij de onderneming betrokkenen vertrouwen in deze raad van commissarissen kunnen stellen.

De heer Vis stelt vast dat dit een geheel nieuwe resolutie is en dat hierop eventueel amendementen staande dezer vergadering kunnen worden ingediend. Spreker verzoekt de aanwezigen door handopsteking te tonen of zij het met de tekst van deze resolutie eens zijn. Dit is een duidelijke meerheid. Toch blijkt dat zeer veel aanwezigen discussie wensen. Derhalve wordt daartoe besloten.

De heer E.A.J. Modderman te Den Haag verenigt zich wel met de resolutie maar wil er toch op wijzen dat wanneer het woord "te behartigen" wordt gebezigd, dit betekent dat de raad van commissarissen zich rechtstreeks op het terrein van de directie begeeft. Dit mag persé niet. Spreker stelt voor "te behartigen" in a te vervangen door "in het oog dient te worden gehouden". In b staat dat met de S.E.R.-registercommissaris een begin wordt gemaakt. Aangezien de S.E.R.-registercommissaris er nog helemaal niet is, moet hier staan "een begin zou moeten worden gemaakt".

De heer Dr. A. F. Bakhoven te Voorburg had van de heer Van Aardenne begrepen dat hij de wettelijk verplichte werknemerscommissaris over zou nemen. Echter dat heeft hij niet gedaan. De afdeling Voorburg stelt voor om de gehele zin vanaf "de werknemerscommissaris" tot "en spreekt zich uit voor verbreding" te vervangen door "de verplichte werknemerscommissaris".

De heer Dr. Th. A. van der Spil te Wassenaar deelt mede dat de afdeling Wassenaar de argumentatie in sub b afwijst. De afdeling Wassenaar heeft de overtuiging dat een argumentering van deze belangrijke zaak waterdicht moet zijn. Het gaat niet aan dat het commissariaat in totaliteit op enigerlei wijze wordt verbonden met het beheer van de produktiemiddelen. De commissarissen hebben een toezichtsfunctie, geen beheersfunctie. De afdeling Wassenaar wil blijven insisteren op het doelmatig functioneren van de onderneming.

De heer Vis geeft thans het woord aan de heer Van Aardenne ter beantwoording van de gemaakte opmerkingen.

De heer Van Aardenne gaat eerst in op het amendement van de heer Modderman, die niet namens de afdeling heeft gesproken, maar namens zichzelf. De commissie heeft geen enkel bezwaar om "behartigen" te veranderen in "in het oog houden". De commissie heeft zelf getwijfeld tussen deze twee termen; men vond echter "behartigen" wat sterker. Mocht de vergadering de voorkeur hebben

voor "in het oog houden" dan heeft de S.E.C. hiertegen geen bezwaar.

Wat de opmerking van de afdeling Wassenaar betreft wil de heer Van Aardenne onderlijnen dat in de huidige tekst de werknemerscommissaris uit b is verdwenen en dat alleen de S.E.R.-registercommissaris is overgebleven. Spreker meent dat de vergadering het met hem eens is dat met de invoering van de S.E.R.-registercommissaris - die aangewezen wordt door de Sociaal-Economische Raad uit een register, m.a.w. dus kandidaatstelling door de S.E.R., waarna door het gezamenlijk college van de ondernemingsraad en de algemene vergadering van de aandeelhouders de verkiezing plaatsvindt - een begin zal worden gemaakt met de aantasting van de liberale beginselen.

Het amendement Voorburg wil spreken over de verplichte werknemerscommissaris. De werkgroep heeft echter duidelijk verschil willen maken tussen de werknemerscommissaris in de zin van het rapport Verdam waarop considerans c slaat en de S.E.R.-registercommissarissen overeenkomstig andere voorstellen. Spreker wijst hierbij op de voorkeur van het lid van de Eerste Kamer van de P.v.d.A., de heer A.H.Kloos voor het Joegoslavische systeem. Hieruit blijkt volgens spreker, dat het wel degelijk zin heeft de andere overeenkomstige voorstellen te vermelden. De commissie handhaaft dan ook haar huidige redactie en zij gelooft dat het een beperking zou zijn om over de wettelijk verplichte werknemerscommissaris te spreken. Hier wordt heel duidelijk gesproken over de werknemerscommissaris in de zin van het rapport Verdam om daarmee ook de persé afgedwongen werknemerscommissaris te omvatten.

De heer Vis brengt het redactionele amendement van de heer Modderman in stemming, betreffende de keuze tussen "behartigen" of "in het oog houden". De vergadering spreekt zich uit voor "in het oog houden".

Vervolgens komt het amendement Wassenaar ter sprake. De heer Van Aardenne licht de tekst van de commissie toe. De commissie wil bij considerans b zeggen dat met de S.E.R.-registercommissaris een begin zal worden gemaakt met aantasting van de liberale beginselen, aangezien het beheer over de produktiemiddelen dan vermaatschappelijk wordt. Naar spreker heeft begrepen is het voorstel Wassenaar om uit te spreken dat de S.E.R.-registercommissaris een aantasting betekent van de economisch doelmatige ondernemingsorganisatie, welke als zodanig niet verenigbaar is met de liberale visie. De commissie stelt dus dat de S.E.R.-registercommissaris uit liberaal oogpunt principieel verwerpelijk is, terwijl Wassenaar zegt dat het op praktische gronden verwerpelijk is. De heer van der Spil interrumpeert dat de afdeling Wassenaar ook principieel tegen is.

De heer Mr. E.H. Toxopeus, V.V.D.-fractievoorzitter in de Tweede Kamer, heeft de indruk dat de heer Van Aardenne gelijk heeft. Het voorstel der commissie geeft een principiele overweging, Wassenaar geeft een praktische overweging. Het moet toch wel heel duidelijk zijn waar de keuze ligt en dit is in het amendement Wassenaar verwaterd. Wanneer Wassenaar nu plotseling bij interruptie zegt dat zij ook principieel is, dan heeft spreker dit in het betoog van de heer Van der Spil niet gehoord.

De heer Van der Spil probeert nogmaals de zienswijze van Wassenaar weer te geven. Het doel van de onderneming is in de vorige resoluties duidelijk neergelegd, zoals het doelmatig functioneren van de onderneming ten behoeve van de gehele maatschappij enz. Het koppelen van een commissaris, waar die ook vandaan komt, aan het beheer van de produktiemiddelen en de loze, althans door sommigen opgevat als loze, kreet van liberale beginselen heeft te weinig inhoud. Het is trouwens onjuist de commissarisfunctie aan beheer te koppelen, juist juridisch onjuist. Wij moeten centraal stellen het doelmatig functioneren van de onderneming en niet met onze liberale beginselen gaan scherpen. Dit is principieel.

De heer Mr. J. G. Rietkerk, lid van de V.V.D.-Tweede Kamerfractie, vraagt zich af of er bij Wassenaar niet van een misverstand sprake is. In de door de commissie voorgestelde resolutie wordt weliswaar gesproken over vermaatschappelijking van het beheer over de produktiemiddelen maar dit wordt gezien als een gevolg van de door de commissie ongewenste S.E.R.-constructie. De commissie spreekt zich dus niet uit voor het beheer liggend bij de commissarissen, maar de mogelijkheid dat dit gebeurt bestaat in de constructie die door de S.E.R. gegeven wordt omdat de S.E.R. de commissarissen niet alleen op een bepaalde wijze wil benoemen maar hen ook bepaalde essentiële bevoegdheden wil geven. Spreker gelooft dat het bezwaar van de afdeling Wassenaar tegen het opnemen van het begrip beheer misplaatst is. De S.E.C. wil juist die S.E.R.-constructie met dat beheer afwijzen.

De heer Van Aardenne onderlijnt dat het best mogelijk is dat een onderneming nog goed aan het economische doel kan beantwoorden als zij commissarissen door de S.E.R. krijgt toebedeeld; die commissarissen kunnen heel goed zijn. Maar de commissie acht het in strijd met onze liberale beginselen dat een vrije particuliere onderneming een toezichthoudend lichaam met grote bevoegdheden van bovenaf, nl. of van een overheidsorgaan of van een semi-overheidsorgaan krijgt opgelegd. Dit is een principiële uitspraak en daarom stelt de commissie het bijzonder op prijs om dit gevaar van vermaatschappelijking in de considerans te vermelden.

De heer Vis brengt thans het amendement Wassenaar in stemming. Dit wordt verworpen.

De heer Vis gaat over op het amendement Voorburg.

De heer Van Aardenne benadrukt dat de commissie bij de door haar voorgestelde tekst blijft.

Het amendement Voorburg wordt bij stemming verworpen. Hiermede is de tekst, zoals die door de commissie is voorgesteld, aanvaard.

Door het L.D.C. is een resolutie 4A voorgesteld, luidende:

De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, gezien hoofdstuk 2 van het rapport "Herziening van het Ondernemingsrecht" inzake de positie van de arbeid, van mening, dat:

- a. elk streven naar democratisering slechts kan volgen op het beschikbaar stellen van goede informatie,
- b. deze informatie in belangrijke mate zal bijdragen tot een goede communicatie en meer onderling begrip en vertrouwen, en
- c. derhalve een juiste dosering van dit soort informatie van eminent belang is voor een prettig werkklimaat en een gezonde ondernemingssfeer,

constaterende, dat:

- in verschillende ondernemingen geslaagde pogingen in deze richting zijn gedaan,

spreekt zicht uit:

voor het zo mogelijk en liefst regelmatig verstrekken van informatie betreffende het beleid van de leiding, alsmede over resultaten en plannen van de onderneming in voor personeelsleden begrijpelijke taal.

De vergadering verklaart zich met deze resolutie akkoord.

De heer Vis stelt aan de orde de nieuwe resolutie opgesteld door de afdeling Leiden en betrekking hebbend op dit hoofdstuk.

De heer Van Aardenne betoogt dat dit amendement een materie omvat die in het rapport niet behandeld is. De commissie is het in principe wel eens met de stelling zoals die door de afdeling Leiden naar voren wordt gebracht, maar zij is van oordeel dat deze resolutie niet op het rapport slaat en tevens vindt zij het niet juist dat in een resolutie de uitspraak wordt gedaan dat nadere bezinning gewenst is. Wel zou de commissie zich gaarne met

deze nadere bezinning belasten teneinde tot een formulering te komen. Spreker meent daarom dat het beter is wanneer de vergadering beslist dat de commissie zich hierover nader gaat beraden dan wanneer er een resolutie komt die zich uitspreekt voor bezinning op de positie van de staffunctionarissen. Dus nogmaals, de commissie onderschrijft de strekking maar vindt het wenselijker om deze strekking op een andere wijze tot uitdrukking te brengen.

De vergadering verenigt zich met het voorstel zodat de commissie op korte termijn de door Leiden ingediende resolutie zal bestuderen.

Thans komt aan de orde een nieuwe resolutie ingediend door de afdeling Rotterdam.

De heer Van Aardenne betoogt dat de commissie de principes zoals door Rotterdam geformuleerd, geheel onderschrijft, maar dat de commissie toch meent dat het hier een zaak betreft waar nog enige haken en ogen aan zitten. Spreker denkt hierbij aan het nog sterker concentreren van het risico bij de werknemer die nu, behalve dat hij voor zijn arbeid afhankelijk is van het wel en wee van de onderneming, ook nog voor zijn beleggingen van het wel en wee der onderneming afhankelijk wordt. Hierover heeft het rapport geen uitspraak gedaan. Ook deze zaak wil de commissie gaarne in studie nemen en dan met name wil zij zich bezinnen op het belang van de bezitsvorming voor de werknemer door het verwerven van aandelen. Het zou een gerichte studie moeten zijn.

De heer Ir. J. M. van Rossem te Rotterdam heeft met veel genoegen gehoord dat de commissie in grote lijnen achter haar gedachte staat maar dat zij behoefte heeft het geheel nog wat nader uit te werken. De zorg voor het vermogen van de werknemer, een vermogen dat hij op dit moment niet heeft, dat hij in de onderneming zou steken waarbij hij werkt, is principieel wel juist maar praktisch een beetje een onwezenlijk bezwaar. De afdeling Rotterdam heeft begrepen dat de commissie behoefte heeft het amendement nader uit te werken. Rotterdam is van mening dat de grote activiteit van de S.E.C. haar garandeert dat dit geen kapstok is waar naar toe wordt verwezen en waar nooit meer iets van gehoord zal worden, maar integendeel, de afdeling Rotterdam heeft het volste vertrouwen dat de S.E.C. nader op deze materie zal terugkomen.

De vergadering stemt met het voorstel van de heer Van Aardenne in zodat de commissie op korte termijn de studie zal verrichten. Hiermee is hoofdstuk 2 afgehandeld en de heer Vis geeft thans de leiding over aan de heer Vonhoff.

De heer Vonhoff stelt aan de orde hoofdstuk 3: verslaggeving en enquête. Door de afdeling Delfzijl is een resolutie ingediend die de strekking heeft de oorspronkelijke resolutie 5 te vervangen.

De heer H. B. Hendriks te Delfzijl licht het door Delfzijl ingediende amendement toe. De afdeling beoordeelt het wetsontwerp als een vrij goed wetsontwerp maar zij gelooft niet dat gezegd mag worden dat de onderneming gelijk geschakeld kan worden met een naamloze vennootschap, een coöperatieve vereniging of een onderlinge waarborgmaatschappij. De afdeling acht dit niet juist. De afdeling Delfzijl heeft hierin nu een nuancering willen aanbrengen.

De heer Van Aardenne antwoordt dat de commissie geen behoefte heeft aan het amendement Delfzijl. De commissie acht het onjuist in een resolutie een geheel nieuw begrip als het ondernemend lichaam in te voeren. Het gaat hier om een algemeen principiële stellingname en dan moet vermeden worden een nieuw begrip in te voeren en ook dient vermeden te worden een groot aantal artikelen op te sommen. Derhalve geeft de commissie verre de voorkeur aan haar eigen tekst.

De heer Vonhoff brengt het voorstel van Delfzijl in stemming. Het wordt verworpen. Thans gaat de heer Vonhoff over op de considerans van resolutie 5, luidende:

van mening dat:

- de verslaggeving van de onderneming aan in de wet vastgelegde minimumeisen dient te voldoen,

Het amendement van de afdeling Bloemendaal het woord "minimum" te schrappen wordt door de vergadering niet overgenomen, en is derhalve verworpen. Aan de orde komt thans de tussenzin luidende: juicht het ingediende wetsontwerp te dezen toe, maar spreekt zich echter tevens uit voor de wenselijkheid van:

De afdeling Amsterdam heeft hierop een amendement ingediend dat door de heer Mr. J. Goppel te Bentveld wordt toegelicht. De heer Goppel verwijst naar bladzijde 27 van het rapport. Hierin wordt gezegd dat de bepalingen van jaarverslaggeving tot alle ondernemingen die in het Wetboek van Koophandel worden genoemd, moeten worden uitgebreid. Dit betekent dus dat ook de firma hieronder valt. De afdeling Amsterdam oordeelt dat er een bepaalde kwantitatieve restrictie moet worden gelegd en dat men niet iedere vennootschap onder firma hieraan moet onderwerpen.

De heer Van Aardenne antwoordt dat de verslaggeving heel wat anders is dan de publicatie. Spreker meent dat het wel degelijk zin heeft de verslaggeving van iedere onderneming aan bepaalde eisen te onderwerpen. Dit geldt ook voor een vennootschap onder firma. Spreker kan zich b.v. voorstellen dat door vererving in een vennootschap onder firma minderjarigen gerechtigd zijn; in dat geval hebben hun zaakwaarnemers ook het recht volledig inzage te krijgen in de gang van zaken. Heel duidelijk dient hier onderscheiden te worden verslaggeving en publicatie. Hier gaat het om de verslaggeving.

De heer Mr. J. G. Rietkerk, lid van de Tweede Kamerfractie der V.V.D., vindt de uiteenzetting van de heer Van Aardenne op dit punt niet duidelijk. Zowel met betrekking tot de verslaggeving als met betrekking tot de publicatie bestaat wel degelijk een reden om verschil te maken in het soort van onderneming. Met name de publicatieplicht, maar ook de verslaggeving, is vooral hierin gefundeerd dat men onderneemt met kapitaal van veelal anderen. Daar vloeit niet alleen een andere aansprakelijkheid uit voort, maar ook een andere verantwoordingsplicht dan in dat geval waar iemand in de vorm van een firma of van een eenmanszaak eenvoudig met zijn eigen kapitaal onderneemt. Spreker wil niet zeggen dat er geen openheid moet plaatshebben; ook wil spreker niet zeggen dat onder bepaalde omstandigheden niet gevraagd zou mogen worden naar een verklaring van allerlei zaken die de onderneming bezig houden. Maar er is wel degelijk reden om verschil te maken in publicatieplicht tussen een onderneming die met eigen geld onderneemt en een naamloze vennootschap. In dit verband wijst spreker op het feit dat Prof. V. d. Grinten in zijn commentaar op dit rapport de vraag gesteld heeft of hij moet concluderen dat de commissie het publiek karakter van het ondernemerschap aanvaardt.

De heer Van Aardenne verduidelijkt zijn mening. Hier gaat het om de verslaggeving. Ook zij die menen dat de besloten N.V. niet behoeft te publiceren zullen zich wel op het standpunt stellen dat de verslaggeving aan de aandeelhouders van de besloten N.V. aan de hier genoemde eisen moet voldoen.

Bij een firma kan zich nu precies hetzelfde geval voordoen. De commissie ziet niet in waarom daar de verslaggeving niet aan bepaalde eisen zou moeten voldoen. De publieke functie van de onderneming, waarover de heer Rietkerk sprak, is een zaak die hier niet aan de orde is; zelfs bij volledige geheimhouding moeten eisen gesteld worden aan de verslaggeving.

De heer Vonhoff brengt het amendement Amsterdam in stemming. Het wordt verworpen.

De heer Vonhoff gaat over op conclusie 1, luidende:

1. uitbreiding van deze voorschriften tot in een andere rechtsvorm dan de in het wetsontwerp genoemde (in de vorm van een naamloze vennootschap, een coöperatieve vereniging of een onderlinge waarborgmaatschappij) gedreven ondernemingen, en

Hierop is een amendement door de afdeling Alphen a.d. Rijn ingediend. Aangezien een amendement van dezelfde strekking is ingediend bij resolutie 1, conclusie 2, welk amendement verworpen is, wordt geacht dat het gelijksortig amendement bij deze resolutie eveneens verworpen is. De strekking van het amendement Naarden wordt gedeeld door de Sociaal-Economische Commissie; er zijn echter praktische bezwaren het door Naarden ingediende amendement zo te verwerken. De heer Van Aardenne krijgt het woord.

De Sociaal-Economische Commissie vindt de gedachten zoals die door de afdeling Naarden naar voren zijn gebracht, gezond. Maar haar amendement is praktisch niet juist omdat tevens verwezen wordt naar het derde artikel van het Wetboek van Koophandel waaronder deze verenigingen en stichtingen - waarover het amendement spreekt - niet gevangen worden. Maar met de essentie is de commissie het eens en de commissie wil het gaarne overnemen. Nu heeft Naarden zelf ook al gemerkt dat zij zich in eerste instantie heeft vergist en zij heeft ter plaatse een verbeterde editie van haar amendement ingediend. Spreker stelt voor dit amendement te verwerken in resolutie 5, conclusie 1.

De heer J.F.Meyeraan uit Naarden toont zich tevreden met de woorden van de heer Van Aardenne. Wanneer men er inderdaad van uit gaat dat een vereniging als de A.N.W.B. of een stichting van een van de omroepzuilen een onderneming is, dan komt het amendement Naarden met de huidige tekst overeen. Aangezien dit misschien toch een voor ieder niet direct duidelijk begrip onderneming is, is het misschien mogelijk dat de vergadering zich uitspreekt over de vraag of zij een stichting en vereniging een onderneming wil noemen. Zo ja, dan heeft de afdeling Naarden geen behoefte haar amendement nader uit te werken, ofschoon zij van mening is dat haar uiteindelijk ingediende amendement volkomen aanvaardbaar is om het in deze vorm in de resolutie te verwerken.

De heer Vonhoff concludeert uit de reactie in de zaal dat men het met het inzicht van de commissie en van Naarden eens is dat verenigingen van het karakter van de A.N.W.B. onder de term onderneming zijn begrepen.

Conclusie 1 gaat luiden:

1. uitbreiding van deze voorschriften tot in een andere rechtsvorm gedreven ondernemingen dan de in het wetsontwerp genoemde (nl. de naamloze vennootschap, de coöperatieve vereniging en de onderlinge waarborgmaatschappij),

Het amendement Naarden is op deze wijze ondervangen.

De afdeling Groningen wil het gehele lid schrappen. De heer Drs. M.A. Kooyman te Groningen geeft een verklaring. De afdeling is er van uit gegaan dat de verslaggeving ook zinvol moet zijn. Wil je een firma kunnen beoordelen door de verslaggeving dan moet op zijn minst in de verslaggeving ook sterftekansen en familieomstandigheden worden opgenomen omdat een firma nauw samenhangt met het welzijn van de firmant.

De heer Van Aardenne wijst er op dat niet alleen aan de firma gedacht moet worden maar ook aan de commanditaire vennootschap. De commanditaire vennootschap valt op het ogenblik nog niet onder de verplichting van verslaggeving. De commissie blijft derhalve bij het standpunt dat deze conclusie gehandhaafd dient te worden.

Het voorstel Groningen wordt in stemming gebracht; het wordt verworpen. Het amendement van de afdeling Delfzijl is reeds bij het begin van deze discussie verworpen. Aan de orde komt conclusie 2, luidende:

2. een voorschrift tot periodieke (b.v. kwartaal-)verslaggeving.

De afdeling Heiloo wil een nieuw lid 2 en het huidige lid 2 lid 3 maken. Tevens is de afdeling Heiloo van mening dat de term jaarverslag van een beperkte strekking is. Haars inziens moet de term jaarverslag vervangen worden door de term jaarstukken. Hieronder vallen dan het directieverslag, de balans, de verlies- en winstrekening.

De heer Van Aardenne wijst erop dat nu over twee dingen gepraat gaat worden.

De afdeling Heiloo stelt voor een ander lid 2 te maken voor de oorspronkelijke conclusie 2 en de oorspronkelijke conclusie 2 op te schuiven naar de door haar voorgestelde conclusie 4 en daarnaast stelt zij voor in plaats van over het jaarverslag te spreken over de jaarstukken. Hiertegen is geen bezwaar, aangezien de commissie zelf voorgesteld heeft het jaarverslag hierbij te betrekken. Spreker meent dat eerst over de oorspronkelijke conclusie 2 moet worden gesproken. Hierop is een amendement van Bloemendaal ingediend dat "verslaggeving" wil vervangen door "berichtgeving". De commissie vindt dit een verbetering.

De heer Vonhoff wil, teneinde verwarring te voorkomen, uitdrukkelijk de discussie beperken tot het voorstel van de afdeling Heiloo om de term "jaarrekening" te vervangen door de term "jaarstukken". Alsmede is het voorstel van de afdeling Heiloo in discussie om een nieuw lid 3 toe te voegen, waarin gesproken wordt over de wenselijkheid in het directieverslag melding te maken van ingrijpende wijzigingen.

In dit verband wijst de heer Van Aardenne erop dat het amendement Sassenheim die een nieuw lid 3 wil toevoegen, van dezelfde strekking is als het amendement Heiloo. De commissie geeft dan de voorkeur aan de redactie Sassenheim, aangezien zij dit wat korter en wat duidelijker acht dan de redactie Heiloo. De strekking is dezelfde en volkomen in de geest van het rapport. De afdeling Heiloo gaat ermee akkoord dat de formulering Sassenheim wordt gekozen.

De heer Vonhoff brengt thans het amendement Sassenheim in stemming. De vergadering gaat ermee akkoord, zodat besloten is dat er een nieuw lid 2 komt, luidende:

2. een zodanige verslaggeving, dat onder de definitie van "jaarrekening" het jaarverslag wordt begrepen, en

Op het oude lid 2, dat dus 3 zal worden, heeft Bloemendaal een amendement ingediend, waarin gevraagd wordt "periodieke verslaggeving" te vervangen door "periodieke berichtgeving".

De heer Van Aardenne geeft als mening van de commissie dat dit een verbetering is. In gevallen waar verslaggeving niet mogelijk is, om wat voor reden dan ook, moet er toch in ieder geval een berichtgeving plaatsvinden waaruit bepaalde conclusies zijn af te leiden. Tevens is de commissie van mening dat wanneer het amendement Bloemendaal wordt overgenomen, er geen behoefte meer bestaat aan het amendement Heemstede die aan de kwartaalverslaggeving toegevoegd wil zien "in overeenstemming met de aard van het bedrijf". Immers onder berichtgeving is de bedoeling van Heemstede mede gevangen.

De afdeling Heemstede neemt haar amendement terug. Het amendement van de afdeling Bloemendaal wordt aanvaard.

De afdeling Heiloo heeft voorgesteld drie nieuwe leden toe te voegen. De commissie, zo zegt de heer Van Aardenne, is het eens met de strekking zoals deze in deze voorgestelde amendementen staat. De commissie oordeelt dit echter een te verfijnde en te detaillistische materie om per resolutie in een algemene vergadering te regelen. De commissie is van oordeel dat dan inderdaad teveel wordt afgedwaald van de uitgangspunten die de heer Meyeraan in het begin van de vergadering onder woorden heeft gebracht.

De afdeling Heiloo neemt, gehoord deze toelichting, haar voorstellen terug. Resolutie 5 is hiermee met veranderingen aanvaard.

Aan de orde is resolutie 6. De afdeling Bloemendaal stelt voor de gehele resolutie te schrappen.

De heer Van Aardenne belicht de achtergrond van haar resolutie 6. De commissie is van mening, ook in overeenstemming met het Verkiezingsprogramma van de V.V.D., dat juist de banken bij uitstek een publieke functie hebben en dat juist zij de openheid moeten betrachten. Bovendien zijn de voorstellen Verdam in deze ietwat zinloos, want zij willen dat de onttrekking en de toevoegingen wel worden bekend gemaakt, maar alleen het uitgangspunt van de reserves niet. Maar wanneer een dergelijke bekendmaking enkele jaren goed gevolgd wordt, dan is zo bekend hoe de banken ervoor staan. Dit is nu eigenlijk de strekking van resolutie 6 en de commissie wil haar dan ook handhaven.

De heer Vonhoff brengt het amendement Bloemendaal in stemming. Het wordt verworpen. Spreker brengt thans in behandeling de considerans, luidende:

van mening, dat;

- inzicht in vorming en wijziging van de vrije reserves van een onderneming essentieel is voor inzicht in haar positie,

Hierop heeft de afdeling Leiden een redactioneel amendement ingediend. In principe ontraadt de S.E.C. alle zuiver redactionele amendementen om aan het reeds gepubliceerde rapport geen afbreuk te doen. De afdeling Leiden neemt haar amendement terug.

Over het amendement Wassenaar zegt de heer Van Aardenne dat dit in feite een destructief amendement is. De afdeling Wassenaar brengt duidelijk een beperking aan terwijl daarentegen de commissie van mening is, dat juist het vermelden van de reserves en van de onttrekkingen en toevoegingen essentieel zijn om inzicht te krijgen in de positie van de onderneming. De Sociaal-Economische Commissie ontraadt dan ook sterk het amendement Wassenaar.

De heer Drs.Th.A.van der Spil te Wassenaar licht het amendement Wassenaar toe. De afdeling Wassenaar heeft inderdaad in sterke mate aan de banken gedacht. Dit is op dit ogenblik een heet hangijzer; om nu reeds alle wijsheid te kunnen uitspreken is een wat vergaand verlangen. De afdeling Wassenaar kan zich zeer goed voorstellen dat een volledige publikatie van alle reserves van banken het algemene belang van allen die bij de banken betrokken zijn, zeker niet zou dienen. Het is voor een bank onmogelijk om altijd over een lange reeks van jaren te voorzien welke risico's kredietverlening inhoudt. Daarom is het naar het gevoelen van de afdeling Wassenaar gewenst de mogelijkheid open te laten beperking toe te passen.

De heer Van Aardenne blijft bij zijn mening dat dit een destructief amendement is.

De heer Drs.J.G.Th.Linssen, lid der Sociaal-Economische Commissie, betoogt dat zowel het rapport Verdam als het ingediende wetsontwerp van Minister Polak de jaarlijkse wijzigingen in de reserves wil publiceren. Het argument waarmee de banken uitgezonderd worden is dat juist de verliezen het vertrouwen van het publiek zouden kunnen ondermijnen. De S.E.C. heeft gemeend dat het vertrouwen van het publiek eerder wordt ondermijnd door gissingen over de grootte van het verlies dan door de werkelijke cijfers die men kent. Daarbij komt dat juist het verlies dat in een bepaald jaar geleden wordt ook volgens het rapport Verdam en volgens het rapport van de Minister wel moet worden gepubliceerd, want het is een jaarlijkse wijziging in de reserves. Met andere woorden, de bedoeling van dit wetsontwerp wordt volgens de commissie niet gerealiseerd in het wetsontwerp en daarmee vervalt ook eigenlijk elk bezwaar. Wil men dus werkelijk de banken uitzonderen, waar de S.E.C. niets voor voelt, dan moet men zowel de reserves als de jaarlijkse wijzigingen, toevoegingen of onttrekkingen, allemaal geheim houden. Zover wil de commissie niet gaan en zij wijst erop, dat ook in het V.V.D.-Verkiezingsprogram uitdrukkelijk de extra grote vertrouwenspositie wordt genoemd die de banken hebben, niet alleen tegenover hun aandeelhouders, zoals bij een normale onderneming, maar ook tegenover alle deposanten. De S.E.C. is van oordeel dat juist de banken een extra verplichting hebben om met cijfers naar buiten te komen.

De heer Vonhoff constateert dat hier duidelijk twee standpunten liggen. Spreker brengt thans het voorstel Wassenaar in stemming. Dit wordt verworpen. Het voorstel van de afdeling Den Haag om "in dezelfen" te vervangen door "in deze reserves" wordt aanvaard. Resolutie 6 is hiermede behandeld en spreker gaat over op resolutie 7.

Aangezien resolutie 7 een zeer technische materie aan de orde stelt krijgt de heer Van Aardenne het woord een toelichting op deze resolutie te geven.

De heer Van Aardenne geeft op zijn beurt het woord aan de jurist, de heer Mr. H.P. Talsma, lid van de S.E.C.

De heer Talsma gaat nader in op de term "injunction-procedure". De commissie zegt niet dat zij deze procedure niet wenst, maar zij zegt alleen dat zij, gezien de specialistische materie in de op dit punt weinig uitvoerige toelichting in het rapport, deze nieuwe vorm niet zou willen aanbevelen zonder meer, maar haar eerst nader zou willen zien uitgewerkt. Het is inderdaad meer een technisch punt en het komt ongeveer hierop neer dat wanneer men als onderneming bij de Ondernemingskamer ten rade is gegaan het noch een zuiver-civielrechtelijke, noch een zuiver strafrechtelijke procedure is, maar een procedure met een eigen aard. De commissie Verdam stelt nu voor om daarvoor de injunction-procedure te gebruiken, een procedure die ontleend is aan het Angelsaksisch recht, een heel ander rechtsstelsel en een heel ander rechtssysteem dan het Nederlandse rechtsstelsel, wat overwegend continentaal moet worden genoemd. Het is gebaseerd op de op zichzelf wel aantrekkelijke gedachte, dat wanneer een uitspraak van de rechter wordt genegeerd, men zich schuldig maakt aan contempt of Court oftewel minachting van het Hof. Dit heeft men hier uitermate summier uitgewerkt door inderdaad het niet opvolgen van zo'n uitspraak strafbaar te stellen en de gehele zaak - althans die voorkeur wordt zowel door het rapport Verdam als door de minister gegeven - dan bij de economische politierechter te brengen. In zoverre is het een niet-Angelsaksische uitwerking, want volgens het Angelsaksisch recht is het het Hof zelf dat zich beledigd acht. Contempt of Court wordt daar meteen afgestraft door het Hof zelf; hier zou een nieuwe rechtsfiguur worden ingevoerd die eigenlijk niet met het ondernemingsrecht te maken heeft maar zuiver ligt op het terrein van het procedurele recht en welke rechtsfiguur op een-bijzonder weinig duidelijke manier is uitgewerkt. Het lijkt de commissie weinig gewenst om, wanneer men een nieuw instituut invoert als een ondernemingskamer, de werking daarvan ingewikkelder te maken door een figuur uit het Angelsaksische recht als novum te introduceren. Hierbij komt dat de S.E.C. de verwijzing naar het economische politierecht niet erg gelukkig acht zowel omdat het economische politierecht niet de juiste rechtsvorm voor dit soort zaken lijkt maar ook omdat dan alles wat reeds bij de ondernemingskamer aan de orde is geweest wederom ter discussie komt. Nu kan men wel zeggen dat dit niet zo is omdat de ondernemingskamer beslist heeft en de politierechter alleen de straf gaat opleggen maar de praktijk wijst uit dat dan toch de gehele zaak opnieuw uitgebreid aan de orde zal komen teneinde aanknopingspunten te geven voor de strafmaat.

Kortom de commissie pleit ervoor om op dit moment nog geen rechtsfiguur erbij te halen. De injunction-procedure moet eerst uitvoerig bestudeerd worden; met het ondernemingsrecht als zodanig heeft zij niets te maken.

De voorzitter voegt hieraan toe dat de argumentatie zoals deze zojuist door de heer Talsma naar voren is gebracht, voor het hoofdbestuur aanleiding is geweest om een positief advies op deze resolutie uit te brengen.

De heer Vonhoff stelt dat de afdeling Bloemendaal spreekt over een gewenste andere formulering doch deze formulering niet heeft gegeven zodat er geen amendement van de afdeling is. Spreker neemt echter aan dat de afdeling na de door de heer Talsma gegeven toelichting tevreden is gesteld. Dit blijkt inderdaad het geval. De heer Vonhoff brengt thans een amendement ter sprake van de afdeling Delfzijl ten aanzien van de considerans. De afdeling Delfzijl wil "bij het Gerechtshof te Amsterdam" wijzigen in "bij de Gerechtshoven".

De heer Van Aardenne antwoordt dat één ondernemingskamer in Nederland voldoende is. Aangezien het wetsontwerp spreekt van het Gerechtshof te Amsterdam, meent spreker dat het geen zin heeft dat de V.V.D. gaat pleiten voor het Gerechtshof te Arnhem of elders.

De heer Vonhoff brengt het amendement Delfzijl in stemming. Het amendement wordt verworpen. Ten aanzien van de conclusie heeft Naarden een vraag gesteld die reeds door de voorzitter beantwoord is.

De heer Van Aardenne voegt hieraan toe dat de S.E.C. het amendement Naarden ontraadt, eveneens op de gronden zoals deze door de heer Talsma zijn uiteengezet.

De heer Drs. A.M. Bom te Naarden licht het amendement toe. Ook na de toelichting zijn de woorden "de specialistische materie betreffende de procedure omtrent jaarrekeningen" de afdeling Naarden volstrekt onduidelijk gebleven. Spreker wil hier echter niet bij stil blijven staan aangezien hij de vergadering wil vragen deze resolutie in zijn geheel te verwerpen. Immers van de commissie heeft men gehoord dat de niet-juristen in deze commissie zich niet bekwaam genoeg voelen deze resolutie te verdedigen omdat dit een bijzonder specialistische materie is.

De heer Vonhoff tekent tegen deze uitlating bezwaar aan. Uiteraard wordt de meest gereede partij in de commissie aangewezen om de verdediging te voeren. Dit wil echter niet zeggen, dat de andere commissie-leden onbekwaam zijn dit te doen.

De heer Bom wil zijn uitlating graag in deze zin herzien maar hij blijft bij zijn mening dat hier een voorstel ter tafel ligt dat bijzonder specialistisch is. Er is een wetsontwerp waarvan de Minister van Justitie meent dat het voldoende toegelicht is. De commissie zegt echter dat deze toelichting onvoldoende is. Spreker is van mening dat het niet op de weg van een politieke partij ligt zich over een dergelijk specialistische materie uit te spreken; daarom hoopt de heer Bom dat de vergadering deze resolutie verworpt.

De heer Vonhoff begrijpt uit de woorden van de heer Bom dat de afdeling Naarden niet zijn amendement handhaaft, maar een stemverklaring aflegt tegen de resolutie te stemmen. Derhalve komt het amendement als zodanig niet meer in stemming omdat het is teruggenomen. Thans komt de gehele resolutie in stemming. Een grote meerderheid verklaart zich voor resolutie 7 zodat deze resolutie is aangenomen. De heer Vonhoff gaat over op resolutie 8 considerans a, luidende:

8. van mening dat:

- a. uitbreiding van het enquêterecht een dringende aangelegenheid is teneinde tijdig tegen wanbeleid te kunnen optreden,

Als eerste komt het amendement Wassenaar ter sprake die "een dringende aangelegenheid" wil vervangen door "wenselijk".

De heer Van Aardenne wijst erop dat de wens naar enquêterecht een oude liberale wens is, die al jaren geleden geuit is voordat enige andere partij de wenselijkheid hiervan ter tafel heeft gebracht.

Zeer zeker kan nu het enquêterecht een dringende aangelegenheid worden genoemd en bovendien spreekt ook het door de liberale Minister van Justitie ingediende wetsontwerp erover. Derhalve moeten wij nu niet deze zaak gaan ontkrachten door te gaan spreken over wenselijkheid.

De heer Vonhoff constateert dat de afdeling Wassenaar, deze toelichting gehoord, bereid is zijn amendement terug te nemen. De afdeling Bloemendaal heeft een amendement ingediend teneinde het enquêterecht uit te breiden.

De heer Van Aardenne antwoordt dat de commissie dit amendement ten sterkste ontraadt omdat dan het enquêterecht gebruikt zou kunnen worden als een stok tussen de benen van de toch altijd nog goed functionerende onderneming. Het gaat echter speciaal om misbruik of wanbeleid. Er kan getwijfeld worden of het gevoerde beleid juist is. Blijkt bij onderzoek dat dit vermoeden gegrond is en dat twijfel aan een juist beleid terecht is, dan kan de procedure van een enquête aan de orde komen. Maar wanneer men spreekt over het tijdig inzicht te kunnen afdwingen omtrent de toestand van de onderneming dan kan hier veel meer onder gevat worden; de commissie is van mening dat dit amendement de enquête veel meer maakt

als een rem op wanbeleid en dat deze uitbreiding tot een onafzienbare reeks moeilijkheden zou kunnen leiden.

De heer Ir.C.Romcijn te Bloemendaal betreurt het dat in de door de commissie voorgestelde resolutie uitsluitend de term wanbeleid voorkomt. Er kunnen allerlei omstandigheden zich voordoen waardoor de situatie van de onderneming zodanig moeilijk wordt, dat zij die erbij betrokken zijn recht hebben op verdere inlichting. Een onderneming kan in moeilijkheden komen door marktverschuivingen, door calamiteiten die niet voorzien waren, die ook niets met wanbeleid te maken hebben, maar waardoor het wenselijk wordt een enquête naar de toestand in te stellen.

De heer Van Aardenne benadrukt dat de commissie meent dat de enquête een ultimum remedium moet zijn, en dat de enquête niet gebruikt dient te worden om inzicht af te dwingen omtrent de toestand van de onderneming. Hier moet de verslaggeving voor zorgen. Wij dienen ons goed te realiseren dat de enquête in de uiterste gevallen een ingrijpen van de rechter in het beleid van de onderneming met zich mee kan brengen.

Aangezien een kleine minderheid het amendement Bloemendaal blijkt te ondersteunen, constateert de heer Vonhoff dat dit amendement verworpen is.

De afdeling Alphen aan de Rijn vraagt om verduidelijking, maar dient geen amendement in.

De heer Vonhoff meent dat de discussie reeds voor deze verduidelijking zorg heeft gedragen. De heer Vonhoff gaat thans over op de considerans b, luidende:

8b, ook aan representanten van de werknemers het recht moet worden toegekend een enquête te verzoeken, doch dat dit recht gezien de hiërarchische verhouding niet aan de ondernemingsraad kan worden toegekend, maar dat wel deze raad moet worden gehoord, en

Naar aanleiding van het amendement van de afdeling Wassenaar stelt de heer Van Aardenne dat de afdeling considerans b wil verplaatsen naar conclusie 2. Dit zal echter de duidelijkheid niet ten goede komen. In de considerans wordt nog alleen over de representanten gesproken; later wordt dan gezegd welke representanten dat zijn. Tevens wil de heer Van Aardenne meteen op het amendement Bloemendaal reageren. De commissie acht het vreemd dat de medewerkers - dat wil dus zeggen het personeel - het recht krijgen om een enquête te verzoeken de ondernemingsraad - dat zijn dus haar eigen vertegenwoordigers - gehoord. Dit klopt niet en de commissie ontraadt dan ook het amendement.

De afdelingen Wassenaar en Bloemendaal trekken hun amendementen in.

Vanuit de zaal wordt erop gewezen dat de commissie zich heeft uitgesproken tegen het enquêterecht van de ondernemingsraad op grond van het feit dat de verhoudingen in de ondernemingen daarvoor verstoord kunnen worden met name de hiërarchische verhoudingen. Spreker is van mening dat wanneer er een enquête voorbereid wordt, die verhoudingen reeds dermate verstoord zijn dat ze door een enquête alleen maar beter kunnen worden.

Op grond van het hier te berde gebrachte wordt besloten considerans b bij de stemming te splitsen.

De heer J.K.Muntinga te Deventer betoogt dat de afdeling Deventer van oordeel is dat de ondernemingsraad die het gehele personeel vertegenwoordigt uit hoofde van haar functie misschien eerder dan andere belanghebbenden of groeperingen wanbeleid vermoeden. Door de verantwoordelijkheid ten aanzien van het gehele personeel zal de ondernemingsraad zich dan gedwongen moeten voelen een enquête uit te lokken. Volgens het S.E.C. rapport wordt aan de centrale werknemersorganisaties en bepaalde bedrijfstakbonden de mogelijkheid een enquête te verzoeken open gelaten.

Via deze organen zou de ondernemingsraad een enquête kunnen uitlokken maar dan komt deze ondernemingsraad in strijd met de wet. Immers, de ondernemingsraad moet dan haar geheimhoudingsplicht breken hetgeen door de afdeling onjuist wordt geacht. Het gevolg is dat er in de ondernemingsraad een conflict ontstaat tussen haar verantwoordelijkheidstaak ten opzichte van het gehele personeel en haar geheimhoudingsplicht. De afdeling Deventer oordeelt dat een dergelijke conflictsituatie voorkomen dient te worden. Daarom wordt voorgesteld de ondernemingsraad het enquêterecht toe te kennen en dit recht te onthouden aan de werknemersorganisaties en bedrijfstakbonden.

De heer Van Aardenne krijgt het woord teneinde op deze amendementen te reageren. Spreker gelooft dat het niet waar is dat een conflict in de boezem van de ondernemingsraad zal ontstaan. De geheimhoudingsplicht beperkt zich tot datgene wat op de vergadering behandeld is en dan nog in zoverre waar de geheimhoudingsplicht uitdrukkelijk is geformuleerd. Er zijn natuurlijk een aantal zaken bijv. het vaststellen van de vakantie, die beslist niet geheim gehouden worden. De discussie in de ondernemingsraad is in principe niet geheim maar er kunnen facetten ter sprake komen waarover geheimhouding wordt opgelegd. Wanneer inderdaad de toestand in een onderneming zodanig is dat er een vermoeden aan een onjuist beleid gaat ontstaan, dan is dat niet afhankelijk van mededelingen en toevallige vergaderingen der ondernemingsraad, maar betreft het de algemene opinie onder de werknemers. Spreker kan zich heel goed voorstellen dat een dergelijk vermoeden geveentleerd wordt naar bepaalde organisaties waarbij spreker erop wil wijzen dat in het wetsontwerp wel degelijk een bepaalde taak is toegekend aan het Openbaar Ministerie. Spreker blijft bij het standpunt zoals nu ook in het wetsontwerp is neergelegd, dat door het feit dat de directie van een onderneming en de leden der ondernemingsraad in een hiërarchische verhouding tot elkaar staan, de ondernemingsraad geen recht moet worden toegekend een enquête te verzoeken.

De heer Vonhoff brengt considerans b in stemming, met schrapping van de tweede zin. De vergadering stemt hiertegen, en verklaart zich voor de oorspronkelijke redactie. Ten aanzien van considerans c, luidende:

8 c. de ondernemingskamer bij gebleken wanbeleid voorzieningen moet kunnen treffen,

zijn geen amendementen ingediend zodat de heer Vonhoff thans overgaat tot conclusie 1, welke luidt:

juicht het ingediende wetsontwerp te dezen toe, maar spreekt zich echter tevens uit:

1. voor de wenselijkheid van uitbreiding van de voorschriften betreffende het enquêterecht tot in een andere rechtsvorm dan de in de vorm van een naamloze vennootschap of coöperatieve vereniging gedreven ondernemingen,

De afdeling Delfzijl trekt het door haar ingediende amendement in, zodat er geen amendementen zijn en conclusie 1 ongewijzigd is aanvaard.

Thans komt ter sprake conclusie 2, luidende

2. voor het toekennen van de bevoegdheid een enquête te vragen ook aan bedrijfs(taks)bonden welke aan minimumeisen voldoen, naast de centrale werknemersorganisaties, en

Het Hoofdbestuur heeft voorgesteld om tussen de woorden "ook aan de" en "bedrijfs(taks)bonden" te voegen de woorden "de (niet-erkende) categoriale".

De commissie, zo stelt de heer Van Aardenne, heeft zich beraden over de tekst van de commissie en de tekst van het Hoofdbestuur. Na ampele overweging heeft de commissie besloten haar oorspronkelijk standpunt te handhaven. Het zou niet juist zijn om als regel

de centrale organisatie te stellen en om dan daarnaast het recht ook toe te kennen aan al dan niet erkende categorale bonden. Want wanneer dit zo gesteld wordt dan lijkt het een soort tweederangs enquête. Veeleer moet het niveau verlaagd worden mede ter voorkoming van een opeenhoping van de macht bij die centrale organisaties en daarom moet als regel gesteld worden dat de bedrijfstaksbond degene is die de enquête kan verzoeken. Dit wil niet zeggen dat dit recht de centrale organisaties moet worden ontnomen. De conclusie van de commissie was dan ook dat de tekst van het Hoofdbestuur moet worden ontraden. De commissie is ervoor dat de amendementen Zwolle en Dordrecht worden overgenomen echter, voor wat het amendement Zwolle betreft, in die zin dat duidelijk gesteld wordt dat ook aan de categorale organisaties minimumeisen gesteld moeten worden. Overigens worden deze eisen in het rapport toegelicht.

De voorzitter betoogt dat het voorschrift dat enquêtes uit moeten gaan van de centrale organisaties niet bedoeld is om een grote macht te concentreren bij de centrale organisaties maar om een dergelijke ingrijpende maatregel te doen passeren door een zeef, door een instantie die niet besmet is door een wellicht gespannen verhouding met de onderneming zoals dat wel kan voorkomen bij de bedrijfstaksorganisatie. Wanneer wij nu toch stellen dat het recht een enquête te vragen aan de bedrijfstaksorganisaties moet worden toegekend, dan is dit omdat het natuurlijk ondenkbaar is deze in een andere positie te brengen dan de categorale organisatie die niet op een centrale organisatie kan terugvallen. Het is niet wenselijk het recht een enquête te vragen aan de ondernemingsraad zelf toe te kennen, die door een gespannen verhouding misschien de zaak zwaarder ziet dan noodzakelijk is. Het is bijzonder nuttig deze gehele zware maatregel pas na weloverwogen beraad van mensen die niet door emoties besmet zijn over te gaan.

De heer Van Aardenne spreekt de voorkeur uit voor het amendement Zwolle met een wijziging, zoals hij reeds heeft uiteengezet. Duidelijk moet zijn dat ook de categorale organisaties onder het begrip bedrijfstaksbond vallen.

De heer Jhr. Mr. G. O. J. van Tets, lid van de S.E.C., brengt naar voren dat in de V.V.D. een zekere sympathie bestaat voor een aantal van de categorale bonden, in zekere zin voor alle categorale bonden. Aan de andere kant moet deze zaak ook weer niet overtrokken worden dat de categorale bonden in een andere positie worden gebracht dan de andere bedrijfstaksbonden die ook zeer wel bij machte zijn het nodige te doen wat zo'n categorale bond zou kunnen doen. Het verdient daarom aanbeveling de bedrijfstaksbonden en de categorale bonden op hetzelfde niveau te laten staan als ook door de commissie is voorgesteld.

De afdeling Zwolle gaat akkoord met een andere formulering zoals deze door de heer Van Aardenne is voorgesteld. De amendementen Dordrecht en Alphen a/d Rijn treden terug ten gunste van het amendement Zwolle.

Conclusie 2 zou dan gaan luiden:

voor het toekennen van de bevoegdheid een enquête te vragen ook aan al dan niet erkende bedrijfs(taks)bonden welke aan minimumeisen voldoen, naast de centrale werknemersorganisaties.

De heer Drs. Th. A. van der Spil van de afdeling Wassenaar vraagt aandacht voor het amendement van Wassenaar. De heer Vonhoff brengt het amendement Wassenaar in stemming. Dit amendement wordt verworpen.

Ter wille van de duidelijkheid formuleert de heer Van Aardenne het verschil tussen het voorstel van het Hoofdbestuur en het voorstel van Zwolle. Het voorstel van het Hoofdbestuur houdt in dat de bevoegdheid om enquête te vragen wordt voorbehouden ten eerste aan de centrale werknemersorganisaties, ten tweede aan de al dan niet erkende categorale bedrijfstaksorganisaties, dus niet aan die bedrijfstaksorganisaties die aangesloten zijn bij een

centrale organisatie. Het voorstel Zwolle houdt in dat de bevoegdheid een enquête te vragen gegeven wordt aan alle bedrijfstaksorganisaties zonder verschil. Dit is in de gedachtengang der commissie consequent. Daarnaast wordt ook nog aan de centrale organisaties het recht een enquête te vragen gegeven.

De heer O.S.Hovinga te 's-Gravenhage wijst erop dat naast de bedrijfstaksbonden die het gehele bedrijf vertegenwoordigen ook categorale bonden bestaan die gedeelten van de bedrijfstak vertegenwoordigen. Spreker denkt hierbij aan de journalisten. De bedrijfstak waarvan de journalisten deel uitmaken vertegenwoordigt niet het gehele krantenbedrijf, maar gedeelten daarvan.

De heer Van Aardenne wil dit toch een bedrijfstaksbond noemen.

De heer Vonhoff wijst erop dat het woord taks tussen haakjes staat. Er wordt dus gelezen bedrijfsbonden en bedrijfstaksbonden.

Volgens de heer Hovinga is een bedrijfsbond een bond die een bepaald bedrijf vertegenwoordigt, b.v. Philips of de Hoogovens. Een bedrijfstak is bijv. een bond van een bepaalde groep personeel in een bepaald bedrijf. Spreker benadrukt dat verschil moet worden gemaakt tussen een categorale bond die geen bedrijfstaksbond is, maar een gedeelte van die bedrijfstak vertegenwoordigt en de categorale bond die het gehele bedrijf vertegenwoordigt.

De heer Van Aardenne is het eens met deze opmerking en stelt voor dit in de tekst te verwerken.

Aangezien deze nadere formulering niet het wezen van resolutie 8.2. aantast, worden in stemming gebracht het amendement van het Hoofdbestuur en het gewijzigde amendement van de afdeling Zwolle. Het amendement Zwolle wordt aangenomen, het amendement Hoofdbestuur wordt verworpen. Op verzoek wordt thans in stemming gebracht het nieuwe gewijzigde lid 2 op basis van het amendement Zwolle en het oorspronkelijke lid 2. De stemming valt uit ten gunste van het gewijzigde amendement Zwolle.

De afdeling Deventer heeft voorgesteld een lid 2a toe te voegen.

De heer Vonhoff geeft de heer J.K.Muntinga te Deventer het woord om het amendement Deventer toe te lichten. De afdeling Deventer is van de gedachte uitgegaan dat de mogelijkheid bestaat dat bij het onderzoek van wanbeleid geen sprake blijkt te zijn. Stel dat dit het geval is dan zou de onderneming in opspraak gebracht kunnen worden indien de uitslag van de enquête zou worden gepubliceerd. De afdeling Deventer wil daarom dat de beslissing van het al dan niet openbaar maken van de uitslag niet aan de rechter wordt overgelaten maar aan de partijen. De afdeling Deventer acht het aannemelijk dat de uitlokker van de enquête in dit geval niet op publicatie zal aandringen omdat er van wanbeleid geen sprake is en dat de onderneming in kwestie alleen dan om publicatie zal verzoeken wanneer een verhelderende uitspraak door haar wenselijk wordt geacht. De afdeling Deventer acht het dan ook ongewenst dat de uitslag van de enquête in de Staatscourant wordt gepubliceerd en dat het verslag ter griffie ter inzage ligt.

De heer Mr.H.P.Talsma, lid van de S.E.C., antwoordt dat de S.E.C. van mening was dat het toch in het algemeen niet gewenst is dat de betrokken partijen, wanneer een klacht een keer loopt, het onderling eens kunnen worden en de klacht niet kunnen laten doorgaan. In een normale civiele procedure waarbij men bijv. schadevergoeding vordert of de nakoming van een contract is het wel mogelijk dat men tijdens de procedure het geschil oplost. Maar het enquêterecht ligt meer in de strafrechtelijke sfeer. Er wordt over wanbeleid gesproken, over ingrijpende maatregelen. Wanneer men nu tussentijds de mogelijkheid opent de procedure te beëindigen dan is het zeer wel denkbaar dat wanneer de zaak niet al te ernstig is, van de kant van de onderneming aan de klagende vakbond wordt voorgesteld om tegen vergoeding van haar kosten en met nog een klein sommetje extra - voor bijv. de vakantiekas - de klacht verder blauw blauw te laten. Aan deze situaties moet men niet te gemakkelijk voorbij lopen; er zijn nu al veel gevallen,

allemaal te goeder trouw, waarin op allerlei manieren de vakbondskassen worden gespekt. De commissie oordeelt dat wanneer een ernstige zaak eenmaal berust bij een bevoegde en onafhankelijke rechter de zaak ook dient te eindigen met een uitspraak van de rechter, hoe die uitspraak ook möge zijn.

De heer J.K.Muntinga betoogt dat ook de heer Talsma weer uitgaat van wanbeleid. Bezien wij de procedure in zijn geheel dan blijkt dus dat eerst de enquête wordt uitgelokt, dat dan het onderzoek volgt en dat, wanneer dit onderzoek de indruk wekt dat sprake is van een wanbeleid, men dan de zaak verder in handen van de rechter geeft. Van de rechtzaak komt dan een verslag welk verslag ter inzage ligt. Wanneer uit het verslag zou blijken dat er in het geheel geen wanbeleid geweest is, ook al wordt er na het summiere onderzoek gezegd dat er kans was op een bestaan van wanbeleid, dan ziet spreker niet in waarom dit verslag zou moeten worden gepubliceerd. Er moeten voor de ondernemer in een dergelijk geval twee mogelijkheden zijn, n.l. te zeggen dat er geen publicatie plaatsvindt en te zeggen dat hij een zuiverende uitspraak eist. De commissie legt te veel de nadruk alsof er altijd sprake is van wanbeleid.

De heer Vonhoff brengt het amendement Deventer in stemming. Het amendement wordt verworpen.

De afdeling Heemstede trekt haar amendement in.

De afdeling Groningen wil een nieuw lid 4 toevoegen waarin de eis gesteld wordt dat de hele procedure geheim dient te worden gehouden.

De heer Van Aardenne acht deze geheimhouding principieel wel gewenst, maar niet realiseerbaar en ontraadt het amendement derhalve.

Het amendement Groningen wordt verworpen.

De heer Vonhoff brengt thans de gehele resolutie 8 in stemming, welke resolutie wordt aangenomen.

Hoofdstuk III is hiermede afgehandeld en thans wordt de discussieleider de heer Dr.A.J.Vis.

Op resolutie 9 is een amendement van Zeist binnengekomen. De heer Dr.A.J.Vis concludeert dat de formulering van dit amendement zodanig is dat dit amendement beter kan behandeld worden bij resolutie 9 A, de tegen-resolutie van een minderheid van de Sociaal-Economische Commissie omdat dit amendement daarmee precies parallel loopt. De amendementen van Papendrecht en 's-Gravenhage preludeerden in feite op de stemming over 9 resp. over 9 A. De heer Vis stelt thans aan de orde het amendement Delfzijl.

De heer Van Aardenne merkt op dat wanneer men de woorden "als regel" gaat invoegen de resolutie verzwakt wordt. Spreker geeft er de voorkeur aan dat de vergadering een keuze maakt tussen 9 en 9 A zonder dat 9 verzwakt wordt want alleen zo liggen er duidelijk twee alternatieven ter tafel.

De heer Vis brengt het amendement Delfzijl in stemming; het amendement wordt verworpen.

Leiden wil 100 vervangen door 50. Het betreft hier considerans a van 9, luidende:

a. de gewenste openheid meebrengt, dat de jaarverslaggeving van alle grote ondernemingen - waarbij ze denkt aan ondernemingen met hetzij meer dan 100 personeelsleden, hetzij met meer dan f 500.000,-- geplaatst kapitaal, hetzij met meer dan f 3.000.000,-- balanstotaal - in principe, zonder dat de rechtsvorm of het besloten zijn van de onderneming hier verschil maakt, openbaar dient te worden gemaakt, en

De heer Van Aardenne antwoordt dat de S.E.C. haar keuze op 100 heeft bepaald omdat er haars inziens een zekere correlatie in veel gevallen bestaat tussen het aantal personeelsleden, het geplaatst kapitaal, en het balanstotaal, welke de commissie vastgesteld heeft op resp. 100, een half miljoen en drie miljoen.

De afdeling Leiden trekt haar amendement in.

Het amendement Groningen komt aan de orde. De heer Van Aardenne stelt dat de commissie het amendement Groningen inkonsekwent acht omdat hier wel de besloten N.V. wordt getroffen, maar niet de Commanditaire Vennootschap, niet de firma, terwijl juist de

commissie gesteld heeft dat de onderneming die boven een bepaalde grens staat moet publiceren. Beperk je dit alleen tot de besloten N.V., dan zou dat betekenen dat de misschien nog veel grotere firma resp. de Commanditaire Vennootschap niet zou behoeven te publiceren.

De afdeling Groningen trekt haar amendement in.

Considerans a is hiermede aanvaard en de heer Vis gaat over op considerans b, luidende:

9b. Eén en ander echter moet worden beschouwd met het oog op de ontwikkelingen in Europees verband, en

De afdeling Papendrecht heeft voorgesteld dit lid te schrappen.

De heer Van Aardenne stelt dat de commissie het aannemen van het amendement Papendrecht ten sterkste ontraadt, omdat de ontwikkelingen in Europees verband zeer zeker in het oog dienen te worden gehouden. Wanneer onze partnerlanden met andere hoger liggende grenzen gaan werken, dan zal Nederland misschien gedwongen zijn om met deze grenzen mee te gaan hoezeer wij ook in principe voorstander zijn van de grenzen die er liggen. Maar het gaat hier om het praktische argument dat de concurrentiepositie van de Nederlandse onderneming niet ondermijnd mag worden.

Het amendement Papendrecht wordt verworpen.

Aan de orde komt het amendement Breda.

De S.E.C., zo zegt de heer Van Aardenne, acht dit amendement overbodig, omdat de richtlijnen van de Europese Commissie bindend zijn voor de wetgeving van de lidstaten. Het amendement Breda wordt verworpen.

Aan de orde komt considerans c van resolutie 9, luidende:

9c. de positie van gespecialiseerde en toeleverende bedrijven soepele overgangsregelingen kan vereisen,

De afdeling Bloemendaal stelt voor dit lid te schrappen.

De heer Van Aardenne erkent dat considerans c voor de commissie een zaak is geweest van zeer langdurig beraad. Hoewel de commissie in eerste instantie van mening was dat gespecialiseerde en toeleverende bedrijven geen aparte regeling behoeven, is zij later tot de overtuiging gekomen dat voor deze bedrijven wel degelijk een moeilijke overgangssituatie zou kunnen ontstaan wanneer de openbaarheid meteen zou worden ingevoerd. Een overgangsregeling is ook weer met het oog op de concurrentie beslist noodzakelijk.

De afdeling Bloemendaal, deze toelichting gehoord, trekt het amendement in.

Ter tafel ligt het amendement van de afdeling Leiden.

De heer Van Aardenne stelt dat het de commissie te ver gaat om een uitspraak te doen dat de looptijd niet langer mag zijn dan 5 jaar. Voor de ene bedrijfstak zal die overgangsregeling korter zijn en voor de andere langer. Een vaststelling van de termijn is niet mogelijk.

De heer Drs. P.L. Offerhaus te Leiden antwoordt dat het de afdeling Leiden om het principe van de limiet gaat en niet om het aantal jaren op zichzelf.

De heer Van Aardenne meent dat deze limiet zit in de definitie overgangsregelingen. Spreker komt vervolgens op het amendement Delfzijl dat van dispensatieregelingen spreekt. Hier is een duidelijk verschil met Leiden. Immers een overgangsregeling heeft uiteraard wel een limiet, een dispensatieregeling heeft niet een limiet in de tijd.

De heer Vis constateert dat de afdeling Leiden door dit antwoord tevreden is gesteld. Het amendement van Delfzijl is meteen door de commissie beantwoord.

Mejuffrouw Mr. J.L.M. Toxopeus Pott te Delfzijl is van mening dat dit soort bedrijven dispensatie moeten kunnen krijgen. Een overgangsregeling wordt door de afdeling te beperkt geacht. De afdeling wil juist voor dit soort bedrijven een algemeen dispensatie.

De commissie, zo betoogt de heer Van Aardenne, wenst een principiële stellingname maar ziet bepaalde praktische bezwaren die door overgangsregelingen kunnen worden opgevangen. Wordt de overgang veranderd in dispensatie dan is de limiet weg waartegen Leiden bezwaar heeft. Dan ontstaat een geheel andere situatie waarin het principe niet gehandhaafd wordt, iets wat de commissie onjuist acht.

Het amendement Delfzijl thans ter stemming gebracht wordt verworpen.

Naarden en Bussum hebben een amendement ingesteld als nieuw c, waarbij de huidige c d zou worden. De heer Van Aardenne merkt op dat de commissie dit amendement wil overnemen.

De heer Vis brengt het amendement Naarden/Bussum ter stemming. Het amendement wordt aanvaard zodat in resolutie 9 een nieuwe c wordt ingevoegd luidende:

9 c. (oud c wordt d) een en ander op gezette tijden aangepast moet worden aan de feitelijke omstandigheden, zoals de koopkracht van de munteenheid.

Hierna is men gekomen tot de conclusie luidende: spreekt zich uit:

- voor uitbreiding van de publicatieplicht met inachtneming van het bovenstaande.

De afdelingen Naarden, Bussum, Zwolle en Dordrecht hebben een gelijkkluidend amendement ingediend.

De commissie neemt dit amendement over juist gezien in het licht van wat reeds over considerans b gezegd is. De vergadering spreekt zich eveneens uit voor dit amendement zodat de conclusie thans gaat luiden:

spreekt zich uit:

- voor uitbreiding van de publicatieplicht voorzover de ontwikkelingen in Europees verband zulks mogelijk maken.

De heer Vis stelt dat hiermede de behandeling van resolutie 9 achter de rug is. Spreker stelt voor dat eerst iemand van de commissie die achter resolutie 9 A staat het woord voert, waarna resolutie 9 in stemming wordt gebracht met de uitdrukkelijke bedoeling dat wordt resolutie 9 verworpen resolutie 9 A in discussie komt.

Vanuit de zaal wordt opgemerkt dat een juistere procedure zou zijn wanneer ook eerst de amendementen ingediend op 9 A in behandeling worden gebracht omdat het voor de vergadering juist is om tegenover de geamendeerde resolutie 9 de geamendeerde resolutie 9 A te stellen en niet de geamendeerde resolutie 9 tegenover de oorspronkelijke resolutie 9 A. De heer Vis kan zich met dit voorstel verenigen. Spreker brengt thans de amendementen op resolutie 9 A aan de orde. Op considerans a luidende:

a. de gewenste mate van openheid moet leiden tot openbaarmaking van de essentiële financiële gegevens,

zijn geen amendementen ingediend.

Op considerans b

een onbegrensde publicatieplicht, welke hoofdzakelijk zou dienen ter bevrediging van ongezonde nieuwsgierigheid, onnodig en ongepast moet worden geacht,

zijn amendementen door Naarden en Wassenaar ingediend.

De heer Van Aardenne stelt dat de werkgroep helemaal geen behoefte heeft aan resolutie 9 A. Echter bij vergelijking tussen Wassenaar en Naarden geeft de commissie voorkeur aan Wassenaar.

De heer Vis constateert dat de afdeling Naarden haar amendement intrekt ten gunste van Wassenaar. Het amendement wordt in stemming gebracht en bij meerderheid aangenomen.

Vervolgens constateert de heer Vis dat er geen amendementen verder zijn ingediend op resolutie 9 A, met uitzondering op conclusie 2 door de afdeling Wassenaar.

Conclusie 2 luidt:

2. voor uitzondering van de verplichting tot openbaarmaking van financiële gegevens van:
- dochterondernemingen, welke aan bepaalde voorwaarden voldoen,
 - kleinere besloten naamloze vennootschappen, zolang over de invoering in het Nederlands Recht van een "Besloten N.V.", als bedoeld in de betreffende E.E.G.-richtlijn, geen beslissing is genomen, en
 - natuurlijke personen, vennootschappen onder firma en commanditaire vennootschappen, zeker indien bij onze belangrijkste handelspartners geen overeenkomstige en gelijkwaardige regeling geldt.

De heer Van Aardenne geeft als de mening van de commissie dat deze toevoeging aan 9 A niet zinvol is. De drie punten genoemd in conclusie 2 zijn in de gedachtengang van de voorstanders van 9 A consequent. Maar ondernemingen die zowel buiten Nederland als in Nederland werken - te denken valt aan de cultuuronderneming - kunnen op een gegeven ogenblik bepaalde vermogens in Nederland beheren en daarmee werken. Het is dan zeer zeker wel belangrijk dat ook voor deze publicatieplicht geldt.

De afdeling Wassenaar trekt haar amendement in. Hiermede zijn de amendementen op 9 A eveneens behandeld en thans krijgt de heer Mr. H.F.L. Wensink te Den Haag het woord. Na alles wat hier ter vergadering besproken is, is het voor spreker duidelijk dat er aan resolutie 9 geen behoefte is. Er is gesproken over de verslaggeving, er is gesproken over een enquête. Ten aanzien van beide punten is een goed standpunt ingenomen. Nu echter gaat het om de publicatie van het geheel. Het is bekend dat de Vereniging voor Effectenhandel bepaalde maatstaven heeft. Wanneer een aandeel op de beurs genoteerd is dan moet er gepubliceerd worden. Maar de criteria die hier gegeven worden om tot publicatieplicht te komen zijn bijzonder vaag. De commissie heeft zelf gezegd dat er gekeken moet worden naar wat er in E.E.G.-verband geschiedt. Daarnaast worden de gespecialiseerde en toelieferingsbedrijven uitgezonderd. Dit is allemaal zeer juist maar wat blijft er dan nog over van deze publicatieplicht bij al deze uitzonderingen? De publicatieplicht wordt zo een slag in de lucht en een slag in de lucht is voor een politieke partij altijd een gevaarlijke zaak want de tegenstanders gaan zich aan die slag in de lucht optrekken ten nadele van onze volksvertegenwoordigers.

De heer Mr. A. Geurtsen, lid van de Tweede Kamer, wijst er op dat de heer Mr. J.G. Rietkerk reeds bij een eerdere gelegenheid het principiële verschil uiteen heeft gezet dat bestaat tussen de verschillende rechtsvormen van de onderneming. Spreker acht zich daarom ontslagen om dit verschil nogmaals uiteen te zetten, temeer omdat de heer Van Aardenne heeft aangekondigd dat hij bij de publicatieplicht hierop zal terugkomen. De heer Van Aardenne zou, zo meent spreker, bij deze gelegenheid antwoord geven op de door de heer Rietkerk gestelde vraag wat de opvatting van de commissie is met betrekking tot de constatering van Prof. Van Grinten dat de commissie blijkbaar het publiek karakter van de onderneming heeft aanvaard. Na de interventie van de heer Talsma interesseert dit antwoord de heer Geurtsen in nog meerdere mate dan reeds het geval was toen de heer Rietkerk de vraag stelde. Een tweede opmerking wil de heer Geurtsen betreffende de grens maken. De commissie constateert dat het stellen van iedere grens een willekeurige zaak is. Daar is ieder het van harte mee eens. De minister heeft in zijn ontwerp de grens van 8 miljoen uitdrukkelijk gemotiveerd en met name verwezen naar de E.E.G.-ontwikkeling; de commissie stelt hier zonder enige motivering haar grens tegenover. Spreker adviseert de vergadering om hetzij de grens van 8 miljoen in deze resolutie op te nemen, hetzij, wat spreker nog beter acht, het voorstel van de afdeling Den Haag te aanvaarden om de kwestie van de grens in nadere studie te nemen. Spreker gelooft dat daar alle aanleiding toe is vooral als de grenzen die in het buitenland worden gehanteerd, vergeleken worden.

De heer Mr. G. C. van Dijk, lid van de S.E.C. en voorstander van de minderheidsresolutie 9 A betoogt dat 9 A ter tafel is gelegd niet om in te gaan tegen de algemene opzet van de S.E.C. maar om voor diegene die evenals de heer Geurtsen ten aanzien van de kwestie 3 miljoen bezwaar hebben een formulering te vinden waardoor de mogelijkheden tot een conflict zijn weggenomen en de manoeuvreermogelijkheden open blijven wanneer het gaat om vaststellingen in E.E.G.-verband. Het betreft hier zaken die op dit ogenblik van het grootste gewicht zijn en nog onbeslist. Door de formulering die in resolutie 9 is opgenomen wordt reeds verondersteld dat we weten waar we aan toe zijn. Maar de voorzichtigheid en de taktiek gebiedt om de Minister en de Kamerfractie de mogelijkheid te laten zich op te stellen zoals ook in overeenstemming is met de gemoeideren in onze partij. Resolutie 9 A wil niet ingaan tegen het beleid van de Sociaal-Economische Commissie maar is een zich voorzichtig opstellen.

De heer Mr. H. van Riel, VVD fractievoorz. van de Eerste Kamer, spreekt een sterke positieve voorkeur uit voor het standpunt van Den Haag en voor resolutie 9 A. Dit op grond van zijn toch zeer langdurige ervaringen met besloten vennootschappen en firma's. Hoe worden deze in het algemeen gefinancierd? In heel veel gevallen niet met kapitaal in juridische zin maar met deposito's van familieleden die in allerlei vormen aan die zaken verbonden zijn. In de eerste plaats is het publiceren van deze vormen dan essentieel. Men krijgt een volkomen verkeerde indruk van de soliditeit van de zaak wanneer men alleen publiceert dat het geleend geld is. Men gaat daardoor rommelen in familieverhoudingen en maakt het handhaven van die deposito's moeilijker. In de tweede plaats is het van groot belang bij besloten vennootschappen om activering van het bezit van de vennootschap niet te ver door te drijven omdat in geval van uittreden van commanditaire vennoten en dergelijke men in vele gevallen verbonden is aan de balanscijfers. Wanneer men nu publicatie gaat voorschrijven bereikt men dat deze vennootschappen temidden van hun publieke creditwaardigheid hun eigen kapitalen moeten gaan opvoeren. Dit betekent steeds grotere bedragen creëren die uitbetaald moeten worden ingeval van uittreden. Spreker meent - en dit is zijn hoofdmotief - dat de besloten firma waarbij een mens zich met al wat hij heeft aansprakelijk stelt vanuit liberaal standpunt altijd nog een zekere sentiments- en overwegingsvoorkeur verdient ook al weet spreker heel goed dat de bedrijfs-economische ontwikkeling niet altijd in die richting gaat. Aangezien wij nu een overgangsbepaling hebben voor toeleveringsbedrijven en gespecialiseerde bedrijven stelt de heer Van Riel voor om 9 A aan te nemen en de firmavorm in deze wereld nog een kans te geven.

De heer Van Aardenne ziet een groter verschil tussen 9 en 9 A dan de laatste sprekers in het licht hebben gesteld. Het gaat niet alleen om de grenzen. Het gaat niet om 3 of 8 miljoen. De commissie wil graag toegeven dat haar keuze voor 3 miljoen, een half miljoen geplaatst kapitaal en een 100 man personeel een arbitraire is. Ook de 8 miljoen is een arbitraire zaak. Maar het gaat er nu om dat in de gedachtengang van de Sociaal-Economische Commissie de onderneming in de maatschappij staat. Wanneer de heer Geurtsen dit wil interpreteren als de publieke functie van de onderneming dan mag hij dat doen. Maar dan wil spreker toch benadrukken wat hij reeds bij de opening van deze vergadering gezegd heeft dat deze publieke functie niets afdoet aan de waarde van de zelfstandigheid van de onderneming en dat de publieke functie niet mag inhouden dat via allerlei wettelijke maatregelen - er is zojuist over de S.E.R.-registercommissaris gesproken - de overheid als representant van de maatschappij zich met de onderneming zou gaan bezighouden. Wat de commissie wel stelt is dat die onderneming staande in de maatschappij daarin een publieke functie vervult. En dat doorzichtigheid in die maatschappij gewenst, ja, geboden is. Dit geldt niet voor de heel kleine ondernemingen maar dat geldt wel voor de grote onderneming ongeacht de rechtsvorm. Boven een bepaalde grens dient geen verschil te worden gemaakt tussen de

open vennootschap en de besloten vennootschap, de firma of commanditaire vennootschap. Bij een grote besloten vennootschap heeft het publiek dat daar in wijde kring bij betrokken is en de werknemer die daar in nauwe kring bij betrokken is het recht om te weten hoe de zaken liggen. Dit is de reden waarom de commissie stelt dat de publicatieplicht dezelfde moet zijn. En dit is ook de reden waarom de commissie niet zozeer hangt aan de grens, want het gaat niet om de grens en als er een amendement komt om die grens te veranderen dan heeft de commissie daartegen geen bezwaar. Maar de commissie heeft gekozen voor een 100, een half miljoen, en 3 miljoen op grond van een zekere coördinatie. Essentieel is, dat boven een bepaalde grens de zaak gelijk wordt getrokken en dat er geen sprake kan zijn bij de grotere besloten N.V., die een zeer grote onderneming kan zijn, van een verminderde publicatieplicht, een verkorte balans en andere zaken die toch duidelijk een verschil maken tussen de open en de besloten N.V.

De heer Mr. H. P. Talsma, lid van de S.E.C., voegt hieraan toe dat de commissie de grens heeft getrokken bij 100 man personeelsleden, 5 ton kapitaal of 3 miljoen balanskapitaal, welke cijfers niet willekeurig zijn, maar dat deze grens voortdurend in het gehele rapport van de commissie gehandhaafd worden. Spreker wijst op een rapport dat onlangs verschenen is van de Sociaal-Economische Raad over de uitbreiding van bevoegdheden van de ondernemingsraden. Dit rapport is in de desbetreffende commissie en in de hele S.E.R., althans op het stuk wat spreker nu gaat noemen, unaniem of welhaast unaniem aanvaard. Hierin wordt gesproken dat men aan een ondernemingsraad welke er dus volgens de S.E.R. moet zijn, bij elke onderneming met meer dan 100 man personeel - dus hier wordt dezelfde grens getrokken als de S.E.C. trekt - ook als er geen wettelijk voorschrift is de jaarcijfers te publiceren toch een openbaarmaking aan die ondernemingsraad moet plaatsvinden van een aantal belangrijke punten. En die belangrijke punten zijn de volgende:

1. het totale vaste activa,
2. de andere vastleggingen op lange termijn,
3. het totaal der vlottende middelen,
4. het eigen vermogen aan de creditzijde,
5. het totaal der voorzieningen,
6. het totaal der vreemde middelen op lange termijn en
7. het totaal van de vreemde middelen op korte termijn.

Men hoeft nu werkelijk geen accountant of insider te zijn in balanscijfers om te weten dat wanneer deze 7 gegevens over een bedrijf worden neergeschreven ieder met een klein beetje kennis van zaken precies weet hoe het er met zo'n bedrijf voorstaat. De S.E.C. heeft overwogen dat ook al heeft de ondernemingsraad in een bepaald opzicht een geheimhoudingsplicht het bekendmaken van deze gegevens aan de ondernemingsraad in de praktijk zou betekenen dat die gegevens bekend worden. Zeker in gevallen waarin het met de rentabiliteit van zo'n bedrijf niet zo best is of waar op andere wijze met zo'n bedrijf een moeilijke periode wordt doorgemaakt. De S.E.C. heeft gemeend dat wanneer toch via de voorschriften voor de ondernemingsraad, die naar de S.E.C. begrepen heeft door werknemers en werkgevers gelijkelijk zijn aanvaard in dat S.E.R.-advies, de cijfers daar bekend worden gemaakt, deze cijfers ook onderling verder zullen worden doorverteld. Dan is het beter en consequenter in onze gedachtengang van openheid om dan niet weer een pas terug te doen zodra het gaat om de besloten N.V., omdat het in de praktijk geen enkel verschil zal uitmaken. De grens van 3 miljoen of 8 miljoen zal in praktijk bijzonder weinig verschil uitmaken. Wat het punt van de heer Van Riel betreft over de firma kan de heer Talsma niet helemaal ontkennen dat daar een grond van waarheid in zit, hoewel hij niet gelooft dat er heel veel firma's zullen zijn in de door hem bedoelde zin in de zuivere familiesfeer die met een balanstotaal boven de 3 miljoen komen. Anderzijds is het zo dat wanneer er een onderneming is van een dermate grote omvang er geen enkele reden is om te zeggen dat die onderneming zich in zijn totale publieke functie anders moet gedragen

dan andere ondernemingen. Het merkwaardige feit is ook dat een aantal banken die tot nog toe steeds de firmavorm gedreven had er vrijwillig en onverplicht toe is overgegaan de cijfers bekend te maken. Dit doen zij om te zien dat in de moderne maatschappelijke ontwikkeling daaraan behoefte bestaat. Gezien al deze praktische overwegingen meent spreker dat de vergadering er veel liberaler aan zal doen om dan ook een keer die stap te zetten, een stap die wij toch altijd omkleeden met de waarborgen namelijk mits het in Europees verband gelijkelijk wordt gerealiseerd en mits nog aan een aantal andere voorwaarden wordt voldaan met een overgangsregeling voor bepaalde bijzondere bedrijfstakken. Doe de stap nu en leg de grens bij 8 miljoen temeer omdat het in de praktijk toch waarschijnlijk weinig verschil zal uitmaken.

De heer Mr. A. Geurtsen, lid van de Tweede Kamer, krijgt wederom het woord. Spreker merkt op dat niets verder van hem is dan geen liberale stap te willen doen. Echter, hier zijn we aan de grondslagen van het hele rapport toe. In het rapport is geconstateerd dat de openheid zich manifesteert tot 3 vormen n.l. de kapitaalverschaffers, de werknemers en de maatschappij. De vergadering heeft dit vanmorgen nogmaals uitdrukkelijk onderstreept. In wezen bouwt resolutie 9 A voort op de grondslagen die vanmorgen gelegd zijn. Bij de ondernemers die met eigen kapitaal werken bestaat niet de minste noodzaak - de heer Talsma zei het zelf ook reeds - publicatieplicht op te leggen. Deze ondernemers zullen zelf wel publiceren; wij hebben er geen behoefte aan dit in onze resolutie vast te leggen. De publicatieplicht voor deze ondernemers ten opzichte van de factor werknemers en de factor arbeid wordt benadrukt en wordt als waardevol en noodzakelijk onderkend in de reeds door ons aangenomen resolutie betreffende de ondernemingsraad. Wanneer we dit geheel nu nog eens overzien dan kunnen we alleen maar constateren dat resolutie 9 A een logische voortzetting is van wat we tot nu toe gedaan hebben. Daarentegen wordt in resolutie 9 een onberaden stap gedaan, gegeven de verhoudingen waarin wij in Nederland nu eenmaal moeten werken en waar we rekening mee dienen te houden.

Het woord krijgt thans de heer J. F. Meijeraan te Naarden. De zeven punten van de heer Talsma zijn volgens de heer Meijeraan heel wat minder dan datgene wat de terecht uitvoerige voorschriften van het voor ons liggende wetsontwerp voor open vennootschappen vereisen. Men kan zeggen dat wanneer er dan toch gepubliceerd wordt, de rest er ook nog wel bij kan. Spreker neemt aan dat de publicaties van banken en firma's minder ver gaan dan de voorgeschreven publicatie van het wetsontwerp. Wanneer nu de heer Van Aardenne zegt dat verdere differentiatie naar ondernemingsvormen e.d. mogelijk is dan dient dat in deze resolutie gezegd te worden. De voor ons liggende resolutie 9 is over de gehele linie ongedifferentieerd en het verschil tussen 9 en 9 A is wel groot. Spreker kan zich indenken dat met name voor open vennootschappen de grens van 3 of 8 miljoen niet belangrijk is, maar dat voor firma's die grens wel zeer belangrijk kan zijn en in dat geval is 9 A geleidelijker dan de misschien niet onberaden maar toch wel zeer vergaande resolutie 9.

De heer Mr. H. M. Beaumont te Rijswijk geeft uiting aan de tevredenheid van de afdeling Rijswijk dat in dit rapport van de Sociaal-Economische Commissie een zekere verdere openheid van de onderneming wordt nagestreefd. Maar in de discussie die op dit moment gaande is over de publicatieplicht meent de afdeling dat deze openheid te ver wordt doorgedreven. De afdeling is er bepaald van overtuigd dat een publieke functie van een onderneming en een zekere wenselijkheid tot grotere openheid niet dient te leiden tot het eenzijdig vooropstellen van deze publieke functie en van deze openheid. Er is wel degelijk reden om een evenwichtige visie te formuleren waarbij zowel openheid alsook andere elementen die in verband met de publicatieplicht een rol spelen, tot een evenwichtig geheel geformuleerd worden. Bij de publicatieplicht dient men ook te letten op de concurrentie waarvoor een te grote

openheid zeker niet de juiste weg is en in deze zin zou de afdeling gaarne zien dat de conclusies waartoe de Sociaal-Economische Commissie gekomen is nogmaals worden herzien. Tevens is de afdeling van mening dat het uit tactische overwegingen beter zou zijn dit punt voorlopig open te laten.

De heer Mr. H. F. L. Wensink te 's-Gravenhage legt het voorstel van de afdeling 's-Gravenhage ter tafel om beide voorstellen 9 en 9 A nogmaals te bestuderen opdat vermeden wordt dat door een van beide resoluties aan te nemen, hetzij een onberaden stap gedaan wordt die in de praktijk de ondernemingen voor grote moeilijkheden kan stellen, hetzij iets aangenomen wordt waarvan de buitenwacht zal zeggen dat het typisch redactionair liberaal is. Daarom stelt de afdeling voor beide resoluties terug te nemen en het onderwerp opnieuw te bestuderen.

De heer J. J. Mulder te Rotterdam is teleurgesteld door de discussies van de opposanten tegen resolutie 9. Er is n.l. over één groep niet gesproken en wel de werknemers. Men spreekt over de firmanten, men spreekt over deposito's of kapitaal, dat door de familie gefourneerd is in de firma waar de buitenwacht niets mee te maken heeft. De afdeling Rotterdam is echter van mening dat in een onderneming met 100 werknemers toch ook deze werknemers het recht hebben op een zekere aandacht en dat die aandacht maar op één manier gevonden kan worden n.l. in de openheid. Daarom beveelt de afdeling Rotterdam deze vergadering aan resolutie 9 aan te nemen.

De heer Mr. J. G. Rietkerk, lid van de Tweede Kamer, wijst op het volgende. In het rapport is duidelijk het verschil tussen het werknemersaspect in de onderneming en het kapitaalsaspect benadrukt. Nu is het zo dat het juist tot zijn recht doen komen van de inspraak van de werknemers via de ondernemingsraad behoort te worden geregeld. Wanneer de heer Talsma er zojuist dan ook terecht op heeft gewezen dat het in de bedoeling ligt om de ondernemingsraad via een te korte balans inzicht in het totaal van de onderneming te verschaffen dan is hiermee aan de wens van de laatste spreker tegemoet gekomen en bovendien is het betoog van de heer Talsma alleen maar een onderstreping van wat in 9 A wordt gevraagd. Bovendien wordt datgene wat door de heer Van Aardenne als essentieel is gesteld n.l. dat er een grens moet komen evenzeer in 9A gerealiseerd als in 9, alleen op een wat minder ongenueanceerde wijze.

Thans krijgt de heer Jhr. Mr. G. O. J. van Tets, lid van de S.E.C., het woord. De heer Van Tets verbaast zich over de opmerking van de heer Geurtsen als zou resolutie 9 voortbouwen op het werk van deze ochtend. Het tegendeel is daarentegen het geval. Aan allerlei kanten bestaat er behoefte om in ons vennootschapsrecht bepaalde wijzigingen aan te brengen en deze dienen wij voornamelijk te zoeken in de openheid. En wanneer wij het zoeken in de openheid, dan moet dit een openheid zijn, die niet discrimineert tussen verschillende vormen van ondernemingen, besloten of niet besloten, en dan moet die openheid ook echt zijn in de zin zoals resolutie 9 aangeeft.

De heer Van Aardenne wil weinig toevoegen aan datgene wat hij in eerste instantie gezegd heeft en wat door de medeleden van de werkgroep ter tafel is gebracht. Spreker stelt nog twee punten. Ten eerste dat het niet goed is om een beslissing juist op dit punt uit de weg te gaan. Het standpunt van 's-Gravenhage wordt derhalve door de commissie niet onderschreven. Het is van belang dat in de hele samenhang van het ondernemingsrecht de V.V.D. als partij een uitspraak doet en het moment van die uitspraak is nu op dit ogenblik. Er liggen hier twee duidelijke alternatieven ter tafel en wanneer er nu gesteld wordt dat ook 9 A voldoende tegemoet komt aan de openheid dan is het commentaar van spreker dat dit in feite niet het geval is, want dat er bepaalde ondernemingen zijn - en dat mogen er dan niet veel in aantal zijn - n.l. de firma's en de commanditaire vennootschappen die principieel worden uitgezonderd van de openheid en dat er ook

nog andere ondernemingen zijn, n.l. de besloten N.V.'s die eveneens uitgesloten zijn van de openheid ook al zijn ze zeer groot en ook al liggen zij boven een bepaalde grens. De commissie acht dit onjuist en wil derhalve openheid voor alle ondernemingen boven een bepaalde grens en de commissie heeft daarbij gedacht aan een balanstotaal van 3 miljoen. Hierboven is een onderneming zodanig groot, dat niet volstaan mag worden met een slap afgietsel van de openbaarheid, maar dat deze openbaarheid voor alle N.V.'s gelijk moet zijn.

De heer Vis stelt thans in stemming het voorstel van de afdeling 's-Gravenhage om de beslissing uit te stellen. Dit amendement wordt afgestemd.

Vervolgens wordt over resolutie 9 en 9 A schriftelijk gestemd. De uitslag is: vóór resolutie 9 180 stemmen, tegen resolutie 9 en dus vóór resolutie 9 A 144 stemmen, blanco 0 stemmen. Resolutie 9 is hiermede aangenomen.

De afdeling Papendrecht heeft een nieuwe resolutie 10 A ingediend. Deze resolutie wordt verworpen.

Thans komt aan de orde resolutie 10. Hierop is een algemeen amendement van de afdeling Bloemendaal ingediend. De afdeling Bloemendaal wil resolutie 10 schrappen.

De heer Van Aardenne stelt dat resolutie 10 een logisch complement is van de thans aangenomen resolutie 9, juist met het oog op de financieringsmoeilijkheden en balansdistorsties.

De vergadering verklaart zich tegen schrapping van resolutie 10.

Thans komt aan de orde de considerans luidende: van mening dat:

- openbaarmaking van de balanscijfers in vele gevallen de behoefte nog zal versterken de in het verleden gegroeiide balansdistorsties te corrigeren,

De afdeling 's-Gravenhage heeft een amendement ingediend dat toegelicht wordt door de heer A.E.J. Modderman. De afdeling 's-Gravenhage is er voor dat wij ons uitspreken voor een heropening van de herkapitalisatie tegen een laag tarief maar de afdeling vindt dit in tegenstelling tot de commissie niet logisch aansluiten op resolutie 9, aangezien waarmaking van looncijfers op zichzelf helemaal niet zal leiden tot herkapitalisatie. Herkapitalisatie zal slechts uitgevoerd worden in die gevallen waarin de voordelen groter geacht worden dan de fiscale lasten. Volgens de afdeling ligt de werkelijke reden voor herkapitalisatie veel eerder in het feit dat de huidige balansen door de voortdurende inflatie niet mee de juiste vermogens weergeven. Dit heeft tot gevolg dat wanneer men naar een balans kijkt men een betere indruk krijgt van de rentabiliteit van het bedrijf dan deze eigenlijk is. De balansdistorsties hebben in Nederland veelal grote afmetingen aangenomen waardoor de rentabiliteit van het in de onderneming werkzame kapitaal een ongewenst geflatteerd beeld kan geven. Het is bepaald nodig en wenselijk dat de ware rentabiliteit onder ieders ogen, ook onder die van de werknemers, wordt gebracht.

De heer Van Aardenne ziet niet zo'n groot verschil tussen 's-Gravenhage en de commissie. 's-Gravenhage gaat alleen wat verder. De commissie beperkt zich tot het noemen van het woord balansdistorsties en laat de conclusie daarvan verder aan de lezer over. Naar de mening van de commissie is de resolutie terecht aan de publicatieplicht gekoppeld en staat hij los van de inderdaad misschien algemene en fiscale wenselijkheid. De publicatieplicht is het belangrijkste. De commissie heeft niet expliciet gesteld dat het hier een fiscale zaak betreft en dat bekeken moet worden of er dan geen laag tarief op zijn plaats is.

De heer Drs. Th. A. van der Spil te Wassenaar oordeelt de argumentatie van de afdeling 's-Gravenhage volledig juist. Het door de afdeling 's-Gravenhage genoemde argument is de enige reden voor herkapitalisatie. Ook een balansdistorstie versluiert geenszins

het totale vermogen zoals dit in de balans verschijnt. Maar juist terwille van hen die alleen maar naar het kapitaal kijken en die zeggen dat er een bepaalde winst gemaakt wordt en die op grond hiervan 20 tot 40 % dividend geven - iets wat in vele familievennootschappen voorkomt - terwijl als de mogelijkheid zou worden geschapen om tot herkapitalisatie te komen ook de werknemers zouden zien hoe de rentabiliteit van het bedrijf is, dient de mogelijkheid voor herkapitalisatie geopend te worden. Automatisch zouden dan de hoge dividendpercentages verdwijnen en zou een juist beeld verkregen worden van de rentabiliteit.

Het amendement 's-Gravenhage wordt thans in stemming gebracht en aangenomen, zodat de considerans van resolutie 10 gaat luiden:

van mening dat:

- de balansdistorsies in Nederland veelal grote afmetingen hebben aangenomen, waardoor de rentabiliteit van het in de onderneming werkzame kapitaal een ongewenst geflatteerd beeld kan geven,

Op de conclusie van resolutie 10 luidende:

spreekt zich uit: voor heropening van de mogelijkheid van herkapitalisatie vrij van belasting of tegen een laag tarief.

is door de afdeling Breda een amendement ingediend. De afdeling Breda trekt haar amendement in.

Het amendement Alphen wordt door de vergadering verworpen.

Resolutie 10 met de amendering van 's-Gravenhage wordt aangenomen.

Hoofdstuk IV is hiermede afgehandeld en hoofdstuk V wordt ter sprake gebracht.

Discussieleider is wederom de heer Vis.

Tegen de resoluties 11, 12 en 13 is een contra-resolutie ingebracht van de afdeling Wassenaar die eigenlijk het gestelde van de drie resoluties inhoudt.

Op considerans a van resolutie 11, luidende:

- a- onder erkenning van de verantwoordelijkheid van de onderneming ook jegens werknemers en publiek vermaatschappelijking van eigendom of beheer der productiemiddelen moet worden afgewezen, maar

heeft de afdeling Leiden een amendement ingediend om vermaatschappelijking te vervangen door nationalisatie. Aangezien de bedoeling van de commissie duidelijk is trekt de afdeling Leiden haar bezwaar in.

Vervolgens komt b ter sprake, luidende:

- b. hiertegenover echter zo groot mogelijke waarborgen dienen te bestaan, dat de leiding van de grote onderneming op haar taak berekend is en deze verantwoordelijkheden kan dragen,

Het amendement van de afdeling 's-Gravenhage om "op" te vervangen door "voor" wordt aanvaard, aangezien er hier sprake is van een tikfout.

Het amendement van de afdeling Leiden om "zo groot mogelijke" te vervangen door "duidelijke" vindt geen aanhang van de vergadering en wordt verworpen.

Van de conclusie is door de afdeling Bloemendaal een nieuwe resolutie gemaakt, welke redactie door de commissie is overgenomen. De vergadering verklaart zich daarmee akkoord, zodat conclusie 11 zal gaan luiden:

spreekt als haar oordeel uit dat wijzigingen in het vennootschapsrecht gewenst zijn om deze materie te regelen, maar dat introductie van een werknemerscommissaris of een commissaris algemeen belang hiervoor geen oplossing biedt.

De afdeling Sassenheim trekt haar amendement op de conclusie in.

Evenzo trekt de afdeling Utrecht haar amendement in.

Ter tafel ligt nu een gewijzigd voorstel 11, dat nog niet in stemming wordt gebracht aangezien eerst de resoluties 12 en 13 besproken zullen worden.

De heer Van Aardenne haakt aan op een opmerking uit de zaal n.l. dat in de conclusie 11 gesproken wordt over een werknemerscommissaris terwijl resolutie 4 hier genuanceerder over spreekt. De heer Van Aardenne vraagt de vergadering de commissie te machtigen de conclusie van 11 in overeenstemming te brengen met de resolutie 4. De commissie is wel van mening dat de commissaris algemeen belang in deze resolutie dient te staan.

De heer Vis vraagt of de vergadering bereid is de commissie te machtigen de redactie van de werknemerscommissaris in de conclusie van resolutie 11 aan te passen aan datgene wat de vergadering over resolutie 4 heeft beslist.

De heer Mr. A. Geurtsen, lid van de Tweede Kamer, heeft een ordevoorstel. Spreker wijst op het vergevorderde uur en vraagt zich af of het niet beter is om een dergelijk belangrijk onderwerp over de structuur van de N.V. uit te stellen tot de volgende vergadering. Het betreft hier een onderwerp waar in dit stadium niet de minste haast bij is. De S.E.R. komt hierover nog met een rapport; er is een staatscommissie die bekijkt of er een statuut moet komen voor de besloten N.V., zodat op grond hiervan redelijkerwijs kan worden vastgesteld dat we bepaald niet binnen het jaar, als het geen twee jaar wordt, zullen worden overvallen met voorstellen. Spreker gelooft niet dat het verstandig is om tussen neus en lippen door op de valreep nog even de structuur van de N.V. te gaan regelen. Na resolutie 11 komen resoluties over bijzonder belangrijke onderdelen. Daarom vraagt spreker om dit gehele onderwerp uit te stellen tot een andere vergadering.

De Algemeen Secretaris, de heer Mr. F. Korthals Altes, wijst op het volgende. In maart vindt de grote Jaarlijkse Algemene Vergadering plaats voor welke vergadering 35 agendapunten zijn. Die vergadering biedt dus geen ruimte om een overschot van deze vergadering te behandelen. Op 9 en 10 mei is er een vergadering ter behandeling van het rapport Kiezer en Gekozenen. Het is volstrekt uitgesloten dat in die vergadering tijd overblijft om het S.E.C. rapport af te maken. Dat betekent dus dat in het najaar er een aparte vergadering bijeen zou moeten worden geroepen alleen voor de afhandeling van hoofdstuk V. Dit is niet verantwoord. In de Jaarlijkse Algemene Vergadering van 1970, vlak voor de Provinciale Statenverkiezingen, is het zeer de vraag of er tijd is om dit rapport af te handelen. Vervolgens komen dan de vergaderingen voor de kandidaatstelling voor de Tweede Kamer, voor de vaststelling van het Verkiezingsprogramma, voor de verkiezingen in 1971 en de Jaarlijkse Vergadering 1971. Pas daarna zouden we dan misschien eens tijd hebben hierover te praten. In het najaar van 1969 zijn alle afdelingen druk bezig met het voorbereiden van de Statenverkiezingen. Immers de kandidaatstelling voor de Provinciale Staten speelt dan al. Tevens gelooft spreker dat na de vergadering in mei de partij bepaald wel op het gebied van Algemene Vergaderingen aan enige rust toe is, omdat er dan geweldig veel andere activiteiten in twee verkiezingsjaren achter elkaar gevraagd zullen worden. Daarom stelt spreker voor verder te gaan met resolutie 12.

De voorzitter voegt hieraan toe dat er in Algemene Vergaderingen wel eens langer na vijf uur is doorgewerkt. Er zijn nu 4 hoofdstukken afgehandeld; met een uur werken zullen wij klaar zijn. Daarom meent spreker dat het beter is het werk nu te voltooien dan om het tot een onbestemde datum uit te stellen.

De heer H. J. L. Vonhoff, lid van het Dagelijks Bestuur, wijst erop dat deze vergadering voorbereid is, dat de afgevaardigden gekomen zijn, de vertrouwenslieden van de afdelingen, en dat die afgevaardigden bereid moeten zijn om ook zaterdag na vijf uur eens een keer door te werken om het werk dat hen door de afdelingen is opgedragen te voltooien. Wanneer we op deze manier

steeds weer doorgaan om agenda's niet af te werken maar er midden in blijven steken dan oordeelt spreker als secretaris van de voorlichting dat dit de methode is die het gehele beeld van de partij naar buiten geen goed doet. Wij dienen hier als afgevaardigden enthousiast te blijven. Het onderwerp is er belangrijk genoeg voor en wat hier aanwezig is, is bepaald representatief om beslissingen te nemen.

Na nog enige discussie wordt besloten voorlopig door te vergaderen.

De heer Vis brengt resolutie 12 ter sprake waarvan de considerans luidt: van mening dat: - oligarchische clausules waarbij benoemingsrechten aan een speciale, meestal zeer kleine groep van bijzondere aandeelhouders zijn voorbehouden, in strijd zijn met de rechtspositie der overige aandeelhouders en met de gewenste openheid.

Het door de afdeling Alphen ingediende amendement vindt geen ondersteuning.

Het amendement Utrecht wordt door de heer Drs. P. A. Delvaux toegelicht. De heer Delvaux wijst erop dat in de considerans staat dat de oligarchische clausules afbreuk zouden doen aan de openheid. Maar zijn er in een onderneming oligarchische clausules en wordt men aandeelhouder van die onderneming dan weet men dat die oligarchische clausules er zijn en wanneer men daar niet van gediend is dan moet men van die onderneming geen aandeelhouder worden. Het gaat er niet om of wij deze N.V. al of niet aantrekkelijk vinden, het gaat om de mensen die zo'n N.V. hebben opgericht en die van een een dergelijke N.V. aandeelhouder worden.

De heer Van Aardenne betoogt dat de commissie heeft gemeend dat in het beeld dat de commissie heeft van de onderneming waarbij de openheid voorop staat, het onjuist is wanneer er een zodanige machtsconcentratie bij een zeer kleine groep is dat deze machtsconcentratie met zich meebrengt een duidelijke vermindering van de zeggenschap van de overige kapitaalverschaffers. Dit is een ongewenste situatie waarbij de commissie wel oog heeft voor het feit dat dit niet opeens kan worden veranderd. Dit heeft tijd nodig en er zijn ook overgangsregelingen denkbaar op dit gebied. De commissie zou hier dus graag een principe-uitspraak van de V.V.D. zien ten ongunste van de oligarchische clausules in het algemeen waarbij wel gedacht moet worden dat dit nooit ineens kan worden ingevoerd.

De heer Mr. E. H. Toxopeus, fractievoorzitter, krijgt thans het woord. Het woord oligarchische clausules klinkt niet aardig, maar in de praktijk blijkt dat oligarchische clausules vaak bijzonder aardig zijn, juist voor de continuïteit in de onderneming en voor de instandhouding van een goed beleid van die onderneming.

Spreker vindt het lastig alleen maar te praten over het amendement Alphen en Utrecht en niet over het amendement Wassenaar welk amendement een alternatieve resolutie voorstaat waarbij de banvloek niet over de oligarchische clausules wordt uitgesproken omdat het geheel samenhangt met de volgende resoluties. De commissie doet niet anders dan de ene oligarchie voor de andere te verwisselen. De commissie ontnemt de vrijheid aan de oprichters van de N.V. zelf te bepalen hoe ze willen handelen maar aan de andere kant geeft de commissie de commissarissen de bevoegdheid te handelen zoals ze willen, kortom de commissarissen komen in een wat andere positie.

Spreker is er geen voorstander van de commissarissen te veel op de bestuurdersstoel te brengen. De heer Toxopeus wijst op het artikel van prof. v. d. Grinten die over dit rapport een artikel heeft geschreven en die zich vooral heeft verbaasd over het feit dat de S.E.C. op een dergelijke afgrijselijke manier de oligarchische clausules wil wegwerken.

Prof. v.d. Grinten zegt dat het helemaal niet in strijd is met de rechten van de aandeelhouders zoals ook zoeven door de heer Delvaux is gezegd. Het is geen benoemingsrecht; het is altijd een recht geweest een voordracht te kunnen doen voor de aandeelhouders. Onze Nederlandse traditie heeft het mogelijk gemaakt dat de N.V. in Nederland een vlucht heeft genomen zoals hij heeft genomen. En met deze traditie wil men nu dwingend rechtelijk gaan breken. De oligarchie wordt met de ene hand weggewuifd maar met de andere hand bij het commissariaat dwingend rechtelijk weer binnen gehaald. Kortom, de heer Toxopeus heeft het gevoelen, dat het oordeel van de minderheid van de S.E.C., welk oordeel in dit rapport is opgenomen, en dat inhoudt dat de minderheid zich afvraagt of over alle gevolgen die de voorgestelde resolutie kan hebben wel voldoende ver nagedacht is, dat dit een toepasselijk oordeel is welk oordeel dezelfde is als het oordeel van prof. v.d. Grinten, die wij toch niet onder de reactionairen mogen rekenen.

Er is onvoldoende doorgedacht hoe de uitwerking van resolutie 12 zal zijn. Wij moeten ook vandaag oppassen dat wij niet in de sfeer van "Leve de openheid" en "alles moet anders" de boel gaan veranderen terwijl deze verandering misschien alleen maar nadeel oplevert. Spreker stelt dit in een twijfelvorm, omdat hij er zelf graag nog eens duchtig over zou willen nadenken en over zou willen discussiëren voor zover zijn ervaring en kennis reikt. Wanneer de oligarchische clausules alleen maar in hun naam onaangenaam zijn en in wezen helemaal niet, dan is het onjuist om nu dwingend rechtelijk dezelfde rechten van die oligarchie onder te brengen bij de commissarissen. De heer Toxopeus zou dat nog eens willen overwegen; hij meent dat de minderheidscommissie met prof. v.d. Grinten gelijk heeft gehad.

Door een afgevaardigde van de afdeling Den Haag wordt opgemerkt dat de S.E.C. ten onrechte over benoemingsrechten spreekt. Het betreft hier slechts voordrachtsrechten, waarvan door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders slechts met 2/3 meerderheid van stemmen kan worden afgeweken. Tevens acht spreker het erg bezwaarlijk dat de S.E.C. is gekomen tot het besluit van afschaffing van deze oligarchische clausules terwijl de commissie Verdam en de S.E.R. betreffende deze oligarchische clausules nooit aanmerkingen hebben gemaakt en nooit zijn gekomen met een voorstel tot afschaffing. Dit moet op zichzelf een reden zijn om ons alsnog goed te beraden voordat wij overgaan voor te stellen de oligarchische clausules af te schaffen.

De heer H.J.L. Vonhoff, lid van het Dagelijks Bestuur, vindt het argument, dat de commissie Verdam niets over de oligarchische clausules zegt, nietszeggend aangezien de commissie Verdam de Algemene Vergadering geen rechten wil toekennen, terwijl toch de teneur van het rapport van de Sociaal-Economische Commissie is om de Algemene Vergadering weer een functie te geven. Door spaarregelingen e.d. kan het publiek weer gaan beschikken over kapitaal en aan het belegend publiek moet verantwoording worden afgelegd. Om deze mogelijkheid te scheppen pleit de S.E.C. ervoor om de oligarchische clausules af te schaffen en dit niet opeens te doen maar geleidelijk. Weliswaar zegt de heer Toxopeus dat het tot nu toe goed gegaan is met die oligarchische clausules en dat deze tot goede resultaten hebben geleid, maar er komt nu een nieuwe fase van het vennootschapswezen, een nieuwe fase van het volkskapitalisme. Dit houdt in dat de gebruikelijke gang van zaken eens anders bekeken dient te worden.

De heer Vis stelt dat wanneer men bij verdere bespreking van resoluties 12 en 13 op sommige punten behoefte voelt over de alternatieve resolutie 11 te praten die met de oorspronkelijke resoluties 11 of 12 en 13 nauw verband houdt dat dat natuurlijk geoorloofd is.

Op het amendement van de afdeling Utrecht ingediend bij resolutie 11 heeft de Sociaal-Economische Commissie nog niet geantwoord. De Sociaal-Economische Commissie kan dit het best doen wanneer het geheel van resolutie 11, 12 en 13 tegenover de alternatieve resolutie 11 afd. Wassenaar ter sprake komt. De amendementen Bloemendaal en Leiden zijn wel behandeld. Er resteert ons nog het amendement van de afdeling Zeist.

De afgevaardigde van de afdeling Zeist heeft de indruk op grond van wat door de vorige sprekers en de heer Toxopeus gezegd is, dat in de wetgeving niets moet worden vastgelegd van de plaats waar de oligarchische clausules terecht zouden moeten komen. De onderneming is nog zo in ontwikkeling dat spreker zich kan voorstellen dat het juridische kader waarin die onderneming zich gaat ontwikkelen zo ruim mogelijk dient te zijn opdat alle mogelijkheden verwezenlijkt kunnen worden, zowel het liggen van de oligarchie bij de leiding, die altijd dan nog onder controle staat via het enquête-recht, als bij de commissaris of waar dan ook. Er dient dus een zeer ruime formulering gegeven te worden en we dienen niet vast te leggen dat de oligarchische clausules bij één bepaald groepje liggen.

De amendementen van Leiden en Bloemendaal op de conclusie zijn reeds behandeld en verworpen zodat de heer Vis meent over te kunnen gaan op resolutie 13 ware het niet dat de heer v.Aardenne nog even stil wil staan bij resolutie 12. Met overnemen van het amendement om van benoemingsrechten voordrachtsrechten te maken, staat in resolutie 12, dat de oligarchische clausules waarbij voordrachtsrechten aan een speciale meestal zeer kleine groep van bijzondere aandeelhouders zijn voorbehouden, in strijd zijn met de rechtspositie der overige aandeelhouders en met de gewenste openheid en dat de V.V.D. zich uit moet spreken voor geleidelijke afschaffing van deze regelingen met een redelijke overgangstermijn. Noemt men nu allerlei andere voorbeelden van prioriteitsstichtingen waarvan de aandelen in handen zijn van commissarissen of van het bestuur dan is het een principieel andere zaak. De commissie heeft gemeend dat we een eenvoudige oplossing moeten geven en dat we moeten voorstellen om de oligarchie - immers helemaal missen kunnen we hem niet - in handen te leggen van de commissarissen. De commissie heeft hier duidelijk willen stellen dat waar een oligarchie ligt bij een aantal willekeurige prioriteitsaandeelhouders, mensen die indertijd misschien een onderneming hebben opgericht, maar die sindsdien niet meer het grootste kapitaal van die onderneming vormen, en waar de onderneming 90% van hun kapitaal uit andere bronnen betreft, dat daar op een gegeven ogenblik geen plaats is voor oligarchische clausules op deze wijze. Het gaat erom, dat op een gegeven ogenblik in de leiding moet kunnen worden voorzien door een voordracht van mensen die het kunnen beoordelen, of dit nu commissarissen zijn of dat het een stichting is, gevormd door commissarissen, dat doet hier niet zo zeer ter zake. Maar de voordracht moet niet gebeuren door een toevallige prioriteitsaandeelhouder of -houdster. In dit verband heeft spreker wel eens tante Betje ten tonele gevoerd die toevallig een prioriteitsaandeel heeft en die neef Pietje zo graag directeur wil hebben. Dit is een ontwikkeling die wij moeten afwijzen en dit is de strekking van deze resolutie.

De heer Mr. E.H. Toxopeus interrumpeert dat dit betoog zijn doel ver voorbij schiet. De heer Toxopeus gelooft niet dat er in de zaal iemand zal zijn die van oordeel is dat tante Betje het voor 't zeggen moet hebben in de N.V. Neen, dat moet ze vooral niet. Maar zo is het met de oligarchische clausules ook helemaal niet!

Uit de zaal wordt opgemerkt dat de redactie van resolutie 12 verduidelijkt dient te worden opdat zal blijken dat het gaat om die oligarchische clausules die voordrachtsrechten geven aan een speciale meestal zeer kleine groep.

De commissie gaat hiermee accoord zodat resolutie 12 zal gaan luiden:

van mening dat: - die oligarchische clausules waarbij voordrachtsrechten een aan speciale enz. De komma achter clausules wordt geschrapt.

Naar aanleiding van een desbetreffende vraag uit de zaal zet de heer Vis uiteen hoe hij de zaak procedureel ziet. Resolutie 11 van Wassenaar die de minderheidsmening van de commissie weergeeft wordt gesteld tegenover de resoluties 11, 12 en 13 van de commissie, welke resoluties ook allemaal afzonderlijk in stemming komen. Spreker denkt eerst een globale stemming te houden tussen 11 Wassenaar en de resoluties 11, 12, 13. Wint Wassenaar dan komen 11, 12 en 13 niet meer aan de orde. Maar verliest Wassenaar dan komen 11, 12 en 13 nog afzonderlijk aan de orde.

De heer J.F.Meyeraan te Naarden merkt op, dat aan de oligarchische clausules dermate veel details zitten dat we hier niet nu, hoewel spreker zelf bereid is tot twaalf uur vanavond te blijven, kunnen uitkomen. Zijn tweede opmerking betreft het antwoord van de heer v.Aardenne dat gaat over de onderneming met nog wat toevallige oligarchische prioriteitsaandeelhouders en 90% kapitaal van anderen. Spreker oordeelt dat het vrijwel nooit toevallige prioriteitsaandeelhouders kunnen zijn wanneer we het erfrecht niet als een toevalligheid beschouwen en dat die andere 90% kapitaalverschaffers zoals ook reeds de heer Delvaux terecht heeft opgemerkt toch wisten aan welke ondernemingen zij hun kapitaal toevertrouwden. Geef die mensen zelf de verantwoordelijkheid voor een beslissing.

De heer dra.P.L.Offerhaus uit Leiden haakt in op considerans b van resolutie 13 waarin gesproken wordt over een onafhankelijk toezichthoudend orgaan dat zelfstandig zou moeten zijn. Spreker meent dat wat hier staat hetzelfde inhoudt als de conclusie van resolutie 12. Uit de eerdere discussie die reeds gevoerd is heeft spreker begrepen dat een limitering van een overgangsregeling slecht Nederlands zo niet slecht denken is. Wanneer dat zo is dan is de conclusie van 12 niet juist geformuleerd.

De heer Vis erkent dat hier misschien wel hetzelfde twee maal gezegd wordt maar, meent spreker, de commissie zal dit wel om bepaalde redenen gedaan hebben. Spreker stelt vast dat Utrecht dat door de commissie ontraden is nog niet in stemming is gebracht. Over de amendementen Bloemendaal en Leiden is ook nog niet gestemd. De amendementen Bloemendaal en Leiden worden verworpen. De amendementen Utrecht en Zeist sluiten zich aan bij de minderheidsmening van de S.E.C. en zullen bij de uiteindelijke stemming over de resoluties in stemming gebracht worden.

De heer Vis gaat over op resolutie 13. De afdeling Bloemendaal stelt voor considerans a te schrappen. Bij een stemming wie voor aanvaarding van het amendement Bloemendaal is wanneer resolutie 13 zal worden aanvaard blijkt dat de vergadering in zijn meerderheid geen mening heeft. Thans krijgt de heer v.Aardenne het woord om resolutie 13 toe te lichten.

De heer v.Aardenne gelooft niet dat considerans a bij resolutie 13 gemist kan worden. Weliswaar stelt Bloemendaal dat het irrelevant is hoe de N.V. ontstaan is maar als men kijkt naar de eerste resolutie waarbij de commissie zich uitspreekt voor verplichtstelling van de Raad van Commissarissen, dan is het enige punt waar dit moeilijkheden zou kunnen geven juist bij de kleine N.V.

De kleine ondernemer, spreker denkt altijd aan de fietsenmaker van de hoek; de twee broers, die het prettig vinden om hun bedrijf om fiscale of wat voor redenen dan ook in een N.V. om te zetten. Voor die onderneming die in een N.V.-vorm gesticht wordt, hetzij als dochtermaatschappij van een grote onderneming hetzij omdat een aantal personen hun kapitaal bijeen brengen om een bepaald economisch doel na te streven, speelt dit niet want voor hen is het helemaal geen probleem om commissarissen aan te trekken. Deze considerans moet bezien worden in het licht van conclusie 1 en hoewel dus conclusie 1 misschien wat zwaar zou kunnen wegen voor bepaalde kleinere N.V.'s, heeft de commissie toch gemeend deze te moeten trekken juist met het oog op considerans a.

Amendement Bloemendaal wordt wederom in stemming gebracht. Deze keer wordt het verworpen.

De heer Mr. J.G. Rietkerk, lid van de Tweede Kamer, krijgt het woord. Spreker heeft sterk de indruk, dat, wanneer op deze wijze deze enorm belangrijke problematiek behandeld wordt men er niet goed zal uitkomen. Hier komt nog bij dat de laatste tijd wel duidelijk is gebleken dat de gehele problematiek rondom voorkeursrechten e.d. zich niet beperkt tot de twee punten die door de commissie zijn gegeven maar dat daar nog verschillende andere problemen aan de orde komen waar wij op dit moment nog niet voldoende zicht op hebben. Spreker denkt aan de overname bij fusies waarbij heel ernstige situaties zich kunnen voordoen en waarover ook deze commissie zich nog niet heeft kunnen uitspreken. Dit alles brengt spreker er toe de vergadering te vragen of het niet goed zou zijn om naar aanleiding van deze inleidende discussie over de problematiek van de structuur van de N.V. te besluiten de gehele zaak nog eens rustig in studie te nemen, waarbij ook in aanmerking moet worden genomen dat het bedrijfsleven zelf de werkgevers en werknemers in een komend S.E.R.-advies nog zullen gaan adviseren. Dan kan aan de hand daarvan tot rustige en evenwichtige conclusies gekomen worden.

De heer J.J. Mulder te Rotterdam wijst er namens de afdeling Rotterdam op dat de discussie het laatste kwartier van dien aard dreigt te worden dat zij niet meer te volgen is. Namens de afdeling Rotterdam doet spreker thans een ordevoorstel om deze discussie nu te staken en een nieuwe vergadering uit te schrijven. De eerdere argumentatie dat het niet mogelijk is een tweede vergadering te houden acht spreker geen argument om nu, waar een weloverwogen oordeel vereist is, door te gaan. We kunnen best weer bij elkaar komen in een wat rustiger sfeer.

De heer mr. F. Korthals Altes, algemeen secretaris, acht het uitgesloten om nu staande de vergadering een datum vast te leggen voor een volgende vergadering. Zalen van een behoorlijke capaciteit waar wij in kunnen, moeten een jaar van tevoren besproken worden. We hebben de grootste moeite gehad om voor 9 en 10 mei een zaal te vinden voor de voortzetting van de vergadering Kiezer en Gekozone. Er kan dus nu niet een tweede vergadering worden vastgesteld, dit is een realiteit waarmee wij rekening moeten houden. We kunnen alleen maar hopen dat er in de toekomst gelegenheid zal zijn dit af te maken. Dit betekent wel dat de gehele zaak op de lange baan geschoven wordt.

De Voorzitter betoogt dat het helemaal onmogelijk is dit rapport op korte termijn af te handelen ook al omdat wij het de afgevaardigden niet aan kunnen doen op zeer korte termijn weer een zaterdag uit te trekken.

Het is wel duidelijk geworden dat dit bijzonder moeilijke hoofdstuk tot uitvoerige discussies en toelichtingen heeft geleid en dat we het laatste halfuur vrijwel niet zijn opgeschoten. Dit onderwerp is zo belangrijk dat iedereen die iets erover wil zeggen of vragen die gelegenheid niet onthouden mag worden en daarom is de voorzitter geneigd om, wanneer de vergadering inderdaad meent dat de vergadering tot een latere datum uitgesteld moet worden, deze vergadering nu af te breken. Hierbij dient ook in aanmerking genomen te worden dat de commissie betrekkelijk weinig tijd heeft gehad om de alternatieve resoluties te overwegen. Misschien dat de commissie zichzelf nogmaals over de materie buigende, met andere genuanceerdere duidelijke voorstellen zal komen. Het is jammer, dat we niet het hele hoofdstuk hebben afgehandeld maar aan de andere kant wil spreker er zijn erkentelijkheid voor uitspreken dat vier van de vijf hoofdstukken afgehandeld zijn. Spreker wil daarvoor de afgevaardigden die hier gekomen zijn en blijk gegeven hebben de materie grondig te hebben voorbereid en te hebben bestudeerd en die ons ook geholpen hebben tot een duidelijke meningsvorming over deze onderwerpen te komen, bijzonder hartelijk dank zeggen. Een woord van lof wil spreker ook doen toekomen aan het secretariaat dat voor de snelle berichtgeving van de amendementen gezorgd heeft. De voorzitter wenst de Sociaal-Economische Commissie en de Werkgroep bijzonder veel sterkte, moed, beleid en trouw toe bij de voorbereiding van een volgende vergadering waarvan hij hoopt dat deze op korte termijn zal kunnen worden vastgesteld en sluit de vergadering onder dankzegging aan allen voor hun aanwezigheid en hun bijdrage tot het werk van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie.